

สารบัญ

เรื่องที่	เรื่อง	หน้า
1	ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู	1-18
2	ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3	19-31
3	The Enhancement of Reading Comprehension by Using Buddhist History Books	32-42
4	การจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร	43-56
5	การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำควบกล้ำ โดยใช้เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์)	57-69
6	การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครู สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย	70-84
7	แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ผ่านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงการจัดการความรู้ และพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรม	85-94
8	ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น	95-107
9	การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	108-121
10	การยกระดับองค์กรภาครัฐสู่ความเป็นรัฐบาลดิจิทัล	122-136

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

Situational Leadership of School Administrators in The Circumstances of

The Coronavirus 2019 under The Secondary Educational

Service Area Office Loei Nong Bua Lum Phu

พัชรินทร์ โนนทอง¹, เอกชาตรี สุขเสน²

Padchariporn Nonthong¹, Akchatree Suksen²

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Author for Correspondence : Email: padchariporn28@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์1)เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู และ 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 125 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู สามารถนำมาอภิปรายผลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.57) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.72) ด้านภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.59) ด้านภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล มีค่าเฉลี่ย($\bar{X}$ =4.58) และด้านภาวะผู้นำแบบขายความคิด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.57) อยู่ในระดับมาก 1 ด้าน ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำแบบสั่งการ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.40) 2) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีเพศ อายุ และการปฏิบัติงานในขนาดสถานศึกษาที่แตกต่างกัน มีภาวะผู้นำตามสถานการณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำตามสถานการณ์; ผู้บริหารสถานศึกษา; การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

Received: 11/10/2565, Revised: 09/12/2565, Accepted:09/12/2565

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study the level of situational leadership of school administrators in the circumstances of the coronavirus 2019 under The Secondary Educational Service Area Office Loei Nong Bua Lum Phu, and 2) to compare the situational leadership of school administrators in the circumstances of the coronavirus 2019 under The Secondary Educational Service Area Office Loei and Nong Bua Lum Phu. The researcher collected the data from administrators totaling 125 persons by the questionnaire and analyzed the data by frequency, percentage, mean, Standard Deviation, t-test and One-way ANOVA.

The findings were as follows; 1) the situational leadership of school administrators in the circumstances of the coronavirus 2019 under The Secondary Educational Service Area Office Loei Nong Bua Lum Phu could be discussed results classified by different level that the overall aspect was in the highest level mean ($\bar{X}=4.57$). While considering in each aspect, it was found that the highest mean level was Participative Leadership ($\bar{X}=4.72$), Delegation Leadership ($\bar{X}=4.59$), Achievement-Oriented Leadership ($\bar{X}=4.58$), Selling Leadership ($\bar{X}=4.57$) and Directive Leadership ($\bar{X}=4.40$) respectively 2) The comparison of the situational leadership of school administrators in the circumstances of the Coronavirus 2019 under the Secondary Educational Service Area Office Loei Nong Bua Lum Phu classified by gender, age, work experience and school size found that the school administrators were in the different gender, age and school size were statistically significantly different at 0.05. However, the school administrators were in the different work experience was not statistical significantly different.

Keywords: Situational Leadership; School Administrators; The Coronavirus 2019

1.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสถานการณ์ปัจจุบันโลกของเรากำลังเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การดำรงชีพ และในขณะนี้ทั่วโลกกำลังประสบปัญหาโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยมีสาเหตุมาจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ การระบาดในครั้งนี้นี้ยังก่อให้เกิดความเสียหาย ประกอบด้วย ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษาทั่วโลก การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้สถานศึกษาเกือบทุกแห่งทั่วโลกต้องปิดการเรียนการสอน ผลกระทบจากการปิดสถานศึกษา ซึ่งเป็นผลกระทบต่อเนื่องอย่างกว้างขวาง และเกิดการปรับเปลี่ยนระบบการจัดการศึกษาที่เห็นได้ชัดเจน คือการจัดการเรียนการสอนที่ต้องดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน จึงมีการปรับการจัดการเรียนการสอนในหลายรูปแบบ เกิดนวัตกรรมทางความคิด รูปแบบการจัดการเรียนการสอน แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางไกลโดยใช้สื่อออนไลน์จึงระดมเข้ามาช่วยแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน ตลอดไปจนถึงการทำงานทั้งของครูและบุคลากรต่าง ๆ ที่จะต้องทำงานที่บ้านในช่วงการแพร่ระบาดของ

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แต่ก็ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างสมบูรณ์ ผลกระทบต่อวงการศึกษานี้มีผลโดยตรงต่อสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง (เทียน ทองแก้ว, 2563: 1-10)

การบริหารสถานศึกษาเพื่อให้นักเรียนมีคุณภาพเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวสามารถที่จะดำเนินการได้หลายแนวทาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของผู้บริหาร สถานศึกษา สถานการณ์และช่วงเวลา กล่าวคือ การบริหารสถานศึกษาจะไม่มีสูตรสำเร็จที่ผู้บริหารคนใดจะนำไปใช้และก่อให้เกิดผลสำเร็จในลักษณะเดียวกัน เพราะการบริหารงานสู่ความสำเร็จจะต้องเป็นไปในลักษณะการบูรณาการ ทั้งแนวคิด ทฤษฎี หลักการบริหาร ประสบการณ์ และคุณลักษณะของผู้บริหาร การบริหารสถานศึกษาที่จะให้เกิดประสิทธิผล ตามความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ผู้บริหารจะต้องใช้ภาวะผู้นำ กระจายความรับผิดชอบอย่างเป็นธรรมไปสู่ผู้ใต้บังคับบัญชาในหน่วยงานของตนเอง ผู้บริหารในยุคการเปลี่ยนแปลงจึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับทุกสถานการณ์ และใช้ความรู้ความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ คน เวลา สถานที่ สภาพแวดล้อมในบริบทดังกล่าว ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจะสะท้อนให้เห็นถึงผลการจัดการศึกษาและการบริหารงานในสถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เป็นหน่วยงานที่บริหารการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู มีสถานศึกษาในสังกัดจำนวน 52 แห่ง ซึ่งทั้ง 52 แห่ง ล้วนได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้หลายโรงเรียนไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้เต็มประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียน ผู้บริหารจึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยพลิกโฉมการจัดการศึกษาให้เข้ากับบริบทและสถานการณ์ในภาวะเช่นนี้ ฉะนั้นผู้บริหารจะต้องใช้แบบภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับตัวเองในสถานการณ์ที่แตกต่างออกไป แต่จากสถานการณ์ที่เป็นอยู่จะเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนส่วนมากใช้แบบภาวะผู้นำ โดยไม่ได้ตระหนักถึงสถานการณ์ จึงทำให้การบริหารงานด้านการศึกษาขาดประสิทธิภาพ ทำให้ผู้ร่วมงานขาดความกระตือรือร้นซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ โดยอาจจะก่อให้เกิดอุปสรรคในการบริหารงานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ในสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เพื่อทราบถึงระดับภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา และเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษากับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และนำข้อเสนอแนะไปพัฒนาภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

2.2 เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ประกอบด้วยด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ด้านภาวะผู้นำแบบสั่งการ ด้านภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิภาพ ด้านภาวะผู้นำแบบขายความคิด และด้านภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เรื่อง ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำนวน 136 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับซึ่ง แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำนวน 5 ด้าน คือ 1) ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม 2) ภาวะผู้นำแบบสั่งการ 3) ภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิภาพ 4) ภาวะผู้นำแบบขายความคิด 5) ภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคอร์ท (Likert Scale) มี 5 ระดับ โดยกำหนดค่าคะแนน 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

โดยมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา(Content Validity) และความครอบคลุมของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00 มีเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และได้รับแบบสอบถามกลับคืนคิดเป็นร้อยละ 92 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติทดสอบที (t-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) แล้วนำไปแปลผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์เฉลี่ย 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553: 121) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีสภาพการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีสภาพการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีสภาพการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีสภาพการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีสภาพการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู สรุปผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของ กลุ่มเป้าหมาย (n=125)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		ความถี่	ร้อยละ
1. เพศ	ชาย	85	68.00
	หญิง	40	32.00
2. อายุ	50 ปีขึ้นไป	46	36.80
	30 - 39 ปี	42	33.60
	40 - 49 ปี	34	27.20
	น้อยกว่า 30 ปี	3	2.40
3. ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน	มากกว่า 10 ปี	64	51.20
	น้อยกว่า 5 ปี	38	30.40
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	23	18.40
4. ขนาดของสถานศึกษา	ขนาดกลาง	60	48.00
	ขนาดใหญ่	37	29.00
	ขนาดใหญ่พิเศษ	24	19.00
	ขนาดเล็ก	4	3.20

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 136 คน ผู้วิจัยได้ข้อมูลกลับมา จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 92.00 ของแบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 68.00 มีอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 36.80 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน มากกว่า 10 ปี จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 51.20 และปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดของสถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00

ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยรวม

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม	4.72	0.35	มากที่สุด
ด้านภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน	4.59	0.40	มากที่สุด
ด้านภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล	4.58	0.39	มากที่สุด
ด้านภาวะผู้นำแบบขยายความคิด	4.57	0.42	มากที่สุด
ด้านภาวะผู้นำแบบสั่งการ	4.40	0.49	มาก
ภาวะผู้นำตามสถานการณ์	4.57	0.34	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ระดับภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.57) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.72) ด้านภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.59) ด้านภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล มีค่าเฉลี่ย($\bar{X}$ =4.58) และด้านภาวะผู้นำแบบขยายความคิด มีค่าเฉลี่ย($\bar{X}$ =4.57) ตามลำดับ ส่วนด้านภาวะผู้นำแบบสั่งการอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.40)

ตารางที่ 4.3 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำแนกตามเพศ

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์	เพศชาย		เพศหญิง		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม	4.83	0.25	4.50	0.42	5.353*	.000
ด้านภาวะผู้นำแบบสั่งการ	4.41	0.51	4.39	0.45	.306	.726
ด้านภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล	4.66	0.30	4.41	0.48	3.546*	.000
ด้านภาวะผู้นำแบบขยายความคิด	4.68	0.30	4.35	0.53	4.441*	.000
ด้านภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน	4.68	0.32	4.41	0.48	3.609*	.000
ภาวะผู้นำตามสถานการณ์	4.65	0.27	4.41	0.43	3.842*	.000

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีเพศต่างกันมีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ด้านภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล ด้านภาวะผู้นำแบบขยายความคิด และด้านภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน โดยเพศชายมีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ มากกว่าเพศหญิง

ตารางที่ 4.4 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม จำแนกตามอายุ เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์	ระดับอายุ				
		$\bar{X}$	30 - 39 ปี	40 - 49 ปี	50 ปีขึ้นไป
ด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม	น้อยกว่า 30 ปี	4.33	-30	-32	-.55*
	30 - 39 ปี	4.63	-	-.02	-.25*
	40 - 49 ปี	4.65		-	-.23*
	50 ปีขึ้นไป	4.89			-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.4 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม เป็นรายคู่ โดยวิธี LSD พบว่า กลุ่มระดับอายุต่าง ๆ มีภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 3 คู่ ได้แก่ กลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป มีภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม มากกว่ากลุ่มอายุ 40 - 49 ปี กลุ่มอายุ 30 - 39 ปี และกลุ่มอายุน้อยกว่า 30 ปี ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านภาวะผู้นำแบบสั่งการ จำแนกตามอายุ เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์	ระดับอายุ				
		$\bar{X}$	30 - 39 ปี	40 - 49 ปี	50 ปีขึ้นไป
ด้านภาวะผู้นำแบบสั่งการ	น้อยกว่า 30 ปี	4.20	-.32	-.01	-.24
	30 - 39 ปี	4.53	-	.31*	.08
	40 - 49 ปี	4.22		-	-.22*
	50 ปีขึ้นไป	4.44		-	-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.5 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านภาวะผู้นำแบบสั่งการ เป็นรายคู่ โดยวิธี LSD พบว่า กลุ่มระดับอายุต่าง ๆ มีภาวะผู้นำแบบสั่งการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป มีภาวะผู้นำแบบสั่งการ มากกว่ากลุ่มอายุ 40 - 49 ปี และ กลุ่มอายุ 40 - 49 ปี มีภาวะผู้นำแบบสั่งการ น้อยกว่า กลุ่มอายุ 39 - 40 ปี

ตารางที่ 4.6 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล จำแนกตามอายุ เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์	ระดับอายุ	30 - 39 ปี 40 - 49 ปี 50 ปีขึ้นไป			
		$\bar{X}$	4.56	4.48	4.70
ด้านภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล	น้อยกว่า 30 ปี	4.20	-.35	-.27	-.49*
	30 - 39 ปี	4.56	-	.08	-.13
	40 - 49 ปี	4.48		-	-.21*
	50 ปีขึ้นไป	4.70			-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.6 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล เป็นรายคู่ โดยวิธี LSD พบว่า กลุ่มระดับอายุต่าง ๆ มีภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป มีภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล มากกว่ากลุ่มอายุ 40 - 49 ปี และ กลุ่มอายุน้อยกว่า 30 ปี

ตารางที่ 4.7 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านภาวะผู้นำแบบขยายความคิด จำแนกตามอายุ เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์	ระดับอายุ	30 - 39 ปี 40 - 49 ปี 50 ปีขึ้นไป			
		$\bar{X}$	4.44	4.53	4.76
ด้านภาวะผู้นำแบบขยายความคิด	น้อยกว่า 30 ปี	4.20	-.23	-.32	-.55*
	30 - 39 ปี	4.44	-	-.09	-.31*
	40 - 49 ปี	4.53		-	-.22*
	50 ปีขึ้นไป	4.76			-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.7 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านภาวะผู้นำแบบขยายความคิด เป็นรายคู่ โดยวิธี LSD พบว่า กลุ่มระดับอายุต่าง ๆ มีภาวะผู้นำแบบขยายความคิด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 3 คู่ ได้แก่ กลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป มีภาวะผู้นำแบบขยายความคิด มากกว่ากลุ่มอายุ 40 - 49 ปี กลุ่มอายุ 30 - 39 ปี และกลุ่มอายุน้อยกว่า 30 ปี ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน จำแนกตามอายุ เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์	ระดับอายุ				
			30 - 39 ปี	40 - 49 ปี	50 ปีขึ้นไป
		$\bar{X}$	4.65	4.35	4.73
ด้านภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน	น้อยกว่า 30 ปี	4.33	-.31	-.02	-.39
	30 - 39 ปี	4.65	-	.29*	-.07
	40 - 49 ปี	4.35		-	-.37*
	50 ปีขึ้นไป	4.73			-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.8 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน เป็นรายคู่ โดยวิธี LSD พบว่า กลุ่มระดับอายุต่าง ๆ มีภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป มีภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน มากกว่ากลุ่มอายุ 40 - 49 ปี และกลุ่มอายุ 40 - 49 ปี มีภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน น้อยกว่า กลุ่มอายุ 30 - 39 ปี

ตารางที่ 4.9 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยรวมภาวะผู้นำตามสถานการณ์ จำแนกตามอายุ เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์	ระดับอายุ				
			30 - 39 ปี	40 - 49 ปี	50 ปีขึ้นไป
		$\bar{X}$	4.56	4.45	4.70
โดยรวม	น้อยกว่า 30 ปี	4.25	-.30	-.19	-.44*
	30 - 39 ปี	4.56	-	.11	-.14
	40 - 49 ปี	4.45		-	-.25*
	50 ปีขึ้นไป	4.70			-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.9 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยรวมภาวะผู้นำตามสถานการณ์ เป็นรายคู่ โดยวิธี LSD พบว่า กลุ่มระดับอายุต่าง ๆ มีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป มีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ มากกว่ากลุ่มอายุ 40 - 49 ปี และ กลุ่มอายุน้อยกว่า 30 ปี

แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว โดยรวม พบว่า ค่า Sig= .758 มากกว่า .05 หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกันมีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4.10 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านภาวะผู้นำแบบสั่งการ จำแนกตามขนาดสถานศึกษาเป็นรายคู่

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์	ขนาดสถานศึกษา	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่	ขนาดใหญ่พิเศษ	
		$\bar{X}$	4.45	4.06	4.78
ด้านภาวะผู้นำแบบสั่งการ	ขนาดเล็ก	4.70	.25	.63*	-.07
	ขนาดกลาง	4.45	-	.38*	-.32*
	ขนาดใหญ่	4.06		-	-.71*
	ขนาดใหญ่พิเศษ	4.78			-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.10 พบว่า กลุ่มสถานศึกษาขนาดต่าง ๆ มีภาวะผู้นำแบบสั่งการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 4 คู่ ได้แก่ กลุ่มสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีภาวะผู้นำแบบสั่งการมากกว่ากลุ่มสถานศึกษาขนาดใหญ่ และกลุ่มสถานศึกษาขนาดกลาง และกลุ่มสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีภาวะผู้นำแบบสั่งการ น้อยกว่า กลุ่มสถานศึกษาขนาดเล็ก และกลุ่มสถานศึกษาขนาดกลาง ตามลำดับ

ตารางที่ 4.11 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล จำแนกตามขนาดสถานศึกษาเป็นรายคู่

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์	ขนาดสถานศึกษา		ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่	ขนาดใหญ่พิเศษ
		$\bar{X}$	4.61	4.30	4.88
ด้านภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล	ขนาดเล็ก	4.80	.18	.49*	-.07
	ขนาดกลาง	4.61	-	.31*	-.26*
	ขนาดใหญ่	4.30		-	-.57*
	ขนาดใหญ่พิเศษ	4.88			-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.11 พบว่า กลุ่มสถานศึกษาขนาดต่าง ๆ มีภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 4 คู่ ได้แก่ กลุ่มสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล มากกว่ากลุ่มสถานศึกษาขนาดใหญ่ และกลุ่มสถานศึกษาขนาดกลาง และกลุ่มสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีภาวะผู้นำแบบสั่งการ น้อยกว่า กลุ่มสถานศึกษาขนาดเล็ก และกลุ่มสถานศึกษาขนาดกลาง ตามลำดับ

ตารางที่ 4.12 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านภาวะผู้นำแบบขายความคิด จำแนกตามขนาดสถานศึกษา เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์	ขนาดสถานศึกษา	ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ ขนาดใหญ่พิเศษ			
		$\bar{X}$	4.64	4.37	4.70
ด้านภาวะผู้นำแบบขายความคิด	ขนาดเล็ก	4.70	.06	.32	.00
	ขนาดกลาง	4.64	-	.26*	-.06
	ขนาดใหญ่	4.37		-	-.32*
	ขนาดใหญ่พิเศษ	4.70			-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.12 พบว่า กลุ่มสถานศึกษาขนาดต่าง ๆ มีภาวะผู้นำแบบขายความคิด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีภาวะผู้นำแบบขายความคิด มากกว่า กลุ่มสถานศึกษาขนาดใหญ่ และกลุ่มสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีภาวะผู้นำแบบขายความคิด น้อยกว่า กลุ่มสถานศึกษาขนาดกลาง

ตารางที่ 4.13 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์	ขนาดสถานศึกษา	ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ ขนาดใหญ่พิเศษ			
		$\bar{X}$	4.63	4.36	4.83
ด้านภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน	ขนาดเล็ก	4.75	.12	.39*	-.07
	ขนาดกลาง	4.63	-	.27*	-.19*
	ขนาดใหญ่	4.36		-	-.46*
	ขนาดใหญ่พิเศษ	4.83			-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.13 พบว่า กลุ่มสถานศึกษาขนาดต่าง ๆ มีภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 4 คู่ ได้แก่ กลุ่มสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีภาวะผู้นำแบบ

มอบหมายงาน มากกว่า กลุ่มสถานศึกษาขนาดกลาง และกลุ่มสถานศึกษาขนาดใหญ่ และกลุ่มสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน น้อยกว่า กลุ่มสถานศึกษาขนาดเล็ก และกลุ่มสถานศึกษาขนาดกลาง ตามลำดับ

ตารางที่ 4.14 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยรวมภาวะผู้นำตามสถานการณ์ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์	ขนาดสถานศึกษา	ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ ขนาดใหญ่พิเศษ			
		$\bar{X}$	4.62	4.35	4.80
ภาวะผู้นำตามสถานการณ์	ขนาดเล็ก	4.72	.10	.37*	-.08
	ขนาดกลาง	4.62	-	.26*	-.18*
	ขนาดใหญ่	4.35		-	-.45*
	ขนาดใหญ่พิเศษ	4.80			-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.14 พบว่า กลุ่มสถานศึกษาขนาดต่าง ๆ มีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 4 คู่ ได้แก่ กลุ่มสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ มากกว่า กลุ่มสถานศึกษาขนาดกลาง และกลุ่มสถานศึกษาขนาดใหญ่ และกลุ่มสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ น้อยกว่า กลุ่มสถานศึกษาขนาดเล็ก และกลุ่มสถานศึกษาขนาดกลาง ตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 ระดับภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.57$) กล่าวคือ ผู้นำหรือผู้บริหารที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารของตนให้เหมาะสมกับระดับการพัฒนาของบุคลากรและสถานการณ์ที่ลงตัว ผู้นำที่ดีที่สุดนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ภาวะผู้นำจะเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การเลือกรูปแบบการเป็นผู้นำที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์จะทำให้เกิดการใช้รูปแบบภาวะผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของบัณฑิตา สิทธิพิงศกุล (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารกับองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.51$)

5.2 ด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.72$) กล่าวคือ ผู้บริหารมีการประชุม อภิปรายปัญหาและสถานการณ์ เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการแสดงออก มีการกระตุ้นให้บุคลากรร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจและรับฟังข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วน มอบหมายหน้าที่รับผิดชอบและให้อิสระในการทำงาน ให้การช่วยเหลือ สนับสนุน ตลอดจนให้คำปรึกษาในการทำงานจนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณพร ตรีชัยศรี (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.34$) อาจเนื่องจากพฤติกรรมของผู้บริหารที่เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้นำร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประกอบการตัดสินใจ และกระตุ้นการมีส่วนร่วม เหมาะสำหรับผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความสามารถในการทำงานสูง

5.3 ด้านภาวะผู้นำแบบสั่งการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.40$) กล่าวคือ ผู้บริหารมีการกำหนดสิ่งที่คาดหวังอย่างชัดเจน กำหนดมาตรฐานของงาน เวลาทำงาน ขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งกำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีการระบุงานอย่างละเอียด บังคับบัญชาอย่างเข้มงวดและเด็ดขาด และมีการบอกถึงความคาดหวังของความสำเร็จของผลงานต่อบุคลากรทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Martin Brown (2021) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง Global Messages from The Edge of Europe The Cause and Effect of Leadership and Planning Strategies during The COVID-19 Pandemic สรุปว่า ความเป็นผู้นำแบบกระจายและแนวทางที่เป็นเอกลักษณ์ในการจัดการศึกษาที่ได้รับการส่งเสริมมากขึ้นในหลายระบบการศึกษา ผู้นำโรงเรียนพูดถึงความจำเป็นในการเปลี่ยนกลับไปสู่ภาวะผู้นำในรูปแบบอื่นในรูปแบบของความเป็นผู้นำตามสถานการณ์ ซึ่งบ่อยครั้งกลายเป็นกลยุทธ์เริ่มต้นในการรับมือกับความท้าทายมากมายสำหรับบุคลากรของโรงเรียนในช่วงเวลานี้ แม้ว่าทฤษฎีและผลประโยชน์ที่ตามมาของการเป็นผู้นำแบบกระจายและแบบเครือข่ายจะไม่ได้การโต้แย้ง แต่สิ่งที่ถูกตั้งคำถามคือวิธีการที่ไม่เป็นขึ้นเป็นอันซึ่งรูปแบบการเป็นผู้นำแบบต่าง ๆ ได้รับการสนับสนุนทั่วทั้งระบบการศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิญพร ต้นหยง (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ด้านภาวะผู้นำแบบสั่งการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบสั่งการ ภาวะผู้นำแบบขายความคิด ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยตามลำดับ

5.4 ด้านภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.58$) กล่าวคือ ผู้บริหารมีการกำหนดเป้าหมายที่ท้าทาย ชัดเจน สร้างมาตรฐานด้านความเป็นเลิศ แสวงหาวิธีการปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน กระตุ้นบุคลากรให้เกิดความพยายามในการทำงาน ตั้งความคาดหวังด้วยการแสดงความมั่นใจต่อบุคลากร ผู้บริหารมุ่งการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้และบุคลากรพอใจโดยยึดสถานการณ์เป็นหลัก มอบหมายหน้าที่รับผิดชอบให้บุคลากรโดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถและปริมาณงาน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ House and Mitchell (1974) สร้างความ

มีมาตรฐานด้านความเป็นเลิศสูงผู้ใต้บังคับบัญชาและแสวงหาวิธีการปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการตั้งความคาดหวังต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการแสดงความมั่นใจว่าผู้ใต้บังคับบัญชาจะสามารถปฏิบัติงานที่มีมาตรฐานสูงได้สำเร็จ และสอดคล้องกับงานวิจัยของบัญชา บุญบำรุง (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.36)

5.5 ด้านภาวะผู้นำแบบขายความคิด โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.57) กล่าวคือ ผู้บริหารบอกรายละเอียดงานให้บุคลากรเข้าใจในรายละเอียดของงาน การตัดสินใจและให้โอกาสบุคลากรทำความเข้าใจในรายละเอียดของงาน เปิดโอกาสให้ซักถามเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติงาน ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา สนับสนุน เสริมแรงให้กำลังใจในการทำงานและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ช่วยเหลือบุคลากรในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Christopher DC. Francisco (2020) ได้ศึกษาเรื่อง Emergence of a Situational Leadership during COVID-19 Pandemic called New Normal Leadership สรุปได้ว่า ความเป็นผู้นำคือความสามารถในการปรับตัวในขณะที่ยังคงยึดมั่นในความมุ่งมั่น เป็นการสอนที่มีประสิทธิภาพ ผู้มีอำนาจตัดสินใจ ผู้นำที่เป็นนักวางแผน ระแวดระวัง และเป็นผู้ริเริ่มที่ดี ในการศึกษาได้มีข้อสรุปและข้อเสนอแนะเหมือนการทดสอบเพิ่มเติมของทฤษฎีที่แยกออกมาในแนวทางเชิงปริมาณตามที่แนะนำสำหรับการตรวจสอบยืนยันและเชิงลึกมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของวิชญกร แดงแก้ว (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำแบบขายความคิด โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.66) อาจเนื่องจากผู้บริหารคอยชี้แนะบ้างว่าผู้ใต้บังคับบัญชาขาดความสามารถในการทำงาน แต่ถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับการสนับสนุนให้ทำพฤติกรรมนั้นด้วยการให้รางวัลก็จะทำให้เกิดความเต็มใจที่จะรับผิดชอบงานและกระตือรือร้นที่จะทำงานมากขึ้น

5.6 ด้านภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.59) กล่าวคือ ผู้บริหารเข้าใจธรรมชาติของบุคลากร ให้อิสระในการทำงาน ให้เกียรติ ไว้วางใจ มอบอำนาจและการรับผิดชอบในการตัดสินใจโดยอิสระ สนับสนุนให้บุคลากรกำหนดแนวทางการทำงานด้วยตนเอง มีการกระจายงาน และเชื่อมั่นในความสามารถในการทำงาน ยอมรับ ยกย่องและชมเชยบุคลากร สังเกตและติดตามการทำงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Susannah Ahern (2020) สรุปได้ว่า ความไว้วางใจในการเป็นผู้นำเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเปลี่ยนแปลงกลุ่มการกระทำในช่วงเวลาที่ไม่แน่นอนเช่นในช่วงการระบาดใหญ่ สำหรับผู้นำต้องปลูกฝังความเชื่อมั่นในผู้ตาม พวกเขาต้องดำเนินการอย่างเหมาะสมผ่านการเตรียมการและการวางแผน การค้นหาข้อมูลและข่าวกรอง การปรับตัวและรับรองการตอบสนองที่ประสานกัน อย่างไรก็ตาม เพื่อรักษาความไว้วางใจความเป็นผู้นำต้องรับผิดชอบและรับผิดชอบต่ออย่างต่อเนื่องและผูกพันใกล้ชิดกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ผลกระทบต่อการตัดสินใจ การพัฒนาและรักษาความไว้วางใจของผู้นำในสถานการณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณพร ตรีชัยศรี (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหาร

สถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.21$) อาจเนื่องจากผู้บริหารให้คำแนะนำและช่วยเหลือเล็กๆ น้อยๆ ผู้ใต้บังคับบัญชาคิดและตัดสินใจเองทุกอย่าง เพราะถือว่าผู้ใต้บังคับบัญชามีความพร้อมในการทำงานระดับสูงสามารถทำงานให้มีประสิทธิภาพได้ดี เป็นบุคคลที่มีทั้งความสามารถ เต็มใจและมั่นใจในการรับผิดชอบการทำงาน

5.7 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ที่มี เพศต่างกัน มีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องจากเพศหญิงส่วนใหญ่เป็นเพศที่มีความอ่อนไหวทางอารมณ์ จึงทำให้เพศหญิงเป็นผู้ที่สามารถแสดงความเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ได้บ่อยครั้ง เพศชายส่วนใหญ่เป็นเพศที่อยู่กับความเป็นจริงของปัจจุบัน อยู่กับสิ่งที่เห็นหรือสิ่งที่เป็นอย่างที่ทั้งเพศหญิงและเพศชายควรถูกให้ความสำคัญอย่างเท่าเทียมกัน เพราะความแตกต่างของมุมมองของเพศหญิงและมุมมองของเพศชายนั้น จะช่วยต่อยอด หรือสร้างสรรค์ทางความคิดให้ได้นวัตกรรม เพื่อการทำงานหรือการบริหารงานที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนะชัย เชาว์พลกรัง (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถาน ที่มีเพศต่างกัน มีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5.8 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ที่มี อายุที่ต่างกันมีผลต่อภาวะผู้นำตามสถานการณ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องจากการที่กลุ่มคนหลายรุ่น หลายวัย หลายความคิด ที่ทำงานร่วมกัน ความแตกต่างระหว่างอายุกับประสบการณ์ในการทำงานนำมาซึ่งความไม่เข้าใจกัน บางครั้งอาจก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้งในองค์กร การบริหารงานที่มีช่วงอายุแตกต่างกันและค่านิยมของสังคมไทยนี้ยังยึดติดอยู่กับตัวบุคคลทั้งในด้านตำแหน่ง อำนาจและความอาวุโส ตลอดทั้งระบบที่มีทั้งคุณธรรมและอุปถัมภ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนะชัย เชาว์พลกรัง (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถาน ที่มีอายุต่างกัน มีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5.9 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ต่างกันมีผลต่อภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารปฏิบัติงานในตำแหน่งก่อนบริหารมีประสบการณ์การทำงานและระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ดังนั้นการรับรู้สภาพปัญหาในการปฏิบัติงานจึงมี

แนวทางในการแก้ไข มีความรู้เพิ่มพูนขึ้น ทั้งจากประสบการณ์การทำงาน และการศึกษาหาความรู้ขณะทำงาน จะเป็นปัจจัยช่วยให้บุคคลนั้น สามารถคิด และทำในสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้นและดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญพร ตันหยง (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตาม ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.10 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำแนกขนาดสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ที่ปฏิบัติงานขนาดสถานศึกษาที่ต่างกันมีผลต่อภาวะผู้นำตามสถานการณ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจากบริบทของแต่ละโรงเรียน เช่น โรงเรียนขนาดเล็ก มีบุคลากรหรือครูผู้สอน ยังขาดประสบการณ์ในการทำงาน จึงทำให้ผู้บริหารมีส่วนช่วยในการตัดสินใจการแก้ปัญหาต่าง ๆ เกือบทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญพร ตันหยง (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

6.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการสร้างภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ซึ่งประกอบด้วย ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำแบบสั่งการ ภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล ภาวะผู้นำแบบขยายความคิด และภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน ตลอดทั้งด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานมาบูรณาการ เพื่อให้การบริหารงานในสถานศึกษา เกิดสภาพคล่อง ประสบความสำเร็จ และบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

6.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ควรมีการสร้างภาวะผู้นำทางสถานการณ์ให้กับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการปฏิบัติตามกรอบทักษะภาวะผู้นำตามสถานการณ์ เพื่อให้สถานศึกษาได้ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสามารถทั้งด้านความรู้และประสบการณ์นำไปปฏิบัติงานได้

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรมีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มตัวอย่างทั้งผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่ครอบคลุมและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตหรือหน่วยงานอื่น ๆ

6.2.2 ควรมีการใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสนทนากลุ่ม เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่ครอบคลุมและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ คือผู้นำหรือผู้บริหารที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารของตนให้เหมาะสมกับระดับการพัฒนาของบุคลากรและสถานการณ์ที่ลงตัว ผู้นำที่ดีที่สุดนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ภาวะผู้นำจะเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การเลือกรูปแบบการเป็นผู้นำที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์จะทำให้เกิดการใช้รูปแบบภาวะผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ประกอบด้วย ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำแบบสั่งการ ภาวะผู้นำมุ่งประสิทธิผล ภาวะผู้นำแบบขายความคิด และ ภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน สรุปได้ดังภาพ

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำตามสถานการณ์

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

8. บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช

2546. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

เทียน ทองแก้ว. (2563). การออกแบบการศึกษาในชีวิตวิถีใหม่: ผลกระทบจากการแพร่ระบาด COVID-19.

ครูสภาวิทยาจารย์ JOURNAL OF TEACHER PROFESSIONAL DEVELOPMENT ปีที่ 1 ฉบับที่ 2
ประจำเดือนพฤษภาคม – สิงหาคม 2563, หน้า 1 – 10.

ธนชัย เชาว์พลกรัง. (2554). แบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ 34
ฉบับที่ 1-2 ประจำเดือนมกราคม - มิถุนายน 2554, หน้า 61 – 69.

ธัญพร ต้นหยง. (2561). การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี. วารสารวิจัยรำไพพรรณี ปีที่ 12
ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - เมษายน 2561, หน้า 125 – 131.

- บัญชา บุญบำรุง. (2561). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2561.
- บัณฑิตา สิทธิพงศากุล. (2564). **ภาวะผู้นำของผู้บริหารกับองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2564.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). **วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 5)**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น
- วิชณุกร แดงแก้ว. (2563). **ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2563.
- วรรณพร ตรีชัยศรี. (2562). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2**. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน กันยายน - ธันวาคม 2562, หน้า 413 – 426.
- Christopher DC. Francisco. (2020). **Emergence of a Situational Leadership during COVID-19 Pandemic called New Normal Leadership**. International Journal of Academic Multidisciplinary Research (IJAMR), Vol.4 Issue 10 October, 2020,p.15-19.
- Cronbach, L. J. (1970). **Essentials of Psychological Test (5th ed.)**. New York: Harper Collins.
- House, R. J. and Mitchell, T. R. (1974). **Path-Goal Theory of Leadership**. Journal of Contemporary Business,p.81-97.
- Martin Brown (2021). **Global messages from the edge of Europe the cause and effect of leadership and planning strategies during the COVID-19 pandemic**. Irish Educational Studies, 2021, Vol.40 No.2,p.151-159.
- Susannah Ahern. (2020). **Leadership during the COVID-19 pandemic: building and sustaining trust in times of uncertainty**. Ahern S, Loh E. BMJ Leader 2021,p.266-269.

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3

The Academic Leadership of School Administrators
under The Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 3

ปรีชญา รูปต๋า¹, พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ²

Preechaya Rooptam¹, Phramaha Suphachai Supakitjo²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Author for Correspondence: Email: prim2preechaya@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 จำแนกตาม เพศ ประสบการณ์ การบริหาร กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 จำนวน 177 คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 โดยรวมอยู่ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.59$) หากพิจารณารายด้าน ทั้ง 5 ด้าน พบว่า อันดับที่ 1 คือ อันดับ 1 คือด้านส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพ ($\bar{X}=4.68$) ด้านพัฒนาหลักสูตรและการสอน ($\bar{X}=4.61$) ด้านส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ ($\bar{X}=4.57$) ด้านนิเทศและติดตามดูแลความก้าวหน้าด้านวิชาการ ($\bar{X}=4.55$) และด้านมีวิสัยทัศน์ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X}=4.55$) ตามลำดับ พบว่าอยู่ที่ระดับมากที่สุด 2) ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีเพศต่างกัน โดยรวมมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การบริหารต่างกัน โดยรวมมีภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ; ภาวะผู้นำทางวิชาการ; ผู้บริหารสถานศึกษา

Received:27/11/2565, Revised:10/02/2566, Accepted:13/02/2566

Abstract

The purposes of this research were to; 1) study the academic leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Education Service Area Office 3, 2) compare the academic leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Education Service Area Office 3 classified by gender, and administration experience. The researcher collected the data from administrators totaling 177 persons by the questionnaire and analyzed the data by percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance.

The findings were as follows; 1) overall the academic leadership of school administrators under the Khon Kaen primary educational service area office 3 was the highest level ($\bar{X} = 4.59$). While considering each aspect, it was found that the highest mean level was the Promotion of professional development ($\bar{X} = 4.68$), Development of curriculum and teaching ($\bar{X} = 4.61$), Academic atmosphere promotion ($\bar{X} = 4.57$), Supervise and monitoring academic progress ($\bar{X} = 4.55$), and Vision of change ($\bar{X} = 4.55$) respectively found to be at the highest level. 2) The Administrators were of different sex, and overall had the opinion about the academic leadership of school administrators under the Khon Kaen primary educational service area office 3, with no different opinion with the statistical level 0.05. 3) The Administrators with different administration experiences, overall had the opinion about the academic leadership of school administrators under the Khon Kaen primary educational service area office 3, with no different opinion at the statistical level 0.05.

Keywords: Leadership; Academic Leadership; Administrators

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำวิจัย

การศึกษาไทยในปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเรียนรู้ที่มีการเปิดกว้างมีหลากหลายรูปแบบให้มนุษย์ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองอย่างรวดเร็ว โดยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อให้ก้าวทันโลกยุคใหม่ที่ไร้ขอบเขตภายใต้จินตนาการของมนุษย์ที่สร้างชิ้นการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา จะเห็นได้ว่าสถานศึกษาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นขนาดเล็ก ขนาด กลาง ขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษสิ่งที่จำเป็นและหลีกเลี่ยงไม่ได้ คือการพัฒนาการศึกษาทั้งทางด้านการบริหารสถานศึกษา การเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ ซึ่งนักเรียนทุกคนต้อง เข้าไปให้ถึงแหล่งสังคมการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีที่จะทำให้ เกิดคุณค่าและประโยชน์สูงสุดต่อตนเอง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557)

การบริหารสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 กำหนดว่าให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยัง คณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสังคมในยุคปัจจุบันเพื่อบรรลุเป้าหมายของการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ คือมุ่งสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการทำงานมีคุณธรรม จริยธรรมได้ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติโดยรัฐบาล มุ่งเน้นให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายหลักสามประการคือ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย เพิ่มโอกาสทางการศึกษา และเรียนรู้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษาและมีกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาสี่ประการคือพัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557) พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงโลกในยุคศตวรรษที่ 21 และการเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของคนทั้งในเชิงสถาบัน ระบบ โครงสร้างของสังคมให้เข้มแข็งสามารถเป็นภูมิคุ้มกันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2544)

การบริหารวิชาการเป็นงานสำคัญสำหรับผู้บริหารการศึกษาทุกระดับและเป็นงานหัวใจของภารกิจการบริหารสถานศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นภารกิจหลักแรกของการบริหารสถานศึกษาและมุ่งให้สถานศึกษามีอำนาจในการบริหารจัดการโดยตรงตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ภาวะผู้นำทางวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกอย่าง ในสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนให้เต็มประสิทธิภาพ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553) ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาและเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จการบริหารของผู้บริหารในสถานศึกษาที่ต้องมีรูปแบบหรือลักษณะที่ชัดเจนถูกต้องเหมาะสมกับบริบท (นริศนันท์ เดชสุระ, 2552) ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ ทำให้งานมี คุณภาพ ซึ่งในปัจจุบันการพัฒนาคุณภาพของผู้บริหารในยุค

ปฏิรูปการศึกษาต้องมีคุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้บริหารที่ให้ความสำคัญในด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ คือ ความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้บริหารเพราะผู้บริหารสถานศึกษาคนเดียว ไม่สามารถดำเนินการทุกอย่างให้สำเร็จได้ จะต้องอาศัยผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย การที่ผู้บริหารจะได้รับความร่วมมือด้วยดีนั้นจะต้องดำเนินบทบาท และพฤติกรรมที่เหมาะสมในการรวมพลังครูทำให้กิจกรรมด้านการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาประสบผลสำเร็จเป็นที่พึงพอใจนั้นจะมีคุณลักษณะโดดเด่นเฉพาะอยู่หลายประการ (พิมลพรรณ เพชรสมบัติ, 2555)

จากผลการพัฒนาคุณภาพนักเรียนจากการทดสอบระดับชาติ ในปีการศึกษา 2563 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 พบว่าเป็นที่น่าพึงพอใจทั้งผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียน (RT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในภาพรวมคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 2 สมรรถนะ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละเท่ากับ 81.31 การประเมินคุณภาพผู้เรียน (NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 คะแนนเฉลี่ยทั้ง 2 ด้าน เท่ากับ 52.41 และผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใน ภาพรวม เมื่อพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ย 4 กลุ่มสาระ เท่ากับ 42.81 เมื่อเปรียบเทียบกับระดับจังหวัดขอนแก่น ระดับสังกัด (สพฐ.) และระดับประเทศ ผลการทดสอบสูงกว่าทุกระดับส่วนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ใน ภาพรวม คะแนนเฉลี่ย 4 กลุ่มสาระ พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 33.98 ซึ่งยังต่ำกว่า ทั้งระดับจังหวัดขอนแก่น ระดับสังกัด (สพฐ.) และระดับประเทศ

ในส่วนของระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งอยู่ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ผลการทดสอบยังไม่บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยนำเข้านั่นคือเด็กที่มีความพร้อมทั้งด้านฐานะของผู้ปกครอง หรือเด็กที่มีผลการเรียนดี ส่วนใหญ่จะไปศึกษาต่อในโรงเรียนระดับมัธยมในโรงเรียนระดับมัธยมประจำอำเภอ ส่วนเด็กที่ขาดความพร้อมจะเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาหลายแห่ง เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ขาดบุคลากรและสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน จึงเป็นประเด็นท้าทายที่ต้องได้รับการพัฒนาเป็นพิเศษ

จากแนวคิดที่ประมวลมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา น่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพ มีคุณลักษณะตามจุดประสงค์ของการจัดสถานศึกษาทำให้การบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้บรรลุความสำเร็จ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญจึงดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการวางแผนงานตลอดจนพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 จำแนกตาม เพศ และประสบการณ์การบริหาร

3. สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ที่มีเพศแตกต่างกัน มีภาวะผู้นำทางวิชาการแตกต่างกัน
2. ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ที่มีประสบการณ์การบริหารแตกต่างกัน มีภาวะผู้นำทางวิชาการแตกต่างกัน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามชนิดปลายปิดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับซึ่ง แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสำรวจข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามชนิดปลายปิดแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) แบ่งช่วงชั้นในแต่ละระดับ ดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลผล
4.51 - 5.00	หมายถึง มีภาวะผู้นำทางวิชาการ อยู่ในระดับมากที่สุด
3.51 - 4.50	หมายถึง มีภาวะผู้นำทางวิชาการ อยู่ในระดับมาก
2.51 - 3.50	หมายถึง มีภาวะผู้นำทางวิชาการ อยู่ในระดับปานกลาง
1.51 - 2.50	หมายถึง มีภาวะผู้นำทางวิชาการ อยู่ในระดับน้อย
1.00 - 1.50	หมายถึง มีภาวะผู้นำทางวิชาการ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ซึ่งสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 การหาคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเหมาะสม และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อ (Content Validity) และความถูกต้องในการใช้ภาษา และด้านอื่น ๆ โดยใช้เทคนิค IOC ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00 โดยใช้สูตรค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-coefficient) ตามวิธีการ ของครอนบาค (Cronbach, 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.953 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ ค่าความถี่ (frequency)

ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. สถิติทดสอบที (t-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว หรือ (One-way ANOVA)

5. ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 สรุปผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 5.1 แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ของข้อมูลทั่วไปของ

กลุ่มเป้าหมาย (n=164)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		ความถี่	ร้อยละ
1. เพศ	ชาย	122	74.40
	หญิง	42	25.60
2. ประสบการณ์ การบริหาร	ต่ำกว่า 5 ปี	64	39.00
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	65	39.60
	มากกว่า 10 ปี	35	21.30

ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่ากลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 74.40 และเพศหญิง จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 25.60

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การบริหาร ตั้งแต่ 5-10 ปี จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 39.60 รองลงมาได้แก่ ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 39.00 และมากกว่า 10 ปี จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 21.30 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.2 สรุปตารางค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3

ภาวะผู้นำทางวิชาการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพ	4.68	0.30	มากที่สุด
2. ด้านพัฒนาหลักสูตรและการสอน	4.61	0.31	มากที่สุด
3. ด้านส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ	4.57	0.27	มากที่สุด
4. ด้านนิเทศและติดตามดูแลความก้าวหน้าด้านวิชาการ	4.55	0.29	มากที่สุด
5. ด้านมีวิสัยทัศน์ทันต่อการเปลี่ยนแปลง	4.55	0.30	มากที่สุด
ภาวะผู้นำทางวิชาการ	4.59	0.21	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 โดยรวมอยู่ที่ระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามี 5 ด้านได้แก่ ด้านส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพ ด้านพัฒนาหลักสูตรและการสอน ด้านส่งเสริมบรรยากาศทาง วิชาการ ด้านนิเทศและติดตามดูแลความก้าวหน้าด้านวิชาการและด้านมีวิสัยทัศน์ทันต่อการเปลี่ยนแปลง อยู่ ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68, 4.61, 4.57, และ 4.55 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.3 เปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ที่มีเพศแตกต่างกัน

ภาวะผู้นำทางวิชาการ	เพศ	ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการ			
		จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	t
1.ส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ	ชาย	122	4.57	0.29	-.369
	หญิง	42	4.58	0.24	
2.นิเทศและติดตามดูแลความก้าวหน้าด้านวิชาการ	ชาย	122	4.58	0.28	1.834
	หญิง	42	4.48	0.34	
3.พัฒนาหลักสูตรและการสอน	ชาย	122	4.63	0.31	1.119
	หญิง	42	4.56	0.32	
4.ส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพ	ชาย	122	4.69	0.30	.572
	หญิง	42	4.65	0.34	
5.มีวิสัยทัศน์ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง	ชาย	122	4.55	0.32	-.637
	หญิง	42	4.58	0.27	
โดยรวม	ชาย	122	4.60	0.30	2.519
	หญิง	42	4.57	0.30	

ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ที่มีเพศแตกต่างกัน พบว่า โดยรวมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ ด้านนิเทศและติดตาม ดูแลความก้าวหน้าด้านวิชาการ ด้านพัฒนาหลักสูตรและการสอน ด้านส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพและด้านมี วิสัยทัศน์ทันต่อการเปลี่ยนแปลง พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่สอดคล้อง กับสมมติฐานข้อที่ 1

ตารางที่ 5.4 การเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ที่มีประสบการณ์การบริหารแตกต่างกัน

ภาวะผู้นำทางวิชาการ	SV	SS	df	MS	F	Sig.
1.ส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ	ระหว่างกลุ่ม	0.109	2	0.055	0.749	0.474
	ภายในกลุ่ม	11.728	161	0.073		
	รวม	11.837	163			
2.นิเทศและติดตามดูแล ความก้าวหน้าด้านวิชาการ	ระหว่างกลุ่ม	0.146	2	0.073	0.827	0.439
	ภายในกลุ่ม	14.200	161	0.088		
	รวม	14.346	163			
3.พัฒนาหลักสูตรและการสอน	ระหว่างกลุ่ม	0.057	2	0.028	0.290	0.749
	ภายในกลุ่ม	15.690	161	0.097		
	รวม	15.747	163			
4.ส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	0.057	2	0.029	0.304	0.739
	ภายในกลุ่ม	15.200	161	0.094		
	รวม	15.258	163			
5.มีวิสัยทัศน์ให้ทันกับการ เปลี่ยนแปลง	ระหว่างกลุ่ม	0.026	2	0.013	0.136	0.873
	ภายในกลุ่ม	15.360	161	0.095		
	รวม	15.386	163			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.164	2	0.039	0.461	0.654
	ภายในกลุ่ม	19.41	149	0.084		
	รวม	19.57	151			

ผลการการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ที่มีประสบการณ์การบริหารแตกต่างกัน ในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ ด้านนิเทศและติดตามดูแลความก้าวหน้าด้านวิชาการ ด้านพัฒนาหลักสูตรและการสอน ด้านส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพและด้านมีวิสัยทัศน์ทันต่อการเปลี่ยนแปลง พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2

6. อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 สามารถนำมาอภิปรายผลโดยจำแนกเป็นระดับต่าง ๆ ดังนี้ โดยรวมอยู่ที่ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน อันดับ 1 คือ ด้านส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพ รองลงมาคือด้านพัฒนาหลักสูตรและการสอน ด้านส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ ด้านนิเทศและติดตามดูแลความก้าวหน้าด้านวิชาการ และด้านมีวิสัยทัศน์ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ตามลำดับ พบว่าอยู่ที่ระดับมากที่สุด ซึ่งมีการอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 โดยภาพรวมพบว่าอยู่ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.59$) เนื่องด้วยผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 มีการประชุม สัมมนา อบรม เกี่ยวกับเป้าหมายทางการศึกษาและการพัฒนาสถานศึกษาให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 อยู่เสมอ ผู้บริหารจึงต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของตนเองให้สอดคล้องกับยุคปฏิรูปการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการนั้นว่ามีบทบาทสำคัญสูงสุดต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลสำคัญที่จะต้องดำเนินงานตามภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งจะต้องมีความรู้ความสามารถ พัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเนื่องด้วยหัวใจของการพัฒนาโรงเรียนก็อยู่ที่งานวิชาการเหตุเพราะผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนจำเป็นต้องมีความเป็นผู้นำทางวิชาการหรือ ภาวะผู้นำทางวิชาการในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา คุณภาพนักเรียนให้สูงขึ้น ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับ ชลนิชา ศิลาพงษ์ (2564) ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุดและเมื่อได้พิจารณารายด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ดังนี้

1.1 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ด้านส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพ พบว่าอยู่ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.68$) สอดคล้องกับ ชลนิชา ศิลาพงษ์ (2564) ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ในด้านการส่งเสริมวิชาชีพ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.57$)

1.2 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ด้านพัฒนาหลักสูตรและการสอน พบว่าอยู่ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.61$) สอดคล้องกับ บรรจบ บุญจันทร์ (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ

ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา พบว่าอยู่ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.59$)

1.3 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ด้านส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ พบว่าอยู่ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.57$) สอดคล้องกับ วิเชียร ทองคลี (2554) ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 ด้านส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.53$)

1.4 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ด้านนิเทศและติดตามดูแลความก้าวหน้าด้านวิชาการ พบว่าอยู่ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.55$) สอดคล้องกับ ชลนิชา ศิลาพงษ์ (2564) ได้วิจัย ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ในด้านการนิเทศ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.52$)

1.5 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ด้านมีวิสัยทัศน์ทันต่อการเปลี่ยนแปลง พบว่าอยู่ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.55$) สอดคล้องกับ วิเชียร ทองคลี (2560) ได้ศึกษา รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของ ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา การมีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.49$) 2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 จำแนกตามเพศ พบว่า ภาพรวม ไม่แตกต่างกันกล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารเพศหญิงหรือผู้บริหารเพศชายก็มีความสามารถบริหารงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมือนกัน ซึ่งภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับงานที่ปฏิบัติ แต่เป็นความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาแต่ละคน ที่จะต้องปรับเปลี่ยนการบริหารงานวิชาการที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความร่วมมืออย่างเต็มที่จากทุกฝ่ายและทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ชัชชัย อุปสรรค (2557) ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร เปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร จำแนกตามเพศ ในภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน

3. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์การบริหาร พบว่าภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากประสบการณ์การบริหารไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทและหน้าที่ครอบคลุมงานทุกงานของสถานศึกษาจะต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการเป็นผู้นำทางวิชาการ บทบาทในฐานะผู้นำทางวิชาการ ก่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพต่อสถานศึกษาโดยเฉพาะการส่งเสริมการเรียนการสอนซึ่งเป็นหัวใจของงานวิชาการและเป็นงานหลักของสถานศึกษา สอดคล้องกับ ปวีณา บุทธิจักร (2564) ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร

สถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 21 ผลภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

7. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยดังกล่าว มีข้อเสนอแนะ 2 ประการคือ 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และ 2) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษาระดับการแสดงออกภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 มีข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

7.1.1 ควรมีระบบการตรวจสอบระดับภาวะผู้นำทางวิชาการ เป็นระยะๆ อย่างสม่ำเสมอ แม้ว่าผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 มีระดับการแสดงออกภาวะผู้นำทางวิชาการ ในระดับมากที่สุด แต่โดยหลักการพัฒนาวิชาชีพเป็นกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน เพราะหากการแสดงออกลดต่ำลงจะได้หาแนวทางป้องกันได้

7.1.2 ควรมีการจัดทำโปรแกรมหรือโครงการเพื่อพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้มีลักษณะแบบเป็นมาตรฐานทั่วไป (general) เช่น จัดทำหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ร่วมกันระหว่างเพศชายกับเพศหญิง เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ที่มีเพศแตกต่างกัน และประสบการณ์การบริหารแตกต่างกัน ระดับการแสดงออกภาวะผู้นำทางวิชาการ ไม่แตกต่างกัน

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อความเป็นภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ ข้อมูลที่มีความแตกต่างและครอบคลุม

7.2.2 ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในเรื่องนี้ เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง และให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่เป็นประโยชน์สำหรับนำมาใช้พัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพต่อไป

7.2.3 ควรศึกษาวิจัยโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นประโยชน์สำหรับนำมาใช้พัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพต่อไป

7.2.4 ควรศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในสถานศึกษาในสังกัดอื่นๆ

7.3 ข้อค้นพบจากการศึกษา

จากผลการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 สามารถสรุปข้อค้นพบจากการวิจัย ได้ดังนี้

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อได้พิจารณารายด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 สามารถเรียงตามระดับภาวะผู้นำทางวิชาการได้ ตามแผนดังภาพต่อไปนี้

ภาพแผนภูมิสรุปภาวะผู้นำทางวิชาการ

8. บรรณานุกรม

- ชลนิชา ศิลาพงษ์. (2564). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ชัชชัย อุปสรรค. (2557). ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- นริสนันท์ เดชสุระ. (2552). รูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตปฐมวัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- บรรจบ บุญจันทร์. (2554). โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษาขอนแก่น, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). การบริหารงานวิชาการ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ.
- ปวีณา บุทธิจักร (2564) .ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พิมลพรรณ เพชรสมบัติ. (2555). การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- วิเชียร ทองคลี. (2554). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2544). เกณฑ์การประเมินคุณภาพ สถานศึกษา สำหรับการประเมินภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). รายงานการวิจัยแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

The Enhancement of Reading Comprehension by Using Buddhist History Books

ถาวร วรบุตร¹, สมควร ข่าสะโปน²

Thaworn Worabuttara¹, Somkuan Khasapone²

คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Author for Correspondence: Email: thaworn.wor@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้หนังสือประวัติศาสตร์พุทธศาสนา ก่อนและหลังเรียน (2) เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลการเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้หนังสือประวัติศาสตร์พุทธศาสนา และ (3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้หนังสือประวัติศาสตร์พุทธศาสนา ผู้ร่วมวิจัยครั้งนี้ คือนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จำนวน 30 คน ที่ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ระยะเวลาในการทดลองทั้งหมด 10 สัปดาห์ สัปดาห์ 3 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบการอ่านเพื่อความเข้าใจ และแบบวัดความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบแบบที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (T-test Dependent)

ผลการวิจัยด้านการเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักศึกษาโดยใช้หนังสือประวัติศาสตร์พุทธศาสนา พบว่า นักศึกษามีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ ($\mu = 11.60$, $\sigma = 3.29$) คิดเป็นร้อยละ 38.66 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ ($\mu = 21.73$, $\sigma = 2.93$) คิดเป็นร้อยละ 72.44 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ผลการศึกษา พบว่า ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้านการศึกษาความพึงพอใจต่อการสอนอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้หนังสือประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา พบว่านักศึกษามีความพึงพอใจต่อในระดับมาก ($\mu = 4.51$, $\sigma = 0.64$) นอกจากนี้ การใช้หนังสือประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาเพื่อเสริมทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนส่งผลดีต่อความรู้คำศัพท์และความรู้ด้านไวยากรณ์ของนักเรียน ตลอดจนความรู้ด้านเนื้อหาในพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การอ่านเพื่อความเข้าใจ;หนังสือประวัติศาสตร์พุทธศาสนา ;การเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ

Received: 29/10/2565, Revised:14/04/2566, Accepted:22/04/2566

Abstract

The purposes of this research were (1) to compare students' English reading comprehension ability before and after using Buddhism history books as learning material, (2) To study the effectiveness of enhancing English reading comprehension through Buddhism history books, and (3) To study the students' satisfaction towards enhancing English reading comprehension utilizing Buddhism history books. The participants consisted of thirty 1st year students studying in the Faculty of Education majoring in Teaching English at Mahamakut Buddhist University Isan Campus. The participants were selected utilizing the purposive sampling method. The instruction was conducted for three hours a week and lasted ten weeks. The data were statistically analyzed employing the mean, percentage, standard deviation, and t-test for dependent samples.

The results of the research on the enhancement of reading comprehension by using Buddhist History Books revealed that the students had English reading comprehension skills with the mean score before learning was ($\mu=11.60$, $\sigma=3.29$), representing 38.66% and the mean score after learning was ($\mu=21.73$, $\sigma=2.93$) representing 72.44, which is higher than the criteria of 70%. The results suggested that the students' English reading comprehension skills were significantly increased at the 0.05 level. Regarding the satisfaction of the students towards the enhancement of reading comprehension by using Buddhist History Books was found highly satisfied ($\mu=4.51$, S.D.=0.64). Last but not least, the finding indicated that the use of Buddhism history books contributed enhancing students' reading comprehension skills along with their vocabulary and grammatical knowledge; as well as increasing their knowledge of Buddhism.

Keywords: English Reading Comprehension; Buddhist History Books; The Enhancement of English Reading

Introduction:

Reading is a significant learning process that contributes to students learning both inside and outside of the classroom. Reading is not just a skill supporting a particular subject, it is a fundamental skill for all literacy learning. Through reading, learners widen their knowledge and keep abreast of new information and change. Reading helps foster other learning skills such as writing, listening, and speaking. In addition, reading also enhances vocabulary knowledge (Krashen, 1989) and facilitates reading comprehension (Stoller & Grabe, 1993). The process of reading requires readers' prior knowledge to interpret the meaning of the text (Anderson, 1999, Harmer, 2001). It refers to the understanding of symbols and characters in a piece of writing (Cobb, 2007).

Reading comprehension is a cognitive process by which the reader interprets meaning from letters or symbols the author wants to convey (Smith, 1985), it requires prior knowledge and experience of the reader (Harris and Smith, 1980) as well as the knowledge of morphology, semantics, linguistic structure and cultural context (Finocchiaro & Sako, 1983; Anderson, 1985) to fully understand the meaning of the text. Reading comprehension is a very crucial skill for students to study and learn in their daily life to become effective readers (Grabe & Stoller, 2002) and to achieve academic success and career goals.

In the EFL context, reading comprehension is one of the most challenging tasks for all levels of students and it requires more energy and motivation to carry on reading tasks. Furthermore, reading skills are developed separately from other skills. However, reading skills and metacognitive development in the first language (L1) can aid in a second language (L2) or foreign language (FL) (Grabe, 2009; Chiappe, Siegal, & Gottardo, 2002). Although the metacognitive process of L1 and L2 or EFL reading is not different, EFL students yet struggle with the different linguistic systems, in terms of; vocabulary, grammar, semantics, pragmatics, and also cultural context can be problematic for comprehension (Grabe, 2009). The limit of vocabulary and knowledge of grammar relatively affect the understanding of the whole text. Students, therefore, need more than one methodology to assist in reading comprehension.

Research Objectives:

The purposes of this research study were:

- 1) To compare students' English reading comprehension ability before and after using Buddhism history books as learning material,
- 2) To study the effectiveness of enhancing English reading comprehension through Buddhism history books, and
- 3) To study the students' satisfaction towards enhancing English reading comprehension utilizing Buddhism history books.

Methodology

Participants: The participants consisted of thirty 1st year students studying in the Faculty of Education majoring in Teaching English at Mahamakut Buddhist University Isan Campus, Khon Kaen province, in the academic year 2020. The participants were a mixed-gender group with different levels of English proficiency, selected by means of the purposive sampling method; due to there being only one class studying reading over the first semester. The instruction was constructed for three hours a week and over a period of ten weeks.

Research instruments: The instruments employed in the present study included 1) a questionnaire utilized for gauging students' satisfaction towards enhancing reading comprehension, 2) pre-and post-reading comprehension tests (30 items) were employed before and after the instruction of reading for comprehension to evaluate students' reading

proficiency, and 3) Buddhist history books were used as reading materials covering Buddha's ten important stories.

Data collection: Quantitative data was identified to collect the data including pre-and post-reading comprehension tests and subsequently complete a questionnaire gauging students' satisfaction. The participants took the pre-test before the instruction and the post-test afterwards along with the questionnaire dealing with the students' satisfaction towards enhancing reading comprehension.

Data Analysis: The data from different sources were analyzed quantitatively as follows:

To evaluate students' reading comprehension ability through an interactive reading method and analyzed by comparing the scores of the pre-and post-test using mean, standard deviation, and t-test for the dependent sample, and the results were compared among participants in the group.

To assess the effectiveness of enhancing English reading comprehension skills.

The satisfaction towards enhancing English reading comprehension skills was investigated by agreement level, and rating scale and analyzed by the mean and standard deviation.

Results

The first objective of this study was to study and compare the enhancement of English reading comprehension skills before and after using Buddhism history books as teaching material. The researcher employed a reading comprehension test which the research created comprising 30 items before and after giving treatment then took the scores of both tests to analyze statistically utilizing a t-test for dependent samples and the results can be seen in table 1.

Table 1: Pre-post comprehensive reading scores

No.	Pre-test	Post-test	Differential
1	14	20	6
2	13	25	12
3	10	19	9
4	9	21	12
5	19	26	7
6	15	24	9
7	8	18	10
8	10	21	11
9	16	23	7
10	12	25	13
11	9	23	14
12	10	21	11
13	7	20	13

Table 1: Pre-post reading for comprehension scores (CONT.)

No.	Pre-test	Post-test	Differential
14	10	20	10
15	12	21	9
16	18	26	8
17	17	24	7
18	16	19	3
19	13	23	10
20	10	19	9
21	9	21	12
22	10	25	15
23	8	23	15
24	7	19	12
25	9	20	11
26	11	21	10
27	14	20	6
28	13	21	8
29	10	25	15
30	9	19	10
μ	11.60	21.73	10.13
σ	3.29	2.93	0.89
%	38.66	72.44	33.78

According to table 1, the result of the tests showed that, all students gained higher score of the post-test. The average score of all students' pre-test was ($\mu = 11.60$, $\sigma = 3.29$), representing 38.66 percent, and the post-test score was ($\mu = 21.73$, $\sigma = 3.29$), representing 72.44 percent. The result of the study showed that the students' post-test scores were increased. Taken as a whole, the score of the post-test was increased by ($\mu = 10.13$) or 33.78 percent of increase and the result will be discussed more in the following section.

Table 2: Comparison of reading comprehension tests

Tests	N	μ	σ	t	Sig.
Before	30	11.60	3.29	19.00*	.00*
After		21.73	2.39		

* statistically significant at 0.05

The finding from the comparison of the pre-and post-test scores revealed that all students who were taught reading English for comprehension through the interactive reading model had higher scores after learning. They all have higher score of the post-test than that of the pre-test. The study, thus, denoted that the interactive reading model contributed students to comprehend the content of Buddhist history books in a certain level of comprehension.

Table 3: The findings of a study on the achievement of English reading comprehension using Buddhist history books.

No	Total score (30)	Percentage	Criterion score 70%
1	20	67	Not passed
2	25	83	Passed
3	19	63	Not passed
4	21	70	Passed
5	26	87	Passed
6	24	80	Passed
7	18	60	Not passed
8	21	70	Passed
9	23	77	Passed
10	25	83	Passed
11	23	77	Passed
12	21	70	Passed
13	20	67	Not passed
14	20	67	Not passed
15	21	70	Passed
16	26	87	Passed
17	24	80	Passed
18	19	63	Not passed
19	23	77	Passed
20	19	63	Not passed
21	21	70	Passed
22	25	83	Passed
23	23	77	Passed
24	19	63	Not passed
25	20	67	Not passed
26	21	70	Passed
27	20	67	Not passed
28	21	70	Passed
29	25	83	Passed
30	19	63	Not passed
Average score			21.73
Percentage			72.44

Table 3 showed the results of analyzing the English reading comprehension test scores of 30 students after teaching reading comprehension through the interactive reading model and the use of Buddhist history books as the medium of teaching. The result of the study revealed that 19 students (or 63%) passed the 70% criteria while 11 students (or 37%) failed.

However, the finding showed that all students obtained higher score of the post-test, even though some of the students do not pass the criteria. Taken as a whole, the overall of the students' post-test score revealed ($\mu=21.73$), representing 72.44 percent, which passed the criteria of 70 percent.

Satisfaction toward teaching reading for comprehension:

The researcher used a questionnaire to assess students' satisfaction with the teaching reading for comprehension through Buddhist history books after the teaching was over. The

result of the study of students' satisfaction was analyzed utilizing the mean and standard deviation presented in table 4 below.

Table 4 The result of the student's satisfaction with enhancing English reading comprehension by utilizing Buddhism history books

The students' satisfaction with enhancing English reading comprehension by utilizing Buddhism history books	μ	σ	Level of satisfaction
1. Teaching English reading for comprehension using Buddhist history books is interesting.	4.40	0.66	agree
2. Buddhist history books help me increase my reading skills, knowledge of Buddhism, vocabulary, and grammatical structures.	4.37	0.70	agree
3. Telling stories about the history of Buddhism before starting reading helped me to have a good interest in reading English.	4.10	0.80	agree
4. I have more comprehension when the teacher explains to me the history of Buddhism.	4.23	0.76	agree
5. In my opinion, reading Buddhist historical works is crucial for reading comprehension.	4.30	0.69	agree
6. Buddhist history books, in my opinion, aid in improving reading comprehension.	4.60	0.50	strongly agree
7. Working alone, in my opinion, improves reading English more than working in a group.	4.00	0.82	agree
8. In my point of view, summarizing the content in Buddhist history books assists reading comprehension.	4.00	0.71	agree
9. The text summary from the Buddhist history books, in my opinion, is worthwhile reading.	4.50	0.50	strongly agree
10. In my opinion, explaining the words' meanings aids in improving word retention.	4.60	0.49	strongly agree
11. Answering questions from Buddhist history books, in my opinion, help enhance reading comprehension.	4.50	0.50	strongly agree
12. In my opinion, reading Buddhist history books helps improve my English reading skills.	4.40	0.50	agree

Table 4 The result of the student's satisfaction with enhancing English reading comprehension by utilizing Buddhism history books (CONT)

The students' satisfaction with enhancing English reading comprehension by utilizing Buddhism history books	μ	σ	Level of satisfaction
13. In my opinion, reading Buddhist history books helps improve my English reading skills.	4.40	0.50	agree
14. In my opinion, allowing the students to infer the meaning of the story in Buddhism from the images sparks curiosity and improves their comprehension.	4.20	0.62	agree
15. Group reading enhances classroom relationships.	4.60	0.61	strongly agree

16. The procedure for reading Buddhist history books, in my opinion, is appropriate.	3.80	0.84	agree
17. In my opinion, the use of Buddhist history books in teaching reading is appropriate for first-year students.	4.70	0.47	strongly agree
18. The Interactive Model, in my opinion, helps enhance reading comprehension.	3.80	0.84	agree
19. The Interactive Model, in my opinion, improves better comprehension of the terminology and main idea of the text.	4.30	0.47	agree
20. In my opinion, Buddhist history books are useful material for improving reading skills.	4.20	0.37	agree
Total	4.51	0.64	strongly agree

According to Table 4, the study of the students' satisfaction towards enhancing English reading comprehension utilizing Buddhism history books, students obtained the mean satisfaction rating of ($\mu=4.51$, $\sigma=0.64$), which denoted strongly agree. The result suggested that the students who were instructed reading comprehension with the interactive model and the use of Buddhist history books as a teaching medium were found experiencing satisfaction throughout the process of teaching.

Conclusion:

The goals of this research study were (1) to study the effectiveness of enhancing English reading comprehension through Buddhism history books, (2) to compare students' English reading comprehension ability before and after using Buddhism history books as learning material, and (3) to study the students' satisfaction towards enhancing English reading comprehension utilizing Buddhism history books. The study was conducted with thirty 1st year students studying in the Faculty of Education majoring in Teaching English at Mahamakut Buddhist University Isan Campus, Khon Kaen province, in the academic year 2020. The duration of the experiment was 10 weeks and the result concluded as follows.

1) To compare students' English reading comprehension ability before and after using Buddhism history books as learning material showed that the students had English reading comprehension skills with the mean score before learning was ($\mu=11.60$, $\sigma=3.29$), representing 38.66% and the mean score after learning was ($\mu=21.73$, $\sigma=2.93$) representing 72.44, indicating that the students' English reading comprehension was significantly improved.

2) To study the effectiveness of enhancing English reading comprehension through Buddhism history books found that, as a whole, the method improved students' scores to 72.44%, which higher than the criteria of 70% of the hypothesis. The results were found that the students' English reading comprehension skills were increased significantly at the 0.05 level.

3) To study the students' satisfaction towards enhancing English reading comprehension utilizing Buddhism history books was found that the students were satisfied with the enhancement of reading comprehension by using Buddhist History Books at the highest level ($\mu=4.51$, $\sigma=0.64$).

Discussion:

The researcher chose Buddhism history books over other media because the researcher believes that students who come to study at Mahamakut Buddhist University Isan Campus, which is a Buddhist university, should have knowledge and understanding of Buddhist terminology and history, and that students should be developed in accordance with the university's philosophy of "academic excellence based on Buddhism."

According to the results of enhancing English reading comprehension using Buddhist history books as the above mention, students' reading comprehension skills were improved after the study comparing to pre-study scores in which they had only a rudimentary understanding of English reading comprehension. The fact that the student lacked knowledge of Buddhist terminology and language structures resulted in lower scores on the pre-test. However, once the students improved their reading comprehension through an interactive approach by using Buddhist history books as a teaching medium, their understanding was improved significantly. In addition to Harris and Sipay's (1979) statement that vocabulary and linguistic structure influence reading comprehension, Haris & Smith, (1976) argued that knowledge of language structure is required for reading comprehension.

The study of satisfaction towards teaching English for comprehension utilizing Buddhist history books was at a high level, with an average score of ($\mu=4.51$) and a standard deviation of ($\sigma=0.64$). The average satisfaction score was high since students in the target group were expected to study Buddhist history in their curriculum, which was part of their education. As a result, students were intrigued by the contents of Buddhist history books.

Due to this underlying interest, all students were driven and eager to absorb the information in Buddhist history books in order to have deeper knowledge. This is in line with Krashen's (1981) assertion that motivation and attitude are components that can enhance learning and increase students' desire to learn and further use the language. In addition to Ganschow et al. (1994) and Visser (2008), attitude plays a crucial role in second language learning which has a certain effect on students' learning process. Students who approach learning a second language with a positive attitude are more likely to succeed than those who approach learning a second language negatively. Karahan (2007) argued that "positive language attitudes let learners have a positive orientation towards learning English." It is also in line with Sakthai Surakijbororn's (2002) assertion that an individual's attitude greatly aids in perfectly enhancing their personality and preparing them for a variety of situations. This notion leads to the conclusion that attitude plays a significant role in learning English since learners feel good about their progress when they have a positive attitude toward learning. Students who have a positive outlook on learning will be more motivated to put more effort into studying, and a great attitude may assist students to lead their learning to success and make more attempts to study. According to the findings of the study, students' attitudes toward teaching English for comprehension by utilizing Buddhist history books have resulted in their pleasure and improved students' ability to read English for better comprehension.

Suggestion:

Due to the time constraint for the research to be conducted, some issues remain of concern, including the following. Firstly, future research should pay more attention to a longer-term study to exact more accurate findings. As noted in the method section, the study took place in a short period of time (10 weeks) and the process of language learning takes time for learners to learn new language structures and words. Secondly, variables such as male and female differences should be taken into consideration. Finally, future research should provide for use of Dhamma principles to develop other communication skills such as speaking and writing so that students can speak or write using Buddhist philosophy which will be useful for explaining and perhaps even propagating Buddhist ethical values.

Finding from the Study:

The results indicated that the students' English reading comprehension skills were increased and the students were satisfied with the teaching reading by using the interactive model. The finding also suggested that the use of Buddhism history books contributed to enhancing students' reading comprehension skills, knowledge of vocabulary and grammatical knowledge were increased as well as their knowledge of Buddhist history. In addition to the finding, the reason why Buddhist history texts can enhance English reading comprehension is because of their prior knowledge about Buddhism. The prior knowledge of language principles, that is the organization of previously acquired knowledge of grammar, vocabulary, writing style and conventions, and culture are also contributed to the process of comprehension. Thus, since the students are knowledgeable in the field of Buddhism, it is possible that prior knowledge enhances their comprehension.

Acknowledgment

This research was supported by Yanasangvorn Research Institute, Mahamakut Buddhist University. Its contents are solely the responsibility of the authors. The authors, thereby, gratefully acknowledge Mahamakut Buddhist University for providing funding for this study endeavor.

The authors would like to thank the peer reviewers who helped review the research and gave advice on how to improve this research, as well as how to assess and analyze the research data.

Last but not least, the researchers would like to express their gratitude to the Vice-Rector of the Mahamakut Buddhist University's Isan Campus in the province of Khon Kaen for granting permission to conduct this research study. The researchers also extend their sincere appreciation to the first-year students in the Faculty of Education, majoring in Teaching English, for their cooperation, participation, and informational support of this study.

References

- Anderson, N. J. (1999). **Exploring second language reading: Issues and strategies.** Heinle & Heinle Publishers.
- Anderson, R. C. (1985). **Role of Reader's Schema in Comprehension, Learning, and Memory.** In Theoretical Models and Process of Reading, Edited by Rebert and Ruddle. Newark, Delaware: International Reading Association.
- Brown, H.D. (2001). **Teaching by principle: an interactive approach to language pedagogy.** (2nd Eds). NY: Pearson Education.
- Chiappe, P., Siegal, L., Gottardo, A. (2002). **Reading-related skills of kindergarteners from diverse linguistic backgrounds.** Applied Psycholinguistics, (20),95-116.
- Cobb, T. (2007). **Computing the Vocabulary Demands of L2 Reading: Language Learning & Technology.** London: Education Center Ltd.
- Finocchiaro, M. and Sako, S. (1983). **Foreign Language Testing: A Practical Approach.** New York: Regents.
- Ganschow, L., Sparks, R. L., Anderson, R., Javorshy, J., Skinner, S., & Patton, J. (1994). **Differences in language performance among high-, average-, and low-anxious college foreign language learners.** The Modern Language Journal, 78(1), 41-55.
- Grabe, W. & Stoller, F. L. (2002). **Teaching and Researching Reading.** Harlow: Pearson.
- Grabe, W. (2009). **Reading in a second language: Moving from theory to practice.** Cambridge: Cambridge University Press. Pearson.
- Harmer, Jeremy. (2001). **The Practice of English Language Teaching.** (3rd eds.). China: Longman.

- Harris, L. A. & Smith, C. B. (1980). **Reading Instruction**. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Harris, Albert. J. & Edward R. Sipay (1979). **How to Teach Reading**. New York: Longman Inc. Toward Learner Autonomy. Boston: Heinle and Heinle Publishers.
- Harris, L. and Smith, C. (1976). **Reading instruction**. New York: Richard C. Owen Publishers, Inc.
- Krashen, S. (1989). **We acquire vocabulary and spelling by reading: Additional evidence for the input hypothesis**. *Modern Language Journal*, 73(4), 440–464.
- Karahan, F. (2007). **Language attitudes of Turkish students towards the English language and its use in Turkish context**. *Journal of Arts and Sciences*, (7), 73-87.
- Krashen, S. (1981) **Second Language Acquisition and Second Language Learning**. Pergamon Press, New York.
- Sakthai, S. (2002). **Social psychology**. Bangkok: Suweeriyarsan.
- Smith, F. (1985). **Reading**. (2nd eds.). London: Cambridge.
- Stoller, F., & Grabe, W. (1993). **Implications for L2 vocabulary acquisition and instruction from L1 vocabulary research**. In T. Huckin, M. Haynes, & J. Coady (Eds.), *Second language reading and vocabulary learning* (pp. 24–45).
- Visser, M. (2008). **Learning under conditions of hierarchy and discipline: The case of the German Army (1939-1940)**. *Learning Inquiry*, (2), 127-137.

การจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร

The Management of Basic Subjects of Phraparityattidhamma Pālī Section in Kosamphi Nakorn District, Kampaeng Phet Province

พระอุดมปริยัติ¹, สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์², จีรศักดิ์ ปันลำ³

Phra Udompariyat¹, Somchan Sripraschayanon², Jeerasak Panlam³

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Master of Buddhist Program, Nakornlampang Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Author for Correspondence: Email: sartsirin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร 2) เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการเรียนบาลีเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาเอกสารและเครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจงกลุ่มผู้ให้ 26 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ด้วยวิธีแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มีอยู่ 5 ขั้นตอน คือ (1) การประชาสัมพันธ์ (2) การบรรพชาเด็ก (3) การวางแผนการจัดการเรียนรู้ (4) การปฐมนิเทศ และ (5) การเตรียมตัวก่อนสอบไล่บาลีสนามหลวง

2) การพัฒนาการจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร มีปัจจัยสำคัญ 5 อย่าง ได้แก่ (1) สภาพสถานศึกษา (2) การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนบาลี (3) การใช้ IT เข้ามาช่วยเพิ่มทักษะการเรียน (4) การเชื่อมโยงความรู้ผ่านระบบออนไลน์ และ (5) การวัดและประเมินผลด้านเนื้อหาที่ทำให้นักเรียนรู้อย่างรอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม

3) รูปแบบการจัดการเรียนบาลีเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร จำแนกออกได้ 3 รูปแบบ ดังนี้ (1) รูปแบบการเรียนระบบปกติ คือ หลักสูตรปกติและหลักสูตรบล็อกคอร์ส (2) รูปแบบการเรียนแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และ (3) รูปแบบการเรียนแบบเทียบประสบการณ์ องค์ความรู้จากการวิจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหาร ปัจจัยด้านการพัฒนาหลักสูตร และปัจจัยทางด้านรูปแบบการเรียน เพื่อให้พระสงฆ์ได้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมที่เหมาะสมกับสังคมยุคใหม่

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; รายวิชาพื้นฐาน; โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี

Received:03/04/2566, Revised:18/05/2566, Accepted:20/05/2566

Abstract

The objectives of this study are to: 1) study the learning management process of Phrapariyatidhamma **Pāḷi** Section, Kosamphi Nakhon District, Kamphaeng Phet Province; 2) develop the learning management of the basic subjects of Phrapariyatidhamma **Pāḷi** Section, Kosamphi Nakhon District, Kamphaeng Phet Province; and 3) propose an integrated **Pāḷi** learning management model with the basic subjects of Phrapariyatidhamma **Pāḷi** Section, Kosamphi Nakhon District, Kamphaeng Phet Province. It is a qualitative research by researching documents and the tools was used in-depth interviews with 26 key informants by purposive method and data were analyzed by descriptive content.

The research results revealed that 1) the learning management process of Phrapariyatidhamma **Pāḷi** Section, Kosamphi Nakhon District, Kamphaeng Phet Province has five steps: (1) public relations; (2) the ordination of children; (3) Learning management planning; (4) student orientation; and (5) preparation before **Pāḷi** Examination.

2) To develop the learning management of the basic subjects of Phrapariyatidhamma **Pāḷi** Section, Kosamphi Nakhon District, Kamphaeng Phet Province has five important factors for the development of learning management, namely: (1) the condition of educational institutes; (2) Learning management; (3) Using IT should get enhance study skills; (4) linking knowledge online; and (5) measurement and evaluation content to made student's know both of worldly and spiritual aspects.

3) an integrated **Pāḷi** learning management model with the basic subjects of Phrapariyatidhamma **Pāḷi** Section, Kosamphi Nakhon District, Kamphaeng Phet Province can be classified into 3 forms as follows: (1) Learning management model as normal system are general and block courses curriculum; (2) Learning management model as non-formal education and informal education (NFE); and (3) Learning Management Model with Experiential-Based Basic Courses. The body of knowledge are: administrative factors, curriculum development factors and factors in learning style for the monks to gain both secular and religious knowledge suitable for modern society.

Keywords: Learning Management; Basic Subjects; Phrapariyatidhamma **Pāḷi** Section

บทนำ

สมัยพุทธกาลกุลบุตรที่บวชในพระพุทธศาสนามีกิจสำคัญ 2 ประการ คือ ค้นถุระและวิปัสสนาธุระ การศึกษาเล่าเรียนคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า นวักคัสตถุศาสน์ (พระเทพเวที, 2538 : 261) จนสามารถจำได้ คล่องปากขึ้นใจเรียกว่า “ค้นถุระ” ส่วนการเล่าเรียนวิธีปฏิบัติสมาธิและฝึกอบรมจิตใจของตน จน เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในสภาวะธรรมทั้งปวงจนกระทั่งจิตหลุดพ้นจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย เรียกว่า “วิปัสสนาธุระ” ซึ่งธุระ 2 ประการ ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะค้นถุระเป็นความรู้พื้นฐานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ และเปรียบเสมือนเข็มทิศสำหรับการเดินทางไปสู่จุดหมายได้อย่างถูกต้องแม่นยำ เพราะหากศึกษาค้นถุระได้อย่างถูกต้องแล้วย่อมนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง เป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงเหตุการณ์ภายหลังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงดับขันธปรินิพพานแล้ว พุทธบริษัท 4 ได้ทำสังคายนาเพื่อจัดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหมวดหมู่ ที่เรียกว่า “พระไตรปิฎก” โดยปฐมสังคายนานั้นพระมหากัสสปะทรงเป็นประธานการประชุม และได้มีการชำระพระสัทธรรมด้วยวิธีการมุขปาฐะจนถึงการสังคายนา ครั้งที่ 5 จึงได้มีการจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานไว้เป็นหลักฐานด้วยภาษาบาลีหรือภาษามคธ ซึ่งพระมหาเถระได้เล็งเห็นว่าต่อไปในกาลภายภาคหน้ากุลบุตรผู้เข้ามาบวชในพระศาสนาจะไม่สามารถทรงจำพระไตรปิฎกไว้ได้ทั้งหมด มูลเหตุดังกล่าวทำให้ภิกษุสงฆ์สามเณร โดยเฉพาะฝ่ายเถรวาทได้หันมาสนใจศึกษาภาษาบาลี เพื่อได้เรียนรู้และเข้าใจถึงกฎ ระเบียบ แบบแผน และหลักธรรมวินัยดั้งเดิมตามพุทธพจน์ และป้องกันมิให้หลักคำสอนเกิดการคลาดเคลื่อน วิปلاสนตามยุคตามสมัย

ขณะที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ถือว่าเป็นการศึกษาดั้งเดิมของคณะสงฆ์ไทยที่ดำเนินการมาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน โดยมีการวางระบบ ระเบียบและวิธีการศึกษาไว้อย่างรัดกุมภายใต้การอุปถัมภ์ของพระราชที่เรียกว่า “พระบรมราชาอุปถัมภ์” ทำให้การศึกษาเป็นที่ยอมรับแก่ประชาชน และเป็นการยกย่องสรรเสริญ เป็นเกียรติประวัติและความภาคภูมิใจแก่ผู้ศึกษาที่สอบผ่านระดับชั้นการศึกษาตามแผนแผนกธรรมบาลี ซึ่งถือว่าเป็นแผนการศึกษาที่เหมาะสมกับคณะสงฆ์ไทยที่มีเป้าหมายผลิตบุคลากรทางพระศาสนาเพื่อรับใช้พระพุทธศาสนา (พระธรรมปัญญาภรณ์, 2549 : 251) นอกจากนี้ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการสืบต่อพระพุทธศาสนา โดยการศึกษาความรู้จากพระไตรปิฎกที่จารึกไว้ด้วยภาษาบาลี และเป็นการรักษาต้นแบบพระสัทธรรมมิให้พุทธพจน์คลาดเคลื่อน

ฉะนั้น การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการทำนุบำรุงรักษาศาสนธรรมได้อย่างสมบูรณ์ และเป็นการเพิ่มวิทยฐานะให้แก่พระภิกษุสามเณรให้มีเกียรติและฐานันดรศักดิ์สูงขึ้นและเป็นที่ยกย่องแก่พุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะอย่างพระภิกษุสามเณรผู้ที่สอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยค พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สมเด็จพระสังฆราชฯ ปฏิบัติหน้าที่เป็นประธานพิธีทรงตั้งเปรียญธรรม 3 ประโยค ประทานพัดเปรียญและประกาศนียบัตร ตามเวลาและสถานที่อันสมควร พระภิกษุสามเณร ที่สอบเปรียญธรรม 3 ประโยค เมื่อได้รับพระราชทานทรงตั้งเปรียญธรรมแล้ว จะได้รับพระบรมราชานุญาตให้ใช้คำว่า “พระมหา” นำหน้าชื่อเดิมได้ ส่วนสามเณรจะใช้คำว่า ป.(เปรียญ)

ตามหลังชื่อ ตัวและนามสกุลได้ นับว่าเป็นเกียรติและนำชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูลไม่น้อย (กรมการศาสนา, 2541 : 2)

อย่างไรก็ตาม พระราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2565 ได้ประกาศคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการศึกษาวิชาสามัญเพิ่มเติมของการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีสนามหลวง พ.ศ. 2565 โดยกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการศึกษาวิชาสามัญเพิ่มเติมของการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีสนามหลวง เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองนโยบายการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์และของชาติ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบกับมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ให้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการศึกษาวิชาสามัญเพิ่มเติมของการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีสนามหลวง ข้อ 3 ว่าด้วยสามเณรซึ่งเป็นเด็กตามกฎหมายจะต้องศึกษาภาคบังคับและมีพื้นฐานความรู้ไม่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษาหรือเทียบเท่า และการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมบาลีสนามหลวง ชั้นเปรียญธรรมสามประโยค เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายให้ศึกษาวิชาสามัญเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้ 1) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ 2) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 3) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ทั้งนี้ กำหนดให้มีเวลาเรียนตลอดช่วงชั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้ละ 7 หน่วยกิต โดยการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาสามัญเพิ่มเติมให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ (ราชกิจจานุเบกษา, 2565)

จากพระราชกิจจานุเบกษาส่งผลให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จะต้องมีการปรับกระบวนการทัศน์และจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐานให้เหมาะสม เพื่อสร้างแรงจูงใจการเรียนแผนกบาลีที่ผู้เรียนมีสิทธิ์เทียบเท่ากับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเมื่อสอบไล่ได้เปรียญธรรม 3 ประโยค ซึ่งจะทำให้ภิกษุสามเณรเต็มใจและเล็งเห็นคุณค่าการศึกษาแผนกบาลี เกิดความรู้สึกดีใจ ภาคภูมิใจและป้องกันมิให้เกิดการฝืนความรู้สึกแก่ผู้เรียนแผนกบาลีเช่นในอดีตที่ผ่านมา (พระราชวรมนู, 2540 : 57)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นสำนักเรียนที่เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญโญ ป.ธ.9) อดีตเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ได้ให้การอุปถัมภ์ ช่วยเหลือและส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้ได้รับการศึกษาบาลี เพื่อจรรโลงไว้ซึ่งพระสัทธรรมที่เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และผลิตภิกษุสามเณรผู้สำเร็จการศึกษาระดับเปรียญตรี (ประโยค 1-2, ป.ธ.3) และระดับเปรียญโท (ป.ธ.4, 5, 6) เพื่อไปศึกษาต่อในระดับเปรียญเอก (ป.ธ.7, 8, 9) ที่วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาการจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี และเสนอรูปแบบการจัดการเรียนบาลีเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร ที่มีความเหมาะสม เพื่อให้การศึกษาตรงตามพระราชกิจจานุเบกษากำหนดไว้ให้ดำเนินไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร
3. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการเรียนบาลีเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. วิธีการวิจัย การศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่สัมภาษณ์ เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการเรียนบาลีเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชรดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสาร เพื่อนำไปสู่รูปแบบการจัดการเรียนบาลีบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานที่เหมาะสมแก่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี

1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มพระสังฆาธิการระดับผู้ปกครอง กลุ่มครูสอนบาลี/ครูผู้สอนรายวิชาพื้นฐาน กลุ่มพระสงฆ์สามเณรผู้เรียน และกลุ่มสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์และประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนบาลีเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร

2. พื้นที่การวิจัย โดยคัดเลือกพื้นที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของวัดสังฆานาถ ตำบลโกสุมพิ อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร ที่เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีแห่งเดียวในจังหวัดกำแพงเพชร ที่ได้เปิดการเรียนการสอนอบรม สั่งสอนและส่งเสริมการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาบาลีที่ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญในการเข้าถึงหลักพุทธธรรมที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนไว้

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยวิธีการเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 26 คน ได้แก่ 1) กลุ่มพระสังฆาธิการระดับผู้ปกครอง 5 รูป 2) กลุ่มครูสอนบาลี/ครูผู้สอนรายวิชาพื้นฐาน 5 รูป/คน 3) กลุ่มพระสงฆ์สามเณรผู้เรียน 10 รูป และ 4) กลุ่มสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร 6 คน โดยการพิจารณาผู้ที่มีส่วนได้เสียในการพัฒนาการจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐานและรูปแบบการเรียนที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนบาลี

4. เครื่องมือการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในประเด็น ดังนี้ 1) การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีด้านนโยบายการบริหารจัด 2) สภาพการจัดการการศึกษาทั้งด้านการเรียนการสอน หลักสูตร การวัดผล และประเมินผลการเรียนรู้ ครูผู้สอน นักเรียน งบประมาณ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) หน่วยงานภาครัฐที่

เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 4) การพัฒนาการจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ได้แก่ (4.1) การจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐาน (4.2) แนวทางการจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐาน (4.3) แนวทางการสอนรายวิชาพื้นฐาน (4.4) การพัฒนาการเรียนการสอนและการจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐาน 5) รูปแบบการจัดการเรียนบาลีเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ได้แก่ (5.1) รูปแบบและกระบวนการจัดการรายวิชาพื้นฐาน (5.2) รูปแบบเนื้อหาของรายวิชาพื้นฐาน (5.3) รูปแบบการเรียนการสอนรายวิชาพื้นฐาน

สำหรับการสร้างเครื่องมือวิจัย คณะผู้วิจัยได้มีการดำเนินการ ได้แก่ 1) สํารวจแนวคิดและทฤษฎีจากหนังสือ รายงานการวิจัย ชุดความรู้ 2) รวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างเป็นเครื่องมือแบบสัมภาษณ์แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3) ตรวจสอบความเที่ยงตรง เนื้อหาของเครื่องมือ และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 รูป/คน เพื่อนำไปนำเครื่องมือไปใช้และเก็บรวบรวมข้อมูลในลำดับต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

5.1 ศึกษาเชิงเอกสารในการศึกษาเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรายวิชาพื้นฐานและรูปแบบการจัดการเรียนบาลีเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ที่เหมาะสม

5.2 คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling)

5.3 การนำหนังสือขอลงพื้นที่วิจัยจากวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และหนังสือขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่งให้ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ที่เป็นหลักในการสัมภาษณ์

5.4 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ เพื่อนำข้อมูลมาสู่การวิเคราะห์และสังเคราะห์ในการสรุปผลการวิจัย

5.5 การสรุปองค์ความรู้จากการลงพื้นที่และการประมวลภาพนิ่ง

5.6 การเผยแพร่บทความวิจัยและจัดทำรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากหนังสือ ตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีความสอดคล้องกับพัฒนาการจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐาน 2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อสรุปและนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนบาลีบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานที่เหมาะสมแก่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี

ผลการวิจัย

1. กระบวนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร มีกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

1.1 การประชาสัมพันธ์ (Public Relation) โดยมีเป้าหมายเพื่อชักจูงใจและดึงดูดใจให้นักเรียนหรือกลุ่มเป้าหมายให้เข้ามาศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี โดยทางเจ้าสำนักได้ใช้วิธีการ

ประชาสัมพันธ์เชิงรุกเข้าไปหากลุ่มเป้าหมาย เพื่อแนะนำและบอกนโยบายการศึกษาที่จะสร้างโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนแก่เด็กและเยาวชน

1.2 การบรรพชาอุปสมบทผู้ที่รับเข้ามาศึกษาใหม่ โดยเจ้าสำนักเรียนได้เตรียมความพร้อมสำหรับเด็กที่สนใจเข้ามาเรียนภาษาบาลี ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาจากสำนักเรียนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ทำให้นักเรียนไร้ความกังวล รวมถึงสถิติการสอบผ่านที่เป็นเครื่องบ่งชี้โอกาสที่จะสามารถสอบผ่านในแต่ละชั้นปี

1.3 การวางแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อกำหนดทิศทางการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการสถานศึกษา ทั้งอาคาร สถานที่ ที่อยู่อาศัย ที่พัก และโรงฉันสำหรับนักเรียนบาลี 2) การจัดครูผู้สอนแต่ละชั้นปี ที่มีประสบการณ์ ความรู้และหลักการสอนที่สามารถถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนบาลีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) กำหนดตารางและเปิดเรียน เพื่อให้นักเรียนจะได้เตรียมความพร้อมในการเรียน รวมถึงเนื้อหาที่แต่ละชั้นปีที่จะต้องศึกษา

1.4 ปฐมนิเทศและเปิดเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจระบบการเรียน กฎระเบียบและแนวทางการจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียน และเริ่มต้นในการเปิดเรียนในลำดับต่อไป

1.5 การเตรียมตัวก่อนสอบไล่บาลีสนามหลวง โดยสำนักเรียนจะมีการจัดตัวก่อนสอบไล่เพื่อทบทวนและสรุปเนื้อหาการเรียนทั้งหมด และเป็นการเตรียมความพร้อมทั้งด้านวิชาการ ร่างกายและจิตใจในการสอบไล่บาลีสนามหลวง

2. การพัฒนาการจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อำเภอกอสน์ พินคร จังหวัดกำแพงเพชร มีปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ โดยจะต้องมีความพร้อมของครูผู้สอนและนักเรียน และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีความเหมาะสม เพราะรายวิชาพื้นฐานเป็นสิ่งแปลกใหม่สำหรับนักเรียนบาลี ซึ่งทางสถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาการเรียนรู้ที่มีแหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอแก่การเรียนการสอนภายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เพื่อให้นักเรียนสามารถค้นคว้าข้อมูล ช่วยเหลือของครูและเป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการศึกษายุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนบาลี เพราะสำนักเรียนได้กำหนดตารางเรียนตั้งแต่ 05.00 น ถึง 20.00 น. การจัดการเรียนรู้อยู่รายวิชาพื้นฐานจะต้องไม่สร้างความกังวลใจแก่นักเรียน และควรมีเนื้อหาไม่ยากเกินไป กระชับและสามารถนำมาใช้ในชีวิตจริงได้

3. การใช้ IT เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้อยู่รายวิชาพื้นฐาน 3 รายวิชา ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยเพิ่มทักษะการเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจเนื้อหาและรู้ขั้นตอนการศึกษาอย่างลึกซึ้ง เข้าถึงแหล่งข้อมูล และเหมาะสำหรับการเรียนรู้ยุคใหม่ที่จะต้องสะดวก ประหยัดเวลา และสร้างความรู้สึกตื่นเต้นในการเรียนรู้และรู้เท่าทันเหตุการณ์ต่างๆ

4. การเชื่อมโยงความรู้ผ่านระบบการเรียนรู้ออนไลน์ การจัดการเรียนรู้อยู่รายวิชาพื้นฐาน 3 รายวิชา ควรมีลักษณะออนไลน์ซึ่งสะดวกต่อนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี และช่วยครูผู้สอนสามารถเข้าแหล่งข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว และจะช่วยกระตุ้นนักเรียนบาลีได้เกิดการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ๆ และไม่ขัดต่อการศึกษาบาลีจนทำให้นักเรียนรู้สึกเสียการเรียน

5. การวัดและประเมินผล (Measurement) การจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐาน 3 รายวิชา ควรมีการวัดผลและประเมินผลด้านเนื้อหา การสอน การคิด และการปฏิบัติ เพื่อให้นักเรียนรู้รอบทั้งทางโลกและทางธรรมที่สามารถเกื้อกูลให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียน สังคมและประเทศชาติ

3. รูปแบบการจัดการเรียนนักระบบเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การจัดการเรียนบาลีเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐาน สามารถจำแนกออกได้ 3 รูปแบบ ดังนี้

3.1 รูปแบบการจัดการเรียนบาลีเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานตามระบบปกติ (Formal Education) การบริหารจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการหนึ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องจัดการเรียนรู้ให้บรรลุและสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดการเรียนบาลีเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานตามระบบปกติสามารถจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การเรียนการสอนตามหลักสูตรลักษณะทั่วไป โดยมีรูปแบบการเรียนตามปกติทั่วไปที่มีเป้าหมายให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์กว้างไกล เข้าใจตนเองและผู้อื่น เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน คิดอย่างมีเหตุผล สามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารได้ดี มีคุณธรรม ตระหนักในคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมไทย และประชามนนานาชาติ 2) การเรียนการสอนตามหลักสูตรลักษณะบล็อกคอร์ส Block Course ที่ลดข้อจำกัดสำหรับผู้เรียนบาลี และจะช่วยผู้เรียนให้โฟกัสแต่ละวิชา ลดความสับสนจากการเรียนอย่างเร่งรีบตามหลักสูตร

3.2 รูปแบบการจัดการเรียนบาลีเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) (Non-Formal Education) ซึ่งการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบมีหลักการสำคัญ ได้แก่ 1) โครงสร้างหลักสูตรมีความยืดหยุ่นด้านสาระ เวลาเรียน การบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต 2) ส่งเสริมให้มีการเทียบโอนผลการเรียนทั้งรูปแบบในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ 4) ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และมีวิธีการจัดการเรียนรู้ร่วมกันผู้เรียนที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้แบบพบกลุ่ม การเรียนรู้แบบทางไกล การเรียนรู้แบบชั้นเรียน การเรียนรู้ตามอัธยาศัย และการเรียนรู้จากการทำโครงการ ซึ่งการกำหนดวิธีการจัดการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของเนื้อหา และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน และสถานศึกษาเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้และบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนบาลีเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานในลักษณะตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) อาจมีความเหมาะสมกับการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ที่เน้นหนักการศึกษาภาษาบาลี และวิชาพื้นฐานอาจจะเป็นการสอนเสริมทักษะด้านคำนวณ การใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร และ การใช้เทคโนโลยี เพื่อให้สอดคล้องกับราชกิจจานุเบกษาได้กำหนดไว้เท่านั้น

3.3 รูปแบบการจัดการเรียนบาลีเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานแบบเทียบประสบการณ์ (Home School) โดยเป็นหลักสูตรที่พัฒนาให้ตรงตามความต้องการของครอบครัวหรือผู้เรียน และเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกลุ่มบุคคลที่มีข้อจำกัดด้านเวลา สถานที่ การเดินทาง เป็นต้น และเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ของผู้ปกครองในการอบรม สั่งสอนให้บุตรหลานได้มีความรู้ที่สอดคล้องตามเกณฑ์ข้อกำหนดในกลุ่มหมวดรายวิชาพื้นฐาน โดยรูปแบบแบบการเรียนนั้นผู้ปกครองจะต้องเขียนหลักสูตรแล้วยื่น

เสนอต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร เพื่อขออนุญาตการเรียนการสอนแก่เด็กและเยาวชนตนเองและเมื่อหลักสูตรผ่านการพิจารณาทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจะได้ออกนิเทศก์และสอบวัดผลการศึกษาว่านักเรียนมีความรู้ตรงตามเป้าหมายที่ผู้ปกครองได้กำหนดในหลักสูตรหรือไม่ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนบาลีเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานแบบเทียบประสบการณ์ (Home School) อาจจะเป็นอีกหนึ่งวิธีการที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้อยู่อาศัยพื้นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ที่ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ตรงตามพระราชกฤษฎีกาและมโนทัศน์เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลายได้อย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อำเภอกอสัมปกัน จ.กำแพงเพชร” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 กระบวนการศึกษาแต่ละสำนักจะมีวิธีการศึกษาที่แตกต่างกัน โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อำเภอกอสัมปกัน จ.กำแพงเพชร ได้มีวิธีการจัดการการเรียนรู้ที่เริ่มจากการหานักเรียน โดยการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ปกครองเด็กที่จะเปิดโอกาสด้านการศึกษา ด้วยการบรรพชาอุปสมบทภายใต้การดูแลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ซึ่งการบริหารจัดการทั้งหมดผู้บริหารหรือเจ้าสำนักจะต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและมีวิสัยทัศน์ด้านการศึกษา วิสัยทัศน์ทางด้านการหาแหล่งทุนสนับสนุน ด้านการบริหารจัดการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระวิสุทธิ ฐิตวสิทฺโธ และคณะ (2561 :14-25) ที่ได้ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่ตอบสนองต่อชุมชนและสืบทอดบุคลากรทางพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า เจ้าสำนักจะต้องมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารต่อการจัดการศึกษา หาแหล่งงบประมาณสนับสนุน บริหารจัดการสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการศึกษา และสรรหาครูและบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน

การวางแผนการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ผู้บริหารหรือเจ้าสำนักเรียนถือได้ว่ามีความสำคัญทั้งการสรรหาครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ มีความรู้และมีเทคนิคในการสอนที่เหมาะสม มีการจัดสถานศึกษาทั้งที่พักอาศัย ที่อยู่ที่ฉัน และวิชาการที่จะเอื้อต่อการเรียนของนักเรียน สอดคล้องกับผลวิจัยของพระมหากันดินันท์ เสงสุกุล (2564 : 719-728) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญด้านบริหาร 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงานทางด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป เพราะปัจจัยดังกล่าวเป็นกลไกที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนการศึกษาภายในโรงเรียนพระปริยัติ แผนกบาลี ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้เกิดการเข้ามาศึกษาหลักพุทธวจนะที่เป็นรากฐานของคำสอนทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ที่ได้เสนอแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ที่กล่าวถึงปัจจัยการบริหาร ได้แก่ ด้านบุคคลควรผลิตบุคลากรด้านครูสอน

อย่างต่อเนื่อง ด้านวิชาการ ควรมีการเพิ่มพูนความรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้เกิดความชำนาญและเทคนิคต่างๆ ในการเรียนการสอนแก่นักเรียน ด้านงบประมาณ ควรมีการหาแหล่งสนับสนุน และด้านบริหารงานทั่วไป ควรส่งเสริมให้เกิดการสร้างแรงจูงใจเชิงนโยบายและปรับระเบียบข้อบังคับให้ทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน เมื่อการบริหารจัดการเป็นที่เรียบร้อยแล้วย่อมทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปได้ด้วยดี และสามารถดำเนินการเปิดสอนโดยเริ่มจากการปฐมนิเทศที่สร้างข้อตกลงร่วมกับนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนและการอยู่ร่วมกันภายใต้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เพื่อให้ให้นักเรียนตั้งใจเรียนและตั้งเป้าหมายในการศึกษาในแต่ละปี โดยสำนักเรียนบาลียังได้เตรียมความพร้อมสำหรับนักเรียนในแต่ละปีโดยการทบทวนสรุปเนื้อหาที่เรียนมาทั้งปี เพื่อให้นักเรียนได้เตรียมความพร้อมในการสอบไล่บาลีสนามหลวงต่อไป

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 การพัฒนาการจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ถือได้ว่ามีความสำคัญต่อการศึกษาศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี โดยรายวิชาพื้นฐานเป็นเรื่องใหม่สำหรับการศึกษาของพระสงฆ์สามเณรในสำนักเรียนบาลี ซึ่งหากจะพัฒนาการจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน ตั้งแต่การศึกษาพื้นที่สถานศึกษาให้เกิดเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการศึกษานักเรียน เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาสุพิชจุพล ชิตวิริโย (เชื้อกุล) พระสอนดำ วาฬสพโท และพระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส (2565 : 1031-1046) ที่ได้ทำการศึกษาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามหลักอริยบท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า สถานศึกษาจะต้องเป็นพื้นที่ที่เอื้ออำนวยต่อครูและบุคลากรในโรงเรียน โดยคำนึงถึงความต้องการของนักเรียนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มของโรงเรียน มีการจัดทำมาตรฐานและเกณฑ์การวัดทั้งในด้านการเรียนการสอนและการทำงานของบุคลากร โดยมาตรฐานและเกณฑ์การวัดที่นำมาใช้มีความชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้จริงควรสร้างให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน เพราะรายวิชาพื้นฐานควรมีเนื้อหาไม่ยากเกินไป กระชับและสามารถนำมาใช้ในชีวิตจริงได้และสอดคล้องกับการเรียนบาลี

นอกจากนั้น การจัดการเรียนวิชาพื้นฐานควรมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นประโยชน์มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับยุคสมัย เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนบาลีเกิดการเรียนรู้และสนใจที่จะศึกษาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการวิจัยของปณณัฐฐา มาเชก (2562 : 41-52) ที่ได้ศึกษาเรื่องการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในยุค 4.0 ศตวรรษที่ 21 ผลการศึกษาพบว่า การศึกษายุคใหม่ที่เกิดประสิทธิภาพจะต้องใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา เช่น คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก แท็บเล็ต ฯลฯ เพื่อนำมาบูรณาการใช้ให้เหมาะสมแก่ผู้เรียนในยุคความเจริญก้าวหน้าในสังคมดิจิทัลที่แตกต่างจากการเรียนรู้ในอดีตที่ต้องเรียนในห้องเรียน โดยมีครูบรรยายและมีปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนแบบเผชิญหน้ากันเท่านั้น แต่ปัจจุบันการเรียนจะต้องผ่านระบบการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่การศึกษา และช่วยครูผู้สอนเข้าแหล่งข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ทำให้การเรียนไม่ขัดต่อการศึกษาลูก โดยการพัฒนาการจัดการเรียนวิชาพื้นฐานเป็นการพัฒนาการเรียนรู้อย่างใหม่ที่จะเท่าทันเหตุการณ์และความทันสมัยในสังคมยุคดิจิทัล สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาสุธรรม สุรตโน (แก้วเคน) (2560 : 35-47) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสู่ความเป็นเลิศ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา

พระปริยัติธรรมแผนกบาลีสู่ความเป็นเลิศนั้น การเรียนควรมีการปรับกระบวนการเรียนการสอน สร้างบรรยากาศการเรียนการสอน ปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรเพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้เท่าทันต่อสภาวการณ์ปัจจุบัน อีกทั้งการวัดผลและประเมินผลควรเป็นการวัดสัมฤทธิ์ผลที่เกิดจากการได้รับประโยชน์จากการศึกษารายวิชาพื้นฐานที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงปฏิบัติได้อย่างแท้จริง เพื่อพระสงฆ์สามเณรได้เข้าใจและเกิดการเรียนรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 รูปแบบการจัดการเรียนบาลีเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จะเป็นมีรูปแบบการเรียนที่เกิดสัมฤทธิ์ผลได้อย่างแท้จริง โดยรูปแบบการศึกษารายวิชาพื้นฐานมีลักษณะ ดังนี้ 1) รูปแบบการเรียนในระบบปกติที่มีลักษณะหลักสูตรที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่ง ประเวศ เวยชะ (2561 : 319) ได้ศึกษาเขียนหนังสือการจัดการเรียนรู้กลุ่มวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ได้อธิบายการบริหารจัดการเรียนรู้จะต้องจัดการเรียนรู้ให้บรรลุและสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งให้มีการจัดการเรียนรู้ของครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นไปตามระบบมาตรฐานเดียวกัน ผู้สอนสามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า ผู้สอนสามารถฝึกกำลังใจการสร้างความร่วมมือร่วมแบ่งปัน และสถานศึกษามิถึงบประมาณในการจัดการเรียนรู้และใช้ทรัพยากรอื่นร่วมกันได้ หรือการจัดการเรียนสำหรับนักเรียนบาลีในรูปแบบบล็อกคอร์ส Block Course เพื่อลดเวลาเรียน ช่วยนักเรียนโฟกัสแต่ละวิชา และลดความสับสน 2) รูปแบบการจัดการเรียนแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ที่มีโครงการหลักสูตรที่ปรับให้เหมาะสมแก่ผู้เรียนทั้งด้านการเรียน การเทียบโอนหน่วยกิต การเรียนแบบต่อเนื่องตามศักยภาพผู้เรียน การมีภาคีที่เข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ ตลอดถึงลักษณะการสอนที่มีความหลากหลายตามความต้องการของผู้เรียน เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้แบบทางไกล การเรียนรู้แบบชั้นเรียน ฯลฯ ซึ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี สามารถนำหลักการเรียนมาประยุกต์ใช้และบูรณาการกับการเรียนบาลีได้ สอดคล้องความเห็นของวรวรรณ วัฒนศิริ (การสัมภาษณ์, 26 มกราคม 2566) ที่ให้ความเห็นว่าการเรียนรู้อยู่รายวิชาพื้นฐานรายวิชาพื้นฐาน 3 รายวิชาที่จะต้องสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการกำหนด อาจจะศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เพราะใช้ระยะเวลาในการเรียนสั้นแต่ตรงตามกรอบเนื้อหาที่กำหนด และทำให้พระสงฆ์สามเณรไม่ต้องกังวลใจในการเรียนบาลีอีกด้วย 3) รูปแบบการจัดการเรียนแบบเทียบประสบการณ์ (Home School) ที่มีการบริหารจัดการการเรียนการสอนโดยผู้ปกครองนักเรียน ซึ่งเป็นหลักสูตรที่หลายประเทศกำลังดำเนินการหรือใช้กัน เพราะบางพื้นที่อยู่ห่างไกล ส่งผลให้ผู้ปกครองจะต้องรับบทบาทในการเป็นครูสอนผ่านประสบการณ์ชีวิตตนเอง โดยหลักสูตรจะต้องได้รับการพิจารณาและเห็นชอบจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาพื้นฐานเชิงบูรณาการกับการใช้ชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของพรพล พอนอ่วม วราภรณ์ ไทยมา และชารี มณีศรี (2562 : 311-3207) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการศึกษาโดยครอบครัวโดยใช้ทรัพยากรการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ ผลการศึกษาพบว่า การจัดการศึกษาโดยครอบครัวโดยใช้ทรัพยากรการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์จะต้องใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านบุคคล ด้านทั่วไป ด้านการเงิน และด้านวิชาการ โดยเนื้อหาจะต้องเหมาะสม แบ่งหมวดการศึกษา ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และหลักสูตรตรงกับกลุ่มผู้ใช้งานจริง ซึ่งหลักสูตรเทียบประสบการณ์ (Home School)

เป็นอีกหนึ่งวิธีการที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้รายวิชาพื้นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ที่ช่วยให้พระสงฆ์สามเณรสามารถเรียนบาลีพร้อมกับรายวิชาพื้นฐานได้เต็มความสามารถ แต่จะต้องได้รับการอนุญาตหลักสูตรและประเมินจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เพื่อให้ให้นักเรียนบาลีได้มีวุฒิการศึกษาเทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลายตามที่พระราชกฤษฎีกาได้กำหนดไว้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) ควรส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณแก่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เพื่อให้พระสงฆ์สามเณรได้มีกำลังในการศึกษา และควรมีการให้ขวัญและกำลังใจสำหรับพระสงฆ์สามเณรที่สามารถสอบไล่ได้

1.2) ควรทำข้อตกลงร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดการหลักสูตรการเรียนรายวิชาพื้นฐานให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรายวิชาพื้นฐานแก่พระสงฆ์สามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี และเป็นการผลักดันหน่วยงานต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้การศึกษาที่เหมาะสมแก่นักเรียนอีกด้วย

1.3) ควรมีการสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ เช่น หนังสือ คู่มือและอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้พระสงฆ์สามเณรจะได้เรียนรู้ความรู้ในสังคมดิจิทัล เพื่อพัฒนาด้านเทคโนโลยีที่อยู่ในกลุ่มสาระรายวิชาพื้นฐาน และมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ควรมีการศึกษากลไกการพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้หลักสูตรรายวิชาพื้นฐานแก่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เพื่อมีความเหมาะสมและเป็นมาตรฐานการเดียวกัน และทำให้นักเรียนได้ตระหนักคุณค่าการเรียนพุทธพจน์และความรู้ที่เป็นสังคมสมัยใหม่ที่ ซึ่งจะช่วยให้พระสงฆ์ได้เห็นคุณค่าของการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาได้อย่างแท้จริง

ข้อค้นพบจากการวิจัย

ภาพ 1 การจัดการเรียนบาลีเชิงบูรณาการกับรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

การจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มีปัจจัย 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ต้องมีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก แสดงเป้าหมายที่ชัดเจนในการเข้าไปหาผู้ปกครองเด็ก เพื่อจะนำเด็กและเยาวชนมาบรรพชาอุปสมบทและศึกษาเล่าเรียนบาลี โดยทางสำนักเรียนจะต้องมีความพร้อมทั้งทางด้านสถานศึกษา ครูผู้สอน ที่พักที่อาศัย หลักสูตร และการสอบไล่บาลีสนามหลวง
2. การพัฒนาหลักสูตรการเรียนบาลีเชิงบูรณาการรายวิชาพื้นฐาน จำเป็นจะต้องพัฒนาปัจจัยทางด้านสถานศึกษาและการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ อาทิเช่น หนังสือ สื่อการสอน และอุปกรณ์ต่างๆ ที่สามารถช่วยสร้างความเข้าใจให้ง่าย รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีความรู้ในสังคมดิจิทัลที่ช่วยเพิ่มทักษะความรู้ให้ทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน และหลักสูตรไม่ควรสร้างความกังวลแก่นักเรียน ให้พระสงฆ์สามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้เรียนรู้วิถีโลกและวิถีธรรมในการศึกษาในสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนบาลีเชิงบูรณาการรายวิชาพื้นฐานควรมุ่งเน้นความรู้ ความสามารถ และการพัฒนาควบคู่กันระหว่างทางโลกและทางธรรม โดยสามารถเลือกรูปแบบที่หลากหลายที่เหมาะสมกับการเรียนบาลี เช่น รูปแบบการเรียนแบบบล็อกคอร์ส รูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) และการเรียนในรูปแบบเทียบประสบการณ์ (Home School) ซึ่งรูปแบบดังกล่าว จะทำให้การศึกษาของพระสงฆ์สามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมตรงตามเกณฑ์ตามหมวดรายวิชาพื้นฐานและทำให้นักเรียนบาลีเกิดความรู้และมีสิทธิ์เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลายตามพระราชกฤษฎีกาที่กำหนดไว้

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2541). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. กรุงเทพฯ ฯ : กรมการศาสนา, หน้า 2
- ประเวช เวชชะ. (2561). การจัดการเรียนรู้กลุ่มวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของคณะครู ศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏเชียงราย. เชียงราย: คณะครูศาสตร์ มหาวิทยาลัราชภัฏเชียงราย, หน้า 319
- บุญณัฐ มาเชก. (2562). การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในยุค 4.0 ศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์ มจร, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม, หน้า 41 - 52.
- พรพล พอนอ่วม วราภรณ์ ไทยมา และชารี มณีศรี. (2562). การจัดการศึกษาโดยครอบครัวโดยใช้ทรัพยากร การเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์. วารสารสหวิทยาการวิจัย ฉบับบัณฑิตศึกษา, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม - ธันวาคม, หน้า 311 - 320.
- พระเทพเวที. (2538). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า 261.
- พระธรรมปัญญาภรณ์. (2549). ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ พุทธศักราช 2549. กรุงเทพฯ ฯ : หก. สตาร์กรุ๊ป, หน้า 251.

- พระมหากันดินันท์ เองสกุล. (2564). การบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน – ธันวาคม, หน้า 719 - 728.
- พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร. (2561). แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม. วิทยานิพนธ์ปริญญา พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุธรรม สุรตโน (แก้วเคน). (2560). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสู่ความเป็นเลิศ. วารสารอนันนิกาย, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม, หน้า 35 - 47.
- พระมหาสุพิชฐพล ชิตวิริโย (เชื้อกุล) พระฮอนด้า วาทสโท และพระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส. (2565). การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม, หน้า 1031 - 1046.
- พระราชวรมนี. (2540). การศึกษาของคณะสงฆ์ปัญหาที่รื้อทางออก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, หน้า 57.
- พระวิสิษฐ์ จิตฺตวิสิฐ และคณะ. (2561). การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่ตอบสนองต่อชุมชนและสืบทอดบุคลากรทางพุทธศาสนา. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม, หน้า 14 - 25.
- วรวรรณ วัฒนศิริ.(2566, 26 มกราคม). สัมภาษณ์โดย พระอุดมปริยัติ[การบันทึกเสียง]. ผู้อำนวยการโรงเรียนโกสัมพีนวิทยา อำเภอโกสัมพีน จังหวัดกำแพงเพชร.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2565). เล่ม 139 ตอนพิเศษ 91 ง, 20 เมษายน

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำควบกล้ำ โดยใช้
เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์)

Development of Learning Achievement in Thai Language Subject Groups
Using STAD Technique of Grade 3 students at
Ban Sai Mun (Chan Rattananukroh) School

เจนจิรา พราวศรี,¹ ดร. กัญณภัทร หุ่นสุวรรณ,² ดร. ธนาตล สมบูรณ์³

Jenjira Prawsri¹ Dr. Kannapat Hunsuwan² Dr. Thanadon Somboon³

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Bangkokthonburi
University

Author for Correspondence: Email: Jenjira909081@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ โดยใช้เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) (2) ศึกษาประสิทธิผลทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำโดยใช้เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) และ (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 28 คน โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (1) แผนการจัดการเรียนรู้ (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ (3) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.)

ผลการวิจัยพบว่า (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ โดยใช้เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล (จันทน์รัตนานุเคราะห์) โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.86 คิดเป็นร้อยละ 82.86 มากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (2) ประสิทธิผลทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ โดยใช้เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) มีค่าดัชนีเท่ากับ 0.67 มากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และ (3) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย; คำควบกล้ำ; เทคนิคSTAD ,โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานคราห์)

Received:24/04/2566, Revised: 27/05/2566,Accepted:27/05/2566

Abstract

The research objectives were: (1) to develop the academic achievement in Thai subject area “Thai Consonant Clusters” by the STAD technique for Prathomsuksa 3 students at Ban Sai Mun (Chan Rattananukroh) School, (2) to develop effectiveness of learning in Thai subject area “Thai Consonant Clusters” by the STAD technique for Prathomsuksa 3 students at Ban Sai Mun (Chan Rattananukroh) School, and (3) to study the student satisfaction of Prathomsuksa 3 students at Ban Sai Mun (Chan Rattananukroh) School after learning through STAD technique. The population was students in Prathomsuksa 3, Semester 2, Academic Year 2022 totaling 28 people at Ban Sai Mun (Chan Rattananukroh) School, under the Ubon Ratchathani Primary Education Area Office 3. Research instruments used for this research were (1) learning management plan; (2) achievement test; and (3) questionnaire about students satisfaction level. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, Standard Deviation, and Effectiveness Index (E.I.).

The results of the research were as follows: (1) the achievement in Thai subject area “Thai Consonant Clusters” by the STAD technique of Prathomsuksa 3 students at Ban Sai Mun (Chan Rattananukroh) School . The mean score was 24.86 points or 82.86 percent more than a certain threshold; (2) the Effectiveness Index of Learning Thai subject area “Thai Consonant Clusters” by the STAD technique of Prathomsuksa 3 students at Ban Sai Mun (Chan Rattananukroh) School was improved with E.I. the value was 0.67 more than a certain threshold; and (3) students' satisfaction after learning Thai subject area “Thai Consonant Clusters” by the STAD technique of Prathomsuksa 3 students at Ban Sai Mun (Chan Rattananukroh) School overall was at the highest level.

Keywords: Learning Achievement; Thai Subject Area; Thai Consonant Clusters; STAD Techniques; Ban Sai Mun (Chan Rattananukroh) School.

บทนำ

ภาษาไทย ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติอีกอย่างหนึ่งเป็นเอกลักษณ์และภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สร้างขึ้นไว้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารของคนไทยทุกคนที่เกิดมาก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างชาติให้มีความเป็นไทย นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลต่างๆเพื่อพัฒนาความรู้ กระบวนการคิด การวิจารณ์ และสร้างสรรค์ ท้นต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความทันสมัย ความก้าวหน้า ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 1) ซึ่งผู้ที่มีความสามารถด้านภาษาทั้งทักษะในการส่งสารและรับสารมากย่อมมีโอกาส ในการเรียนรู้และพัฒนาใน

ด้านต่าง ๆ มากกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้ทางภาษา ดังนั้น คนไทยทุกคนจึงจำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทย ต้องทำความเข้าใจ ศึกษาหลักเกณฑ์ ทางภาษา และฝึกฝนให้เกิดทักษะทั้งการฟัง การดู การพูด การอ่าน และการเขียนภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปใช้ในการสื่อสารการเรียนรู้การแสวงหาความรู้ การเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน การสร้างความเป็นเอกภาพของชาติและความจงรักภักดีเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ชุมชน สังคมและประเทศชาติ(วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, 2549 : 5 อ้างถึงใน รสริน สงครามสี, 2554 : 1)

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดวิชาภาษาไทยเป็น 1 ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมุ่งหวังให้นักเรียนนำความรู้ความสามารถไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง สื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่น ๆ ด้วยการกำหนดสาระการเรียนรู้หลักภาษาไทย 5 สาระ ได้แก่ การอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูด หลักการใช้ภาษา วรรณคดี และวรรณกรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 37) โดยต้องจัดการเรียนรู้ ด้วยการฝึกฝนทักษะทั้ง 5 คือ การฟัง การพูด การดู การอ่าน และการเขียน ผู้เรียนต้องได้รับการฝึกฝนทักษะเหล่านี้จนเกิดความชำนาญและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยึดหลักการว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดโดยกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 10)

จากการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 3 ในปีการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ค่อนข้างต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด เมื่อศึกษาโดยละเอียด พบว่าเนื้อหาที่เป็นอุปสรรคต่อพัฒนาการความก้าวหน้าในการเรียนรู้วิชาภาษาไทยที่นักเรียน มีปัญหามากที่สุด คือ เรื่อง คำควบกล้ำ โดยนักเรียนส่วนใหญ่ออกเสียงคำควบกล้ำไม่ถูกต้อง และขาดความชัดเจน ในลักษณะออกเสียงหนึ่งเป็นอีกเสียงหนึ่งหรือใช้เสียงอื่นแทนเสียงที่ถูกต้อง เช่น พร้อม ออกเสียงเป็น พ้อม หรือ ปลา ออกเสียงเป็น ปา เป็นต้น และมักจะเขียนคำตามที่ตนได้ออกเสียง ทำให้การสื่อความหมายผิดเพี้ยนไปจากหลักภาษา ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนของคำควบกล้ำ และจากผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ทดสอบเมื่อภาคเรียนที่ 1 ในปีการศึกษา 2565 เนื้อหาและคำศัพท์ที่มีอยู่ในหนังสือเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 ข้อ พบว่า นักเรียนทั้งหมด 28 คน สามารถทำคะแนนได้ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 50 ได้เพียงจำนวน 11 คนคิดเป็นร้อยละ 39.29 และนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 60.71 ประกอบกับการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในขณะจัดการเรียนการสอน พบว่า ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ นั้นมีปัจจัยมาจากหลายสาเหตุ นอกเหนือจากอิทธิพลของภาษาถิ่นที่คุ้นชินแล้วยังพบว่า ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากการสอนที่ไม่ตอบสนองต่อความสนใจ ขาดเทคนิคการจัดการเรียนการสอน ที่เหมาะสมกับเนื้อหาบทเรียน ทำให้นักเรียนเบื่อหน่ายในการฝึกทักษะในการเรียนรู้เป็นผลให้นักเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษาไทยลดลง หากนักเรียนได้รับเทคนิคในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น การทบทวน

บทเรียนที่น่าตื่นเต้น สนุกสนาน ได้รับแรงจูงใจในการเรียน ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการร่วมมือกันภายในกลุ่ม สอนให้น่าสนใจ อาจจะสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้นได้ (เจนจิรา ภาสยะ, 2564 : 3)

ด้วยเหตุนี้นักวิจัยจึงได้พยายามศึกษาถึงแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งพบว่า เทคนิค STAD เป็นหนึ่งในเทคนิคการสอนแบบร่วมมือที่มีชื่อเต็มว่า Student Teams Achievement Divisions ถูกพัฒนาขึ้นโดย Robert E. Slavin ได้รับการยอมรับว่าเป็นวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ โดยเน้นการให้ความช่วยเหลือในทีมมากกว่าแข่งขันตัวต่อตัวและมีใช้การทดสอบสั้นๆ ซึ่งมีลำดับขั้นตอน ในการสอน 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ชื่อนำเสนอความรู้ใหม่ ขั้นที่ 2 ขั้นตอนทำงานเป็นกลุ่มขั้นที่ 3 ขั้นทดสอบย่อยรายบุคคล ขั้นที่ 4 ขั้นหาคะแนนปรับปรุง และขั้นที่ 5 ขั้นให้รางวัลกลุ่ม เป็นวิธีการวางเงื่อนไขหนึ่งที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้พึ่งพากันในการเรียนรู้

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง คำควบกล้ำ โดยใช้เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) และศึกษาประสิทธิภาพผลทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่องคำควบกล้ำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้ดีขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำควบกล้ำ โดยใช้เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์)
- 2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพผลทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำควบกล้ำ โดยใช้เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์)
- 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD

สมมติฐานการวิจัย

- 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) ที่จัดการเรียนรู้โดยกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เป็นไปตามเกณฑ์ร้อยละ 70
- 2) ประสิทธิภาพผลทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ โดยใช้เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) มีค่าดัชนีมากกว่า 0.5

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล (จันทน์รัตนานคราห์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 1 ห้อง นักเรียน 28 คน การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาจากประชากรทั้งหมดที่ทำการสอน

2. เครื่องมือและการตรวจสอบหาคุณภาพของเครื่องมือ

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้เทคนิค STAD จำนวน 8 แผน เวลา 8 ชั่วโมง โดยนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสม พบว่า มีค่าความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.51$, $\sigma = 0.59$)

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ เป็นข้อสอบปรนัย แบบเลือกตอบ ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ โดยดำเนินการทดลองใช้เครื่องมือ(Try-out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานคราห์) จำนวน 30 เพื่อหาคุณภาพ พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง(ICO) ระหว่าง 0.67 – 1.00 ค่าความยาก ระหว่าง 0.50 - 0.70 ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.20 – 0.60 และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ (KR_{20}) เท่ากับ 0.75

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale) จำนวน 20 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ (α) เท่ากับ 0.76

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ยื่นหนังสือขออนุญาตผู้อำนวยการสถานศึกษาเพื่อขอทำการวิจัย โดยมีระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองทั้งหมด 8 ชั่วโมง

3.2 ดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับประชากรที่ศึกษาวิจัย

3.3 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนของเทคนิคSTAD เรื่อง คำควบกล้ำ กับประชากรที่ศึกษาวิจัย

3.4 ดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Post-test) กับประชากรที่ศึกษาวิจัย โดยใช้แบบทดสอบชุดเดิมอีกครั้ง

3.5 ดำเนินการให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค STAD

3.6 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลคะแนนการทำแบบทดสอบย่อยจากการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค STAD และเก็บคะแนนจากการทำแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน รวมทั้งผลการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) จากค่าเฉลี่ยและร้อยละผลคะแนนการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

4.2 ศึกษาดัชนีประสิทธิผลทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) โดยใช้เทคนิค STAD ของนักเรียนวิเคราะห์โดยใช้สูตร E.I. จาก ผลรวมของคะแนนหลังเรียนทุกคน ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนทุกคน / (จำนวนนักเรียน × คะแนนเต็ม) ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนทุกคน

4.3 การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย(μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(σ) แล้วแปลความหมายข้อมูลตามเกณฑ์

ผลการวิจัย

1) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำโดยใช้เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) ผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏผล ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ โดยใช้เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์)

การจัด กิจกรรม การเรียนรู้	จำนวน นักเรียน	คะแนน เต็ม	ค่าเฉลี่ย (μ)		ร้อยละ (P)		(σ) ค่าส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
			ก่อน เรียน	หลัง เรียน	ก่อน เรียน	หลัง เรียน		
เทคนิค STAD	28	30	15.39	24.86	51.31	82.86	2.31	สูงกว่าเกณฑ์ (ร้อยละ 70)

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ โดยใช้เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.86 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.86 มีค่ามากกว่าเกณฑ์ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

2) ค่าประสิทธิผลทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำโดยใช้เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ จากการใช้สูตร E.I. ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 2 ประสิทธิภาพทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ โดยใช้เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์)

การจัด กิจกรรมการ เรียนรู้	จำนวน นักเรียน	คะแนน เต็ม	ผลรวมคะแนน		ดัชนี ประสิทธิผล (E.I.)	แปลผล
			ทดสอบ ก่อนเรียน	ทดสอบ หลังเรียน		
เทคนิค STAD	28	30	431	696	0.6479	ผ่าน เกณฑ์

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเรื่อง คำควบกล้ำ โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล (จันทน์รัตนานคราห์) มีค่าดัชนีเท่ากับ 0.6479 หรือคิดเป็นร้อยละ 64.79 ซึ่งมากกว่าสมมติฐานที่ได้กำหนดไว้

3)ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานคราห์) ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD วิเคราะห์โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน ซึ่งปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ตารางวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานคราห์) ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD

รายการประเมิน	μ	σ	ระดับความพึงพอใจ
ด้านที่ 1 การนำเสนอเนื้อหาความรู้ใหม่	4.71	0.50	มากที่สุด
ด้านที่ 2 การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม	4.76	0.49	มากที่สุด
ด้านที่ 3 การทดสอบย่อย	4.79	0.40	มากที่สุด
ด้านที่ 4 การตรวจสอบผลคะแนน	4.64	0.59	มากที่สุด
ด้านที่ 5 การประเมินผลการทำงานกลุ่ม	4.84	0.37	มากที่สุด
รวม	4.75	0.49	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล (จันทน์รัตนานคราห์) มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เรื่องคำควบกล้ำด้วยเทคนิค STAD โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.75$, $\sigma = 0.49$)

อภิปรายผล

จากผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ โดยใช้เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานคราห์) สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1.ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานคราห์) หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.86 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.86 มีค่ามากกว่าเกณฑ์ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่ผู้วิจัยได้นำวิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค STAD มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนซึ่งช่วยให้บรรยากาศในการจัดการเรียนการสอนดีขึ้น จากผลการทดลองและสังเกตพฤติกรรม

ของผู้วิจัยต่อจำนวนประชากรที่ทำการศึกษา เห็นได้อย่างชัดเจนว่าผู้เรียนมีความกระตือรือร้น ตื่นเต้น และสนใจใคร่รู้ในการฝึกทักษะต่าง ๆ ในรายวิชาภาษาไทย เรื่องคำควบกล้ำมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการอ่าน การเขียนคำควบกล้ำ หรือการร่วมกันคิดวิเคราะห์ ปรัชญาหรือภายในกลุ่ม เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นสร้างความร่วมมือให้กับผู้กับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม นักเรียนเก่งมีโอกาสได้ช่วยฝึกฝนนักเรียนอ่อน นักเรียนอ่อนมีโอกาสได้ฝึกฝนและพัฒนาจากนักเรียนเก่ง โดยที่ทุกคนต่างได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งอาจนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนมีคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างเห็นได้ชัด สิ่งเหล่านี้ช่วยส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นและจากการศึกษางานวิจัยของ ประวิทย์ ชีรีบุรณ์ (2564 : 85) เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านและการเขียนสะกดคำพื้นฐาน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ อติสรณ์ ณ อุบล (2556 : 83-84) เรื่องการพัฒนาผลการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องมาตราตัวสะกด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สูงขึ้น สามารถทำให้นักเรียนมีความคงทนต่อการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยเป็นอย่างมากและสามารถนำไปใช้พัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.ดัชนีประสิทธิผลทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ โดยใช้เทคนิคSTAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) พบว่า นักเรียนจำนวน 28 คน มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.6479 ซึ่งแสดงว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ 64.79 ทั้งนี้ เป็นเพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD แต่ละขั้นตอนช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่น่าสนใจให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนมีโอกาสในการแสดงออกทางการพูด การคิด และการลงมือทำด้วยตัวของ ผู้เรียนเอง ทั้งนักเรียนเก่งและนักเรียนอ่อนในแต่ละกลุ่มต่างมีบทบาทสำคัญในการช่วยกันพัฒนาคะแนนฐานของกลุ่ม โดยมีรางวัลเป็นเป้าหมายและแรงจูงใจที่สำคัญร่วมกัน ส่งผลให้นักเรียนทุกคนเกิดความมุ่งมั่น ตั้งใจ และสนใจในการทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายร่วมกันมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เลิศลักษณ์ กำลังเลิศ (2558 : 90) ที่ได้วิจัย เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ ร ล ว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกเสริมทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ค่าดัชนีประสิทธิผล ของการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ ร ล ว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกเสริมทักษะ นักเรียนจำนวน 45 คน มีผลรวมของคะแนนทดสอบก่อนเรียน 521 คะแนน และมีผลรวมของคะแนนทดสอบหลังเรียน 1443 คะแนนจากคะแนนเต็ม 40 คะแนน ค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.7209 ซึ่งแสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้า คิดเป็นร้อยละ 72.09 และงานวิจัยของ นันทวัน กองธรรม (2556 : 86) เรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึก มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.7127 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษร ยัน

รัมย์ (2558 : 109) เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำประวิสรรชนีย์และไม่ประวิสรรชนีย์โดยใช้กิจกรรมกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ค่าดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้ เท่ากับ 0.7161 คิดเป็นร้อยละ 71.61

3.ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ โดยใช้เทคนิค STAD โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.75$, $\sigma = 0.49$) เมื่อพิจารณารายด้าน ในภาพรวมเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค STAD มากที่สุด คือ ด้านการประเมินผลการทำงานกลุ่ม โดยมีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.84 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.37 ทั้งนี้ เพราะเป็นด้านที่ทำให้ผู้เรียนทุกคนได้ทราบถึงผล การประเมินหรือคะแนนพัฒนาการในการเรียนรู้ของกลุ่มตน เพื่อให้มีกำลังใจในการพัฒนาทักษะและต่อยอดองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ของการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ ไม่ว่าจะเป็นการฝึกอ่าน การออกเสียง การเขียนการทดสอบย่อย หรือแม้กระทั่งการร่วมทำกิจกรรมกลุ่ม โดยอาศัยเสริมแรงในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรางวัลของทีมนักชมเชย หรือชัยชนะของทีมนักผู้ชนะที่เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจในเนื้อหาและอยากที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักเรียนเก่ง กลาง และอ่อน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสร้างบรรยากาศที่แปลกใหม่ในการเรียน และสร้างเสริมเจตคติที่ดีต่อการเรียนให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นในลำดับต่อไป ดังที่ ศศิวิมล แทนด้วง (2565 :73) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม เปิดโอกาสให้นักเรียนกล้าแสดงออกทางด้านความคิด ให้การยอมรับซึ่งกันและกันโดยนักเรียนที่เรียนเก่งสามารถยอมรับนักเรียนที่เรียนอ่อน และนักเรียนที่เรียนอ่อนเห็นคุณค่าและความสำคัญของนักเรียนที่เรียนเก่ง สมาชิกในกลุ่มจะช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่มอย่างเต็มที่เพื่อให้กลุ่มได้รางวัล เนื่องจากรางวัลที่ครูให้เป็นรางวัลคะแนนพัฒนาการกล่าวคือ กลุ่มใดมีคะแนนมากกว่าครั้งก่อนจะได้รางวัล ซึ่งสามารถกระตุ้นให้นักเรียนร่วมมือกันเพื่อช่วยให้กลุ่มประสบความสำเร็จ ทำให้สมาชิกในกลุ่มช่วยเหลือกันอย่งดีที่สุด ช่วยกันเรียนไม่ว่าคนที่เรียนเก่งหรือเรียนอ่อน ส่งผลให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข นักเรียนจึงมีเจตคติต่อการเรียนมากยิ่งขึ้นด้านที่มีผลคะแนนจากการประเมินมากเป็นอันดับ 2 คือ ด้านการทดสอบย่อย โดยมีคะแนนค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ที่ 4.76 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 ประเด็นที่ได้คะแนนมากที่สุด คือ ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่ได้เรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ ในแต่ละบทเรียน มีวิธีการวัดและประเมินผลเป็นปรนัย ชัดเจน ทำให้นักเรียนยอมรับในผลคะแนนที่ได้ และการทดสอบย่อยช่วยทบทวนความรู้ ความเข้าใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์และนำความรู้ เรื่อง คำควบกล้ำ มาประยุกต์ใช้ได้จริงและลำดับที่ 3 คือ ด้านการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม มีคะแนนค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ที่ 4.79 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.40 ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทรายมูล(จันทน์รัตนานุเคราะห์) มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ โดยใช้เทคนิค STAD ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยเทคนิค STAD เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนศึกษาความรู้ผ่านกระบวนการทางสังคม ดังที่เลิศลักษณ์ กำลังเลิศ (2558 : 93) ได้กล่าวไว้ว่าเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยที่คละ

ความสามารถ กิจกรรมการเรียนรู้ส่วนมากจะให้นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติค้นคว้าด้วยตนเองโดยที่ทุกคนในกลุ่มมีการร่วมมือกันทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รวมถึงการเรียนรู้สภาพอารมณ์ การปรับตัว เป็นแนวทางในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ตามเหมาะสมแต่ละบุคคลต่อไป จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้นักเรียนที่เรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD มีความพึงพอใจ ต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิวัฒน์ โตชัยภูมิ (2559 : 79) พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD เรื่องความปลอดภัยในชีวิตกลุ่มสาระ การเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากและงานวิจัยของ เกษร ยันรัมย์ (2558 : 109) ที่พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง คำประวิสรรชนีย์และไม่ประวิสรรชนีย์โดยใช้กิจกรรมกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และศศิวิมล แทนด้วง (2565 : 73) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม เปิดโอกาสให้นักเรียนกล้าแสดงออกทางด้านความคิดให้การยอมรับซึ่งกันและกัน โดยนักเรียนที่เรียนเก่งสามารถยอมรับนักเรียนที่เรียนอ่อน และนักเรียนที่เรียนอ่อนเห็นคุณค่าและความสำคัญของนักเรียนที่เรียนเก่ง สมาชิกในกลุ่มจะช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่มอย่างเต็มที่เพื่อให้กลุ่ม ได้รางวัล เนื่องจากรางวัลที่ครูให้เป็นรางวัลคะแนนพัฒนาการ นั่นคือ กลุ่มใดมีคะแนน มากกว่าครั้งก่อนจะได้รางวัลซึ่งสามารถกระตุ้นให้นักเรียนร่วมมือกัน เพื่อช่วยให้กลุ่มประสบความสำเร็จทำให้สมาชิกในกลุ่มช่วยเหลือกันอย่งดีที่สุด ช่วยกันเรียนไม่ว่าคนที่เรียนเก่งหรือเรียนอ่อน ส่งผลให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขนักเรียนจึงมีความพึงพอใจต่อการเรียนดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ควรตรวจสอบความสามารถและความรู้พื้นฐานของนักเรียนจากหลักฐานการประเมินผลการเรียนรู้และวิธีอื่นๆ ที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่หลากหลาย และกลุ่มที่ละความสารถของผู้เรียนที่แท้จริง

1.2 ในขั้นการทำกิจกรรมกลุ่ม บางครั้งอาจเกิดเหตุการณ์ในลักษณะที่นักเรียนละเลยไม่ให้ความร่วมมือกับสมาชิกคนอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยได้แก้ไขปัญหาโดยวิธีการพูดโน้มน้าวกระตุ้นให้ผู้เรียนทุกคนเห็นความสำคัญของการเรียนและสนใจในการทำกิจกรรมมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนทุกคน ทั้งต่อตนเองและต่อส่วนรวม

1.3 เวลา 1 ชั่วโมงอาจไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมในบางเนื้อหา ดังนั้นในการออกแบบการสอนครูผู้สอน ควรคำนึงถึงกิจกรรมและเวลาที่ใช้ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการพัฒนาความรู้ ในรายวิชาที่มีเนื้อหาที่ต้องเรียนรู้มากและควรใช้ชั่วโมงสอนติดกันอย่างน้อย 2 ชั่วโมง และผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการยืดหยุ่นเวลาตามความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค STAD ไปใช้วิจัยกับกลุ่มสาระอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพในลำดับต่อไป

2.2 ควรศึกษาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD ในกลุ่มสาระอื่น ๆ ที่แตกต่างกันออกไป

2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD ร่วมกับเทคนิคการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาทักษะให้กับนักเรียนได้เรียนรู้ในแต่ละเนื้อหาด้วยวิธีการที่หลากหลาย

3. ข้อค้นพบ/องค์ความรู้จากการศึกษา

3.1 จากการศึกษาวิจัย พบว่า เทคนิค STAD เป็นวิธีการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มที่ถูกแบ่งไว้ในลักษณะละความสามารถ มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนเก่งได้ฝึกฝนจากการช่วยเหลือนักเรียนอ่อน และนักเรียนอ่อนได้ฝึกฝนและเรียนรู้จากนักเรียนเก่ง ถือเป็นการฝึกทักษะทางสังคมและความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนทุกคน ซึ่งความท้าทายเกิดขึ้นในทุกขณะของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การที่ได้แก่นักเรียนทุกคนต้องทำแบบทดสอบย่อยเป็นรายบุคคล และคะแนนพัฒนาการกลุ่มขึ้นอยู่กับความสามารถและความตั้งใจของสมาชิกทุกคนภายในกลุ่มนั้น เป็นสิ่งที่ดีที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นถึงคุณค่าของตนเอง และบุคคลอื่นมากยิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้ครูผู้สอนต้องให้การเสริมแรงเป็นระยะในระหว่างที่จัดการเรียนการสอน และควรให้ความสนใจในทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม เพื่อให้นักเรียนมีกำลังใจในการเรียนรู้ และสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับนักเรียนทุกคนบนพื้นฐานความเชื่อว่าพวกเขาทุกคนสามารถเรียนรู้และสามารถทำได้ ซึ่งการเสริมแรงและพฤติกรรมแสดงออกของครูในชั้นเรียนถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะผลักดันให้การจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค STAD เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผลจากการศึกษาทดลองและสังเกตพฤติกรรมซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนว่าประชากรส่วนใหญ่ที่ศึกษาวิจัยให้ความสนใจ ในการทำกิจกรรมเป็นอย่างมากโดยเฉพาะนักเรียนกลุ่มอ่อน เพราะได้รับแรงกระตุ้นจากสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในกลุ่ม ซึ่งถือได้ว่าเทคนิค STAD เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่น่าสนใจและท้าทาย สามารถช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในทุก ๆ กลุ่มให้สูงขึ้น ได้จริง และเหมาะกับการนำไปปรับประยุกต์ในชั้นเรียนรายวิชาต่าง ๆ ในลำดับต่อไป

3.2 ครูผู้สอนควรยืดหยุ่นในเรื่องของเวลาในการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กประถมศึกษาตอนต้น การที่เรามีข้อจำกัด เรื่องเวลาในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรมที่ตายตัวมากเกินไปจะกลายเป็นการสร้างแรงกดดันในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนมากเกินไป ซึ่งทำให้ผู้เรียนอาจได้รับการเรียนรู้ภายใต้ความเครียดมากกว่าความเข้าใจ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, หน้า 1
- _____. (2551). **แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ, หน้า 37.
- เกษร ยันรัมย์. (2558). **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำประวิสรรชนีย์และไม่ประวิสรรชนีย์ โดยใช้กิจกรรมกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, หน้า 109.
- เจนจิรา ถาสีทะ. (2564). **การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, หน้า 3.
- นันทวัน กองธรรม. (2556). **การพัฒนาความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค STAD ประกอบแบบฝึก กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, หน้า 86
- ประวิณนุช ศิริบุรณ์ (2564). **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านและการเขียนสะกดคำพื้นฐาน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, หน้า 85
- รสริน สงครามสี. (2554). **ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยด้วยกลุ่มร่วมมือแบบSTAD เรื่อง อักษรควบ และอักษรนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการสอน, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, หน้า 1.
- เลิศลักษณ์ กำลังเลิศ. (2558). **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ ร ล ว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STADประกอบแบบฝึกเสริมทักษะ**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, หน้า 90.
- ศศิวิมล แทนด้วง. (2556). **เจตคติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ โดยใช้เทคนิค STAD ร่วมกับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, หน้า 73.

- อดิสรณ์ ณ อุบล. (2556). การพัฒนาผลการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง มาตราตัวสะกด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD. การค้นคว้าอิสระ,สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน,คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,หน้า 83-84.
- อภิวัฒน์ โตชัยภูมิ. (2559). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิตกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต,สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน,คณะศึกษาศาสตร์,มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม,หน้า 79.

**การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของ
นักศึกษาวิชาชีพครู สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย**
**The Development of The Learning Management Model to Enhance Self-
Responsibility Characteristics of Professional Teacher Students in The
Department of Teaching Social Studies, Mahamakut Buddhist University**

กิตติยานนท์ วรรณวงศ์¹, วิทยา ทองดี², สมควร นามสีฐาน³

Kittiyanon Wannavong¹, Vitthaya Thongdee², Somkhuam Namseethan³,

นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต¹, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{2,3}

Doctor of Education¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus^{2,3}

Author for Correspondence: E-mail: kittiyanon.wan@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2) เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 3) เพื่อประเมินประสิทธิผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และ 4) เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) กลุ่มเป้าหมายได้แก่ อาจารย์ประจำหลักสูตรและนักศึกษา จำนวน 25 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญพัฒนารูปแบบ จำนวน 9 รูป/คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา จำนวน 46 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบ จำนวน 12 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ คู่มือรูปแบบ แผนบริหารการสอน แบบประเมินคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเอง แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบ และแบบประเมินรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน T-test Dependent และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

1) การจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเสนอสถานการณ์แรงจูงใจ ขั้นกำหนดเป้าหมายดำเนินการ ขั้นเสริมสร้างด้วยการปฏิบัติ ขั้นเสนอความคิดเห็นสะท้อนกลับ และขั้นตระหนักรับผิดชอบต่อตนเอง และสรุปได้ 4 ประเด็น ได้แก่ สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ คุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเอง การเรียนรู้อยู่ และกระบวนการจัดการเรียนรู้

2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครู มืองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สารการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล และการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบ ผลการตรวจสอบคุณภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D.= 0.35)

3) ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 1) การเรียนรู้รายวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) การประเมินคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D.= 0.23) 3) การประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D.= 0.24)

4) ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D.= 0.31)

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; การจัดการเรียนรู้; ความรับผิดชอบต่อตนเอง

Received:02/05/2566, Revised:23/05/2566, Accepted:26/05/2566

Abstract

The objectives of this research were; 1) to study the basic information for the development of a learning management model to promote self-responsibility characteristics of teaching profession students of social studies teaching, Mahamakut Buddhist University, 2) to develop and find the efficiency of learning management model to promote self-responsibility characteristics of teaching profession students of social studies teaching, 3) to evaluate the effectiveness of learning management model for promoting self-responsibility characteristics of teaching profession students of social studies teaching, Mahamakut Buddhist University and 4) to evaluate and improve the learning management model to promote self-responsibility characteristics of teaching profession students of social studies teaching, Mahamakut Buddhist University .The research model was research and development (R&D). The target groups were 25 teachers and students, model development specialists, 9 figures/person. The samples used in the research were undergraduate students, Faculty of Education, Social Studies Teaching Program totaling 46 persons, 12 assessment experts. The tools used were a document analysis form, an interview form, a manual for using the model, a teaching management plan, a self-responsibility characteristics assessment form, and the satisfaction questionnaire on the use of the model and model assessment form. Statistics used in data analysis were: Mean, Standard Deviation, t-test dependent, and content analysis.

The research results revealed that :

1) The learning management consisted of five steps: presenting the motivational situation; action goal setting; practice; reflection; and realization of self-responsibility. and be summarized in four issues: current conditions of learning management; self-responsibility attributes; learning content and learning management process.

2) The learning management model for promoting the self-responsibility characteristics of teaching professional students consisted of five components: principles, objectives, learning management process, learning content measurement and evaluation, and the implementation of the learning management model. The learning management process was an important component of the model. The overall quality inspection results were statistically rated at the highest level ($\bar{X} = 4.71$, S.D.= 0.35).

3) The evaluation results of the effectiveness of the use of the learning management model were as follows: (1) the score of learning basic sociology and anthropology after learning was higher than before learning at a statistical significance level of 0.01, (2) The assessment of self-responsibility characteristics according to the learning management model was at the highest level ($\bar{X} = 4.70$, S.D.= 0.23). (3) The assessment of student satisfaction with the use of the learning management model was at the highest level ($\bar{X} = 4.61$, S.D.= 0.24).

4) The evaluation result of the learning management model was at the highest level ($\bar{X} = 4.65$, S.D.= 0.31).

Keywords: Model Development; Learning Management; Self-responsibility

บทนำ

ปัจจุบันความเจริญทางวัตถุก้าวหน้าและพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทำให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนากลายเป็นสังคมบริโภคนิยมและวัตถุนิยมเกิดการมุ่งแสวงหาวัตถุมาป้อนกิเลสของตน เกิดความหย่อนยานทางคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม จากสภาพปัญหาของสังคมทำให้เด็กเยาวชนขาดคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมเพิ่มมากขึ้น ประเทศไทยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาทำให้ประชาชนในชาติเกิดการแข่งขันเพื่อสร้างความมั่งคั่งให้กับตนเอง ส่งผลให้สภาพของสังคมไทยโดยรวมมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยคนส่วนใหญ่หันไปยึดติดกับวัตถุนิยมมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรมของคนในสังคมตามมา กล่าวคือ เกิดการหย่อนยานในคุณธรรม จริยธรรม ขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและการเอาเปรียบกันของคนในสังคม ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมที่ดำรงแต่ดั้งเดิมของคนไทยเริ่มจางหายไปพร้อมกับ การล่มสลายของสถาบันครอบครัว ชุมชน และ วัฒนธรรมท้องถิ่น (คณะกรรมการพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2539 : 8) การศึกษาในสังคมไทยปัจจุบันนักศึกษาส่วนใหญ่ยังมีคุณลักษณะที่ไม่เหมาะสม มุ่งแข่งขันและเอาชนะกันในการเรียน ขาดความรับผิดชอบ ขาดจิตสำนึกในหน้าที่ที่พึงมีต่อสังคม มีวิถีการดำเนินชีวิตที่โดดเดี่ยวไม่มีเวลาคิดถึงคนอื่น สนใจในเรื่องส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ขาดจุดยืนของความเป็นไทยและขาดระเบียบวินัย (มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริและคณะ, 2535 : 18) การปลูกฝังจิตสำนึกด้านความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับคนในสังคมไทย ควรเริ่มต้นตั้งแต่ยังเป็นเยาวชนเริ่มจากครอบครัวจนกระทั่งเข้ารับการศึกษารวมตั้งแต่ระดับประถมจนถึง ระดับอุดมศึกษาให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

สังคมปัจจุบันยังขาดคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นอย่างมาก ไม่ยึดมั่นในคุณธรรม ไม่ประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรม ไม่ว่าจะเป็นการโกหกหลอกลวง การลวงละเมิด การลักขโมย การฉ้อฉล เอาเปรียบ การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ การไม่รับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน การแสวงประโยชน์ทางตรงและทางอ้อม การละเลยความรับผิดชอบต่อผลงานของตนเอง พฤติกรรมก้าวร้าว แทรกแซง ล่วงละเมิดมาตรฐานในวิชาชีพ ไม่สนใจในคำสอนของศาสนาและวัฒนธรรมไทย มุ่งแสวงหาแต่ความสุขทางวัตถุ มีความเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้น ขาดความเอื้ออาทร ขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่เห็นความสำคัญของศาสนา และไม่เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม (สุทธิพร บุญส่ง, 2552 : 5.) โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการขาดคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาได้เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการไม่ตั้งใจเรียน การหนีเรียน การแต่งตัวไม่สุภาพ การพกพาอาวุธ ยกพวกเข้าชกต่อยกัน การต้อนรับน้องใหม่ด้วยวิธีทารุณโหดร้ายต่างๆ จากสภาพดังกล่าวแสดงถึงการขาดคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาที่น่าเป็นห่วง ผู้ที่มีหน้าที่ให้การศึกษาหรือผู้ใหญ่ทุกคนในสังคมควรรหาแนวทางแก้ไขปัญหามาบรรเทาเบาบางลง ซึ่งเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541 : 192) ได้ให้แนวทางการจัดการศึกษาว่าต้องเป็นการจัดการศึกษาที่เน้น คุณธรรมจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เพราะคุณธรรมจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้เรียน หากได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมอย่างสม่ำเสมอ ผู้เรียนจะเป็นคนที่มีคุณภาพเป็นทั้งคนเก่ง และคนดีที่มีแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคมที่ถูกต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาในสังคมและไม่ก่อปัญหาให้กับประเทศชาติในอนาคต ซึ่งแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมมีวิธีการที่หลากหลาย นอกจากจะเน้นการให้ความรู้และการฝึกอบรมแล้ว วิธีสอนต่างๆ สามารถช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมได้ เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การใช้กลุ่มให้เกิดการคล้อยตาม การฝึกปฏิบัติ การอภิปรายเพื่อตอบคำถาม การเลียนแบบจากตัวแบบ และการจัดกิจกรรมให้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อให้ได้รับประสบการณ์ที่จะช่วยพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมในขั้นที่สูงขึ้น เพราะการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมเป็นพฤติกรรมและการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามกาลเทศะ ทัศนคติ และวุฒิภาวะในการตัดสินใจ รวมถึงการเป็นแบบอย่างที่ดี ยึดมั่นในกฎกติกา ระเบียบ การยอมรับ การมีส่วนร่วม การเสียสละเพื่อส่วนรวม และความยุติธรรมต่อสังคม การพัฒนาประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าสิ่งที่สำคัญคือ จะต้องพัฒนาคนก่อนเป็นอันดับแรก ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เมื่อบุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองย่อมแสดงให้เห็นถึงวุฒิภาวะด้านอุปนิสัยและเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการ

ดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งหากบุคคลทุกคนในสังคมเริ่มต้นที่จะรู้จักสร้างความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองได้อย่างดีแล้วก็จะย่อมจะทำให้ สังคมเกิดสงบสุขและความเจริญงอกงาม ดังนั้นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาประเทศคือการพัฒนาคนให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และมีคุณธรรม จริยธรรม

การดำเนินชีวิตของคนในสังคมต่างก็มีบทบาทแตกต่างกันตามบทบาทและหน้าที่การงานแต่สิ่งหนึ่งที่สำคัญที่ต้องมีควบคู่กันไปกับการทำบทบาทหน้าที่นั้นก็คือความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบต่อตนเองของคนในชาติเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนาประเทศทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจการเมืองการปกครองและความมั่นคงของชาติ ความรับผิดชอบต่อตนเองจึงเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของพลเมืองที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรืองอันเป็นคุณลักษณะพื้นฐานสำคัญของบุคคลและจำเป็นต้องปลูกฝังให้กับเด็กเพราะอนาคตเด็กจะเติบโตไปเป็นพลเมืองที่มีภาระหน้าที่ ที่ต้องเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมในฐานะพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ (จรรยา สุภาพ, 2520 : 84) ซึ่งการจัดการศึกษาในลักษณะดังกล่าวนี้จะประสบความสำเร็จไม่ได้เลยถ้าพลเมืองในประเทศขาดความรับผิดชอบ เพราะผู้ที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อผู้อื่นมักเป็นคนไม่ค่อยมั่นใจในตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบข้างมักคิดอะไรโดยยึดเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง หรือเป็นที่ตั้ง ไม่ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น คิดถึงแต่ความต้องการและความสนใจของตนเอง (ประดินันท์ อูปรมย์, 2537 : 501) สะท้อนให้เห็นว่าความรับผิดชอบต่อตนเองเป็น ลักษณะสำคัญของพลเมืองที่ดีอย่างหนึ่งความรู้สึกรับผิดชอบต่อตนเองเป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของ บุคคลซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนเองและมีความซื่อสัตย์ สุจริต การที่บุคคลมีลักษณะความรับผิดชอบจะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนี้ความรับผิดชอบต่อตนเองยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ หากคนในชาติมีความรับผิดชอบจะส่งผลตาม (วรัญญู ธีรมย์, 2551 : 84) 1) คนที่มีความรับผิดชอบย่อมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมายได้ทันเวลา 2) คนมีความรับผิดชอบย่อมเป็นที่นับถือได้รับการยกย่องสรรเสริญและเป็นประโยชน์ ต่อตนเองและต่อสังคม 3) ความรับผิดชอบเป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎหมายคุณธรรม จริยธรรม และหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่มีการบังคับจากผู้อื่น 4) คนที่มีความรับผิดชอบ จะไม่นำความเสื่อมเสียและความเสียหายแก่ตนเองและสังคม 5) คนที่มีความรับผิดชอบจะทำให้เกิดความก้าวหน้าสงบสุขต่อตนเองและสังคม 6) คนที่ขาดความรับผิดชอบ ย่อมจะไม่ได้ได้รับความไว้วางใจในการทำงานสำคัญ และมักจะได้รับความตำหนิในการทำงาน 7) คนที่ขาดความรับผิดชอบจะเป็นคนเฉื่อยชาไม่สามารถแก้ไขอุปสรรคได้ต้องพึ่งผู้อื่นอยู่เสมอกลายเป็นคนไม่มีความสามารถและไม่มีเชื่อมั่นในตนเอง 8) คนที่ขาดความรับผิดชอบมักจะทำงานไม่บรรลุจุดหมายไม่ทันเวลา 9) คนที่ขาดความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดความก้าวหน้าในสังคม ทำให้สังคมวุ่นวาย ไม่เรียบร้อย ไม่มีระเบียบ

จากแนวคิดเกี่ยวกับทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills: Rethinking how students learn) ชี้ให้เห็นว่า การศึกษายุคใหม่ควรพัฒนาให้เด็กในศตวรรษที่ 21 นี้ควรมีทักษะและลักษณะที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อไปนี้ 1) ความรับผิดชอบในหน้าที่ตนเองและความสามารถในการปรับตัว 2) ทักษะการสื่อสาร 3) ความคิดสร้างสรรค์และความกระตือรือร้น 4) การคิดเชิงวิพากษ์และการคิดอย่างเป็น

ระบบ 5) ข้อมูลและทักษะการอ่านเขียนสื่อ 6) ทักษะระหว่างบุคคลและการร่วมมือประสานกัน 7) การระบุปัญหาการกำหนดและการแก้ปัญหา 8) การกำกับตนเองและ 9) ความรับผิดชอบต่อสังคม

สถาบันอุดมศึกษาถือได้ว่าเป็นแหล่งความรู้ขนาดใหญ่มีความรู้มากมายให้กับนักศึกษาได้ แสวงหาเพื่อการเรียนรู้ ในยุคปฏิรูปการเรียนรู้ความรู้จึงไม่ได้อยู่เพียงที่ครูผู้สอน หรือตำราเรียน ดังเช่นในอดีต ในทางกลับกันครูผู้สอนเป็นเพียงกลไกหนึ่งที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนให้เกิดการเรียนรู้ ความรู้จะเกิดจากการที่ผู้เรียนเกิดความสนใจค้นคว้าความรู้อยู่เสมอ ดังนั้นการศึกษาในระดับอุดมศึกษาผู้เรียนจำเป็นจะต้องมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง รู้จักเป้าหมายในการเรียนและการวางแผนการเรียน เนื่องจากระบบการศึกษาในมหาวิทยาลัย มุ่งเน้นทั้งการศึกษาในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน การศึกษาในชั้นเรียนเป็นการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ซึ่งนักศึกษาต้องปฏิบัติตามกฎข้อบังคับที่มหาวิทยาลัยกำหนด ส่วนการศึกษานอกชั้นเรียนมหาวิทยาลัยได้จัดให้มีกิจกรรม เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ใช้ความรู้ความสามารถอิสระทางความคิด ในการสร้างสรรค์กิจกรรม ตามความชอบและความถนัดในรูปของสโมสรนักศึกษาและชมรม การที่มหาวิทยาลัยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมเพราะเชื่อว่าการเกิดปัญญาไม่สามารถเกิดได้เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น จะต้องผสมผสานกันระหว่างความรู้ทางวิชาการและความรู้จากการปฏิบัติจริงด้วย ซึ่งเมื่อสำเร็จการศึกษาประเทศชาติจะได้บัณฑิตใหม่ ซึ่งจะเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพแก่สังคมต่อไป การพัฒนาคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาให้เป็นผู้มีคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองย่อมเป็นเป้าหมายสำคัญของมหาวิทยาลัยที่ต้องเร่งดำเนินการให้ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยควรสอดแทรกไว้ในรายวิชา และการจัดการเรียนการสอนที่สนับสนุนให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าวแก่นักศึกษาจากผลงานวิจัยที่ผ่านมาสะท้อนถึงปัญหาคุณภาพบัณฑิตให้เห็นว่าผู้เรียนขาดทักษะการแสดงความรู้หรือเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ซึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตด้านบุคลิกภาพ คือ ความขยันหมั่นเพียรและความอดทนในการปฏิบัติงาน (เกียรติศักดิ์ พันธลำเจียก, 2541 : 1)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย การพัฒนาคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนโดยเริ่มต้นจากในชั้นเรียน ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียน เกิดความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสมและเพื่อสร้างให้ผู้เรียนเป็น บุคคลที่พร้อมไปด้วยความรู้และคุณธรรมสำหรับบัณฑิต ผู้วิจัยจึงทำการการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองให้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในนำรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองให้แก่ นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. เพื่อประเมินประสิทธิผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การวิจัย (Research: R1) เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อรวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการออกแบบร่างรูปแบบการพัฒนา ได้แก่ สภาพการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น แนวคิด หลักการ และทฤษฎีการพัฒนา โดยสังเคราะห์ เอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ คืออาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา จำนวน 5 รูป/คน และสอบถามนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น จำนวน 20 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

ระยะที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) เป็นการออกแบบและพัฒนารูปแบบ (Design and Development: D and D) เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นการออกแบบและพัฒนารูปแบบ โดยการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานระยะที่ 1 มาสังเคราะห์เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน ดำเนินการโดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตรวจสอบความเหมาะสม/ความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของคู่มือโดยใช้แบบมาตร ประเมินค่า (Rating Scale) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบประเมินคุณภาพร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ระยะที่ 3 การวิจัย (Research: R2) เป็นการใช้รูปแบบ (Implementation: I) เพื่อนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ เป็นการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้กับกลุ่มประชากร จำนวน 46 รูป/คน ใช้ระยะเวลา 3 สัปดาห์ รวม 9 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ คู่มือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แผนบริหารการสอนประจำหน่วยบูรณาการ รายวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการ ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ แบบประเมินคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเอง และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

ระยะที่ 4 การพัฒนา (Development: D2) เป็นการประเมินผล (Evaluation: E) เพื่อประเมินและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูป/คน เพื่อประเมินคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ผลการวิจัย

ผลวิจัยตามการดำเนินงานทั้งหมด 4 ระยะ มีดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัย (Research: R1) สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ดังนี้

1.1 ผลวิเคราะห์เอกสารที่ใช้ศึกษาความต้องการการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ขั้นที่ 1 เสนอสถานการณ์จูงใจ (Situation persuasion) ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายดำเนินการ (Goals determination) ขั้นที่ 3 เสริมสร้างด้วยการปฏิบัติ (Action enhancement) ขั้นที่ 4 เสนอความคิดสะท้อนกลับ (Reflection provision) ขั้นที่ 5 ตระหนักรับผิดชอบต่อตนเอง (Self-responsibility awareness)

1.2 ผลวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลที่ได้ดำเนินการสัมภาษณ์อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา และผลการสอบถามนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น พบว่า สภาพปัจจุบันจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเอง คุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเอง สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเอง

ระยะที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 5 ด้าน คือ ด้านหลักการ ด้านวัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้

ระยะที่ 3 การวิจัย (Research: R2) ผลการประเมินประสิทธิผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ผลการวิจัย ดังนี้

3.1 ผลการเรียนรู้รายวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนตามลำดับและเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3.2 ผลการประเมินคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด

3.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ รองลงมาด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบการจัดการการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนด้านเนื้อหาสาระมีความพึงพอใจมาก

ระยะที่ 4 การพัฒนา (Development: D2) ผลการประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1 สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ข้อเสนอสถานการณ์จูงใจ เป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของความรับผิดชอบ

ขั้นกำหนดเป้าหมายดำเนินการ ผู้สอนสร้างแรงจูงใจในการเรียนและสนับสนุนให้ผู้เรียนทำการประเมินตนเอง จึงทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ กระตุ้นให้เกิดความรับผิดชอบตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ Bandura(1986 : 113และ Zimmerman (1998 : 329-339) ว่ากระบวนการสังเกตตนเองและใคร่ครวญ (Self-observation) จะไม่เกิดผลใด ๆ ต่อการกระทำของตนเอง หากผู้เรียนไม่ตระหนักถึงสิ่งที่เขากำลังทำหรือกระทำอยู่ แนวคิดการจัดการเรียนการสอนด้วยการกำกับตนเอง เป็นทักษะความสามารถของแต่ละบุคคล ในการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง การสร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

ข้อเสนอความคิดสะท้อนกลับ เป็นการแลกเปลี่ยนมุมมองอย่างเปิดเผยช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์เรียนรู้ในการจัดระบบความคิดและนำเสนออย่างเป็นขั้นตอนรวมทั้งการเป็นผู้ฟังอย่างกระตือรือร้นและจับประเด็นความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ผู้เรียนจะมองเห็นว่า มีทางเลือกเสมอสำหรับปัญหาหรือสถานการณ์ที่ยากซึ่งจะเป็นประโยชน์กับตัวผู้เรียน

ขั้นตระหนักกับรับผิดชอบตนเอง ผู้สอนสรุปผลงานของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนรับรู้ถึงจุดเด่นและจุดด้อยในผลงานของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนได้นำไปใช้พัฒนาผลงานของตนเองให้คุณภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ เฉลิม พักอ่อน (2550 : 10) กล่าวว่าควรมีการประเมินผลงานของผู้เรียนและส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาผลงานของตนเอง เมื่อผู้สอนสรุปคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเองที่มีผลให้ผู้เรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จและบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้จนเป็นการย้ำให้เกิดสำนึกด้านความรับผิดชอบตนเอง

2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 6 ประการ ได้แก่ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ (4) สารการเรียนรู้ (5) การวัดและการ

ประเมินผล (6) เจื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีกระบวนการประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 เสนอสถานการณ์แรงจูงใจ (Situation persuasion) ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายดำเนินการ (Goals determination) ขั้นที่ 3 เสริมสร้างด้วยการปฏิบัติ (Action enhancement) ขั้นที่ 4 เสนอความคิดสะท้อนกลับ (Reflection provision) ขั้นที่ 5 ตระหนักรับผิดชอบต่อตนเอง (Self – responsibility awareness) จากผลตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พบว่า ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบของตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมมีระดับความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้ทดลองได้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบของตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และได้ปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความสมบูรณ์จนสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจนที่มีการนำข้อมูลพื้นฐานวิเคราะห์ และดำเนินการพัฒนาตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (analysis) ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและการพัฒนา (Design and Development) ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ (Implementation) และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล (Evaluation) สามารถนำไปใช้ในการสอน เพื่อพัฒนานักศึกษาได้

3 ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบของตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3.1 ผลการเรียนรู้รายวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น ของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาที่เรียนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเอง จากผลการวิจัยพบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจะลักษณะเป็นหลักการ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ศึกษามีประสิทธิภาพ โดยการนำความต้องการ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ปฏิบัติและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกส่วนไปสู่การพัฒนา ตลอดจนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาสังเคราะห์สรุปจนได้เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งจากการสังเกตการจัดการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วรณารถ โมลิเอรี (2550 : ก) ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด คุณลักษณะศึกษาของลิกโคนา เพื่อเสริมสร้างจรรยาบรรณวิชาชีพด้านความรับผิดชอบของนักศึกษา สายอาชีพและเทคโนโลยี มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น การดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 2 ระยะกลุ่มทดลอง 35 คน ใช้ระยะเวลาทดลอง 14 สัปดาห์ รวม 42 ชั่วโมง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ t-test และการวิเคราะห์เนื้อหาารูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5

ขั้นตอนผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพด้านความรับผิดชอบแตกต่างจากก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ 0.05

3.2 การประเมินคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวที่พัฒนาขึ้นมีเหมาะสม และมุ่งให้นักศึกษาแสดงออกโดยยอมรับในการกระทำของตนเองด้วยความเต็มใจปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ต้องมีการบังคับควบคุมจากผู้อื่น เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเป็นการกระตุ้นให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการอภิปรายส่งผลให้นักศึกษาประเมินคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Dick; & Carey (1978 : 45) ที่กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ว่าประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ 1. ขั้นศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์ปัญหาหรือประเมินความต้องการเพื่อให้ได้รายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา รวมถึงการวิเคราะห์ผู้เรียน ความแตกต่างระหว่างบุคคลและรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน 2. ขั้นพัฒนาขั้นนี้จะจำแนกเป็นการพัฒนาเนื้อหาความรู้ กระบวนการเรียนการสอน แบบทดสอบ สื่อและวัสดุการสอน เช่น การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ควรทำเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ว่าจะดำเนินการอะไรบ้าง 3. ขั้นการนำไปทดลองใช้ 4. ขั้นการประเมินผลเพื่อนำไปปรับปรุงในแต่ละขั้นตอนให้ดีขึ้นและตรงตามวัตถุประสงค์

3.3 ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ รองลงมาด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบการจัดการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนด้านเนื้อหาสาระมีความพึงพอใจมากที่สุด ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าผู้สอนมีการวัดและการประเมินผลที่มีหลากหลายมีทั้งแบบทดสอบความรู้ ประเมินคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเอง และการสังเกตพฤติกรรมเป็นการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ ตามสภาพจริงที่จะก่อให้เกิดความยุติธรรมต่อนักศึกษาทำให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการทำงาน และเกิดความสุขในการทำงานร่วมกันกับสมาชิก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวรรณกร โมลีเอรี (2550 : ก) ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด คุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา เพื่อเสริมสร้างจรรยาบรรณวิชาชีพด้านความรับผิดชอบของนักศึกษา สายอาชีพและเทคโนโลยี มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น การดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 2 ระยะกลุ่มทดลอง 35 คน ใช้ระยะเวลาทดลอง 14 สัปดาห์ รวม 42 ชั่วโมง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ t-test และการวิเคราะห์เนื้อหา รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพด้านความรับผิดชอบแตกต่างจากก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ.05 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 58.12 กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้สึกรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพด้านความรับผิดชอบ แตกต่างจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 มีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 75.59

กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยที่แสดงถึงพฤติกรรมความรับผิดชอบ หลังการทดลอง แตกต่างจากก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญ 0.05 ผลการสังเกตพฤติกรรมพบว่า กลุ่มทดลองมีการพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบสูงขึ้น อยู่ในระดับมากและมากที่สุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ กลุ่มทดลองมีการพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบ 2 ด้าน คือ การปฏิบัติตนตามระเบียบกฎเกณฑ์ และการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง

4. ผลการประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้เชี่ยวชาญหลังการใช้รูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเพราะว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ กระตุ้น ผู้เรียนให้มีความกระตือรือร้น แสดงความคิดเห็นอย่างมีอิสระ พร้อมสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี และผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ารูปแบบมีความเหมาะสมทุกด้านสามารถนำไปส่งเสริมจริยธรรมของ นักศึกษาระดับปริญญาตรีได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม (2552 : 6) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการเรียนบนเว็บเชิงบูรณาการระหว่างการเรียนแบบร่วมมือและการเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 32 คน ระยะเวลาในการทดลอง 7 สัปดาห์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยหาค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test Dependent) ผลการวิจัยพบว่า 1 รูปแบบการเรียนบนเว็บเชิงบูรณาการระหว่างการเรียนแบบร่วมมือกันเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) เนื้อหา 2) กิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ 3) แหล่งการเรียนรู้ 4) การประเมินผล และรูปแบบแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อมสำหรับผู้เรียน ระยะที่ 2 การทดสอบ/การประเมินผลก่อนเรียน และระยะที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 3 ระยะ แบ่งเป็น 5 ขั้นตอนคือ 1. การนำเสนอสถานการณ์ปัญหาบนเครือข่าย 2. ผู้เรียนร่วมกันกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ 3. ผู้เรียนร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบบนเครือข่าย 4. ผู้เรียนนำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม และ 5. การประเมินผู้เรียนและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ 2. นักศึกษาปริญญาบัณฑิตที่เรียนตามรูปแบบการเรียนที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนการเรียนนำตนเองหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษามีความเห็นว่าการเรียนตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3 ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน ทำการประเมินรูปแบบการเรียนบนเว็บเชิงบูรณาการระหว่างการเรียนแบบร่วมมือและการเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีความคิดเห็นว่าการเรียนที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของ นักศึกษาวิชาชีพครู เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและการกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยผู้สอนต้องพยายามสอดแทรกสาระในทุกสัปดาห์ พร้อมทั้งติดตามประเมินผลตามสภาพจริงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การที่จะนำรูปแบบการจัดการ

เรียนรู้ไปใช้ จึงควรที่จะคำนึงถึงเงื่อนไขเวลา ความร่วมมือ และความต้องการของผู้เรียนอย่างจริงจังในการพัฒนาตนเองด้วยเช่นกัน

1.2) ผู้สอนที่สนใจนำรูปแบบนี้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบและขั้นตอนต่างๆ ของรูปแบบก่อนการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน แต่ทั้งนี้ผู้สอนสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาต่างๆ ได้ตามความเหมาะสมตามบริบทของรายวิชาที่ผู้สอนจะนำไปใช้

1.3) ในระหว่างการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้ผู้สอนต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติงานกลุ่มและกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานกลุ่มและสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครู ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะรายวิชาที่ต้องมีการปฏิบัติและการทำงานเป็นกลุ่ม โดยเฉพาะการนำเสนองาน เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกฝนพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อตนเองเพื่อให้นักศึกษาได้มีการพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองอยู่อย่างต่อเนื่อง และปรับเปลี่ยนเป็นนิสัยของนักศึกษาในอนาคต

2.2 ควรมีการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครู ไปศึกษาเพิ่มเติมหรือศึกษาในกลุ่มหลากหลายกลุ่ม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักศึกษาอย่างเชิงลึกและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อตัวแปรด้านอื่นๆ เช่น ด้านความสามารถในการวิเคราะห์ ด้านการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการดำเนินชีวิต โดยมีการบูรณาการการนำหลักหรือการจัดการเรียนรู้ โดยเสนอสถานการณ์แรงจูงใจ กำหนดเป้าหมายดำเนินการ เสริมสร้างด้วยการปฏิบัติเสนอความคิดสะท้อนกลับ สำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง เข้าไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังภาพ

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2541). ธรรมนูญภาคเมือง: บทบาทภาคีเมือง. สารคดีสภา, หน้า 192.
- เกียรติศักดิ์พันธ์ลำเจียก. (2541). ผลของการนำเสนอวินโดว์ร่วมการจัดโครงสร้างเนื้อหาที่ต่างกัน
**บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแบบไฮเปอร์มีเดียที่มีการใช้ความรู้ของนักศึกษาระดับปริญญา
 บัณฑิต ชั้นปีที่ 1.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 หน้า 1.
- เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม. (2552). การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองบนเครือข่าย. วารสารศึกษาศาสตร์ :
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น, หน้า 6.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2539). เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ฉบับที่ 7,
 สำนักนายกรัฐมนตรี, หน้า 8.
- จรรยา สุภาพ. (2520). แบบเรียนสังคมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, หน้า 84.
- เฉลิม พักอ่อน.(2550). การออกแบบการจัดการเรียนรู้อิงมาตรฐาน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น
พื้นฐาน. เทคนิค Backward Design. กรุงเทพมหานคร : ประสานมิตร, หน้า 101.
- ประดินันท์ อุปรมัย, การพัฒนาความรับผิดชอบของเด็กการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก, กรุงเทพมหานคร :
 วิกเตอร์การพิมพ์, หน้า 501.
- มาณี ไชยธีรานุกัฒศิริและ คณะ.(2535). รายงานการวิจัยเรื่องความนิยมในการเข้าศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, หน้า 18.
- วรณารด โมลีเอรี, (2550). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิโค นา
เพื่อเสริมสร้างจรรยาบรรณวิชาชีพด้านความรับผิดชอบของนักศึกษาสายอาชีพและเทคโนโลยี.
 วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา, คณะครุศาสตร์ :
 จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, หน้า ก.
- วรัญญู รีมย์. (2551). การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอนวิชาทางด้านสุขภาพพลามัย
ในระดับอุดมศึกษา. บทความวิชาการ วารสารวิทยาจารย์, ปีที่ 107 ฉบับที่ 12 ประจำเดือนตุลาคม.
 หน้า 84-91

สุทธิพร บุญส่ง. (2552).รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, หน้า 5.

Dick, W., & Carey, K.E., (1978). **Self-directed learning: critical practice**. New York: Nichols/GP Publishing, p. 45.

Zimmerman. B.J.(1998). **A social cognitive view of self-regulation academic learning**. In Journal of Educational Psychology. p. 329-339.

แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
ผ่านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงการจัดการความรู้ และพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรม
The Guidelines for The Promotion of Performance Efficiency of Employees at
the Electricity Generating Authority of Thailand through Transformational
Leadership, Knowledge Management, and Innovation Behavior

พนธ์ พุทธานุกรณ์¹, ทิฆัมพร พันลึกเดช²

Pon Putthanukorn¹, Tikhamporn Punluekdej²

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Southeast Asia University

Author for Correspondence: Email: tikhamporn.pu@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ผ่านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจัดการความรู้ และพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรม เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสนทนากลุ่ม โดยมีผู้เชี่ยวชาญได้แก่ รองผู้ว่าการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย 8 กลุ่มสายงาน และนิติกร 1 คน จำนวน 9 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) และ วิเคราะห์ส่วนประกอบ (Component analysis) และตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีสามเส้า (Triangulation method) ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร ผู้บริหารจะต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีต่าง ๆ ของสังคมโลก ซึ่งส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องปรับเปลี่ยนวิธีการในการทำงาน 2) การจัดการความรู้ จะต้องสามารถปรับเปลี่ยนความรู้ให้อยู่ในรูปแบบของทุนปัญญา (Intellectual Capital) โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างบุคคลและการเผยแพร่กระจายความรู้อย่างกว้างขวาง และ 3) พฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรม เป็นนวัตกรรมในการทำงานที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับบริบทและปัจจัยความแตกต่างในแต่ละบุคคล รวมถึงการรับรู้การสนับสนุนขององค์กรในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและความสัมพันธ์ของผู้บริหาร

คำสำคัญ: การเพิ่มประสิทธิภาพ; ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง; การจัดการความรู้; พฤติกรรมการ; สร้างสรรค์นวัตกรรม

Received:28/05/2566, Revised: 08/06/2566,Accepted: 08/06/2566

Abstract

The objective of this research was to discover the guidelines for the promotion of performance efficiency of employees at the Electricity Generating Authority of Thailand (EGAT) through transformational leadership, knowledge management, and innovation behavior. This is considered as a qualitative research in which there are a study of related documents and an organization of a focus group discussion from 9 specialists in the area of study. The obtained data were analyzed by using content and component analysis and then verified by using a data triangulation method. The results of the study revealed that: 1) the transformational leadership has an effect on the organizational performance, the executives must develop themselves in order to cope with rapid changes, say, technology in the social world that affects the employees and stakeholders on performing their work, 2) knowledge management refers to the ability to convert the available data in the form of intellectual capital by exchanging knowledge among individuals and, at the same time, dispersing the said knowledge intensively, and 3) innovation behavior is an innovation with regard to work that produce a direct impact on performance efficiency, however, it depends on the context and the differences among individuals including the perception of organization's support over the creation of innovation as well as the relationship of the executives.

Keywords: Guidelines for The Promotion of Efficiency; Transformational Leadership; Knowledge Management; Innovative Behavior

บทนำ

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ให้ความสำคัญกับบุคลากรว่า เป็นทรัพยากรสำคัญในการขับเคลื่อนให้องค์กรบรรลุวิสัยทัศน์และพันธกิจที่กำหนดไว้ การบริหารทรัพยากรบุคคลจึงกำหนดแนวทางบริหารจัดการทุนมนุษย์ให้เป็นเลิศ โดยมุ่งเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง (การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2564) เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานมีคุณภาพ และสามารถทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การที่พนักงานจะสามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายด้าน อาทิ ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ที่เป็นทักษะสำคัญที่บุคลากรในองค์กรต่าง ๆ จำเป็นจะต้องใช้ในการทำงาน เพราะเป็นกระบวนการทางปัญญาที่ใช้ความคิดหลายๆ อย่างมารวมกัน เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ทำให้เกิดพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรม (Innovative Behavior) ขึ้น โดยพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรม คือ การแสดงออกของบุคคล ในการคิดริเริ่มสร้างสิ่งต่าง ๆ หรือปรับปรุงสิ่งใหม่ๆ การแสวงหาโอกาส การวิเคราะห์ข้อมูล การเป็นผู้นำความคิด และการประยุกต์ใช้ความคิดเพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน (ปัทมา ศรีมณ, 2562: 45-48 และ กาญจนา คลายใจ และวันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ, 2565: 13-22) ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ทั้งนี้จากการศึกษาวิจัยพบว่า มีปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมในองค์กรต่างๆ เช่น

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการสร้างสรรคนวัตกรรม (เดื่อนนภา เสนแก้ว, 2564: 50-67) เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การสร้างพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมให้เกิดขึ้นกับพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

การบริหารจัดการความรู้ (Knowledge Management) อันได้แก่ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บและเข้าถึงความรู้ และถ่ายทอดหรือเผยแพร่ความรู้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ (งานนโยบายและพัฒนาคุณภาพ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565) จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้มีฐานความรู้ที่มีคุณค่า และสามารถต่อยอดความรู้ให้เกิดเพิ่มมากขึ้น และถ่ายทอดไปยังบุคลากรอื่น ขณะเดียวกัน ความรู้เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงและสร้างขึ้นใหม่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Economy) ที่ทำให้ความรู้กลายเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญมากขึ้น ดังนั้นแนวคิดและหลักการบริหารจัดการความรู้ (Knowledge Management) จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งสำหรับบุคลากรในทุกระดับ (ภาวิณี ดีสุขและคณะ, 2558: 17-23) ดังนั้น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเป็นองค์กรหนึ่งที่มีความทันสมัย มีบุคลากรจำนวนมาก และก็ได้รับการยอมรับจากคนโดยทั่วไปว่ามีความมั่นคง แต่ในปัจจุบันก็ประสบกับปัญหาความไม่พอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ซึ่งสาเหตุเหล่านี้มีนานาประการเช่น สภาพทางเศรษฐกิจ ค่าตอบแทน สิทธิและประโยชน์ต่างๆ ที่ได้รับ ลักษณะที่ปฏิบัติสภาพแวดล้อมการทำงาน ฯลฯ ปัจจัยเหล่านี้นี้มีผลอย่างมากต่อการพัฒนาบุคลากร เพื่อที่จะทำให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้าต่อไป ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานและผลงานที่มีประสิทธิภาพตลอดจนความก้าวหน้าขององค์กร และเป็นองค์ประกอบหลักสำหรับความสำเร็จขององค์กรส่วนหนึ่ง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงาน ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านงาน ตลอดจนปัจจัยด้านการจัดการภายในองค์กร ดังนั้นการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพนั้นต้องผ่านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงการจัดการความรู้ และพฤติกรรมสร้างสรรคนวัตกรรม จำเป็นต้องมีการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ด้วยการแสวงหาความรู้ สร้างความรู้ จัดเก็บและเข้าถึงความรู้ และถ่ายทอดหรือเผยแพร่ความรู้เพื่อนำไปใช้ อันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพมากขึ้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าวเมื่อนำมาพิจารณาในแง่การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ผ่านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงการจัดการความรู้ และพฤติกรรมสร้างสรรคนวัตกรรม ซึ่งผลที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยนี้ คาดว่าจะเป็นแนวทางที่จะช่วยพัฒนาปรับปรุงบรรยากาศขององค์กรให้มีความเหมาะสมกับสภาพที่ต่างก็ดำเนินธุรกิจที่แข่งขันกัน นอกจากนี้ก็เพื่อที่จะช่วยการพัฒนาศักยภาพในการทำงานของพนักงานให้สูงขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ผ่านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจัดการความรู้ และพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research Methodology) ที่มุ่งถึง การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ผ่านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงการจัดการความรู้ และพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรม ระหว่างเดือนมกราคม ถึงเดือนธันวาคม 2565 รวมระยะเวลา 12 เดือน โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากพนักงานที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานขึ้นตรงผู้ว่าการการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยที่อยู่ใน 8 กลุ่มสายงาน ได้แก่ สายงานนิติกรการ สายงานนโยบายและแผน สายงานการบัญชีและการเงิน สายงานการบริหาร สายงานกิจการสังคม สายงานพัฒนาโรงไฟฟ้า สายงานผลิตไฟฟ้า สายงานพัฒนาธุรกิจ สายงานเชื้อเพลิง และสายงานระบบส่ง จำนวน 9 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ 2 วิธี คือ 1) เป็นการรวบรวมศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎี 2) เป็นการศึกษาภาคสนาม มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมข้อมูลให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างที่ได้กำหนดล่วงหน้าสำหรับใช้ประกอบการสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มย่อย ระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสร้างสถานการณ์ให้มีการพูดคุยเป็นไปตามธรรมชาติ โดยให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีไม่มีการชี้นำ (เอี่ยมพร หลินเจริญ, 2555: 17-29, ปัญญา อีระวิทย์เลิศ, 2559: 284-289)

เครื่องมือการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม โดยได้พัฒนาเครื่องมือหลักในการวิจัยจากกรอบคิด ทฤษฎี โดยมีเครื่องมือการวิจัยหลัก ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ในประเด็นการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจัดการความรู้ และพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ตลอดจนการสังเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยข้อมูลเชิงพรรณานานาเป็นข้อความที่บรรยายอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับข้อค้นพบ การพรรณานานาจะครอบคลุมสาระสำคัญของข้อมูล และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นหลัก

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ผ่านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจัดการความรู้ และพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรม ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร ผู้บริหารจะต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีต่าง ๆ ของสังคมโลก ซึ่งส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องปรับเปลี่ยนวิธีการในการทำงาน ภาวะผู้นำสามารถกำหนดพฤติกรรมของผู้ใต้บังคับบัญชา และทำให้ผลการปฏิบัติงานดีขึ้น มีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร ทั้งในด้านระดับรายได้ และความมั่นคงในการประกอบธุรกิจ การยอมรับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลขององค์กร ทั้งในด้านปริมาณงาน คุณภาพของงาน การลดต้นทุนค่าใช้จ่าย ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความปลอดภัย การสนองต่อนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์กร และการตัดสินใจ

2) การจัดการความรู้ จะต้องสามารถปรับเปลี่ยนความรู้ให้อยู่ในรูปแบบของทุนปัญญา (Intellectual Capital) โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างบุคคลและการเผยแพร่กระจายความรู้อย่างกว้างขวาง โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างบุคคลและการเผยแพร่กระจายความรู้อย่างกว้างขวาง จนก่อให้เกิดฐานความรู้ขนาดใหญ่ที่สามารถเรียกใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาภายในองค์กรแห่งการเรียนรู้และยังนำไปสู่การสร้างความรู้ที่เพิ่มขึ้น และมีการปรับเปลี่ยนความรู้ให้ทันสมัยขึ้นอย่างไม่มีวันจบสิ้น โดยที่วัฏจักรด้านการจัดการความรู้มี 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความรู้ ซึ่งกำหนดได้จากการกระทำของบุคคล ขั้นตอนที่ 2 การจับความรู้ โดยการคัดเลือกความรู้ที่มีมูลค่าและสมเหตุสมผล ขั้นตอนที่ 3 การปรับความรู้ โดยมีการจัดบริบทความรู้ใหม่ที่นำไปปฏิบัติได้ ขั้นตอนที่ 4 การเก็บความรู้ โดยทำการจัดเก็บความรู้ที่มีประโยชน์ไว้ภายใน ฐานความรู้ ซึ่งผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกเมื่อที่ต้องการ ขั้นตอนที่ 5 การจัดการความรู้ โดยทำการปรับความรู้ให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ ซึ่งมักจะมีการตรวจสอบและทบทวนถึงความตรงประเด็นและความถูกต้องของความรู้อยู่เสมอ และ ขั้นตอนที่ 6 การเผยแพร่ความรู้ โดยนำเสนอความรู้ซึ่งถูกจัดให้อยู่ในรูปแบบที่บุคคลต้องการไม่ว่าจะเป็นที่ใดหรือเวลาใดก็ตาม

3) พฤติกรรมการสร้างนวัตกรรม พฤติกรรมการสร้างนวัตกรรมในการทำงานส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับบริบทและปัจจัยความแตกต่างในแต่ละบุคคล รวมถึงการรับรู้การสนับสนุนขององค์กรในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและความสัมพันธ์ของผู้บริหาร ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 จะช่วยส่งเสริมให้พนักงานเกิดการพัฒนาโดยการนำความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลในการออกแบบความคิดสร้างสรรค์ คิดค้นทำให้เกิดสิ่งใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการขององค์กร สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร รวมทั้งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ผ่านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจัดการความรู้ และพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรม ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร ผู้บริหารจะต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีต่าง ๆ ของสังคมโลก ซึ่งส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องปรับเปลี่ยนวิธีการในการทำงาน ภาวะผู้นำสามารถกำหนด

พฤติกรรมของผู้ใต้บังคับบัญชา และทำให้ผลการปฏิบัติงานดีขึ้น มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร ทั้งในด้านระดับรายได้ และความมั่นคงในการประกอบธุรกิจ การยอมรับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลขององค์กร ทั้งในด้านปริมาณงาน คุณภาพของงาน การลดต้นทุนค่าใช้จ่าย ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความปลอดภัยการสนองต่อนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์กร และการตัดสินใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของสิทธิชัย สุขราชกิจ และปิยะนาถ บุญมีพิพิธ (2563:459-472) เรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ด้านการกระตุ้นให้ เกิดวิสัยทัศน์ร่วมกัน ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีประสิทธิภาพในการทำนาย ร้อยละ 80.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และปาณิสรา แสงสุวรรณและคณะ (2565:13-28) ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้นำชุมชนต่อการรับมือวิกฤติโรคระบาด Covid-19 กรณีศึกษาตำบลทุ่งคาโงก อำเภอเมือง จังหวัดพังงา พบว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ในด้านข่าวสาร การรณรงค์ในการปฏิบัติตามมาตรการของทางภาครัฐและทางกรมสาธารณสุข ผู้นำมีการสร้างความสัมพันธ์และความเชื่อมั่นทางบวกกับประสิทธิผลในการป้องกันในท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของวินิจ ภาเจริญและคณะ (2565:1-12) ศึกษาเรื่องบทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้นำชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทสำคัญทั้งบทบาทด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม บทบาทดังกล่าวสามารถที่จะแก้ไขปัญหาการว่างงาน ปัญหายาเสพติด รวมทั้งการรวมกลุ่มสามารถสร้างอาชีพและเกิดรายได้ในชุมชน โดยการให้ชุมชนตัดสินใจแก้ไขปัญหาและจัดการกับปัญหาด้วยพลังของคนในชุมชน

2) การจัดการความรู้ จะต้องสามารถปรับเปลี่ยนความรู้ให้อยู่ในรูปแบบของทุนปัญญา (Intellectual Capital) โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างบุคคลและการเผยแพร่กระจายความรู้อย่างกว้างขวาง โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างบุคคลและการเผยแพร่กระจายความรู้อย่างกว้างขวาง จนก่อให้เกิดฐานความรู้ขนาดใหญ่ที่สามารถเรียกใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาภายในองค์กรแห่งการเรียนรู้และยังนำไปสู่การสร้างความรู้ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และมีการปรับเปลี่ยนความรู้ให้ทันสมัยขึ้นอย่างไม่มีวันจบสิ้น โดยที่วัฏจักรด้านการจัดการความรู้มี 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความรู้ ซึ่งกำหนดได้จากการกระทำของบุคคล ขั้นตอนที่ 2 การจับความรู้ โดยการคัดเลือกความรู้ที่มีมูลค่าและสมเหตุสมผล ขั้นตอนที่ 3 การปรับความรู้ โดยมีการจัดบริบทความรู้ใหม่ที่น่าไปปฏิบัติได้ ขั้นตอนที่ 4 การเก็บความรู้ โดยทำการจัดเก็บความรู้ที่มีประโยชน์ไว้ภายในฐานความรู้ ซึ่งผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกเมื่อที่ต้องการ ขั้นตอนที่ 5 การจัดการความรู้ โดยทำการปรับความรู้ให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ ซึ่งมักจะมีการตรวจสอบและทบทวนถึงความตรงประเด็นและความถูกต้องของความรู้อยู่เสมอ และ ขั้นตอนที่ 6 การเผยแพร่ความรู้ โดยนำเสนอความรู้ซึ่งถูกจัดให้อยู่ในรูปแบบที่บุคคลต้องการไม่ว่าจะเป็นที่ใดหรือเวลาใดก็ตาม สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑามาศ อินตรา (2564:275-286) เรื่องการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการในหน่วยงาน สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ผลวิจัยพบว่า การจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการในหน่วยงาน

สำนักงาน ปลัดกระทรวงกลาโหม โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการสร้างความรู้ มีค่าเฉลี่ย สูงสุด รองลงมา ด้านแสวงหาความรู้ ด้านการเผยแพร่และประยุกต์ใช้ความรู้ด้านการจัดเก็บและสืบค้นความรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

3) พฤติกรรมการสร้างนวัตกรรม พฤติกรรมการสร้างนวัตกรรมในการทำงานส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทและปัจจัยความแตกต่างในแต่ละบุคคล รวมถึงการรับรู้การสนับสนุนขององค์การในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและความสัมพันธ์ของผู้บริหาร ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 จะช่วยส่งเสริมให้พนักงานเกิดการพัฒนาโดยการนำความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลในการออกแบบความคิดสร้างสรรค์ คิดค้นทำให้เกิดสิ่งใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการขององค์การ สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์การ รวมทั้งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์การ สอดคล้องกับ งานวิจัยของเกษสุดา บุณศศักดิ์สถิตย์ และชวนชื่น อัคระวงษ์ชา (2560) เรื่องพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงานสายสนับสนุนวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มรัตนโกสินทร์ ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเอง การสนับสนุนด้านการบริหารจัดการ การสนับสนุนโดยเพื่อนร่วมงาน และพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงาน อยู่ในระดับมาก และผลการดำเนินงานเชิงนวัตกรรมขององค์กร อยู่ในระดับปานกลาง ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเอง การสนับสนุนโดยเพื่อนร่วมงาน มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงาน ส่วนการสนับสนุนด้านการบริหารจัดการมีอิทธิพลเชิงลบต่อพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงาน และพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงานมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงาน เชิงนวัตกรรมขององค์กร

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ผ่านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงการจัดการความรู้ และพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรม ซึ่งผู้วิจัยค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้และการที่จะนำผลการศึกษาเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อองค์การในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ก็ได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยบางประการ ที่เข้ามามีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ดังนั้นจากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าหรือต่อยอดครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. ควรที่จะกำหนดนโยบายในด้านต่างๆ ให้แน่นอนชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องเป้าหมายขององค์การ การเป็นรัฐวิสาหกิจที่ดีหรือการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ โดยเฉพาะไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เพื่อที่ว่าพนักงานจะได้มีโอกาสได้รับความรู้ความเป็นไปขององค์การเพื่อการปรับตัวที่อาจจะมีต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์การ รวมทั้งนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ที่ควรจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และทันเหตุการณ์ทั้งภายในและภายนอกองค์การ เพื่อสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่องค์การลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น

2. ควรที่จะพัฒนาพนักงานให้มีจิตสำนึกในการพัฒนางาน และความรับผิดชอบในงานรวมทั้งความรู้ในด้านเทคโนโลยีต่างๆ ที่ทันสมัย ด้วยการฝึกอบรมการสัมมนา เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองและนำความรู้มา

ปรับใช้ เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วก็ควรที่จะยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การเพื่อการพัฒนาที่ดีขึ้นเช่น การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ เพราะจะเป็นการพัฒนาองค์การให้สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้

3. ผู้บริหารควรมีความสามารถมีความรู้ ความเข้าใจด้านบริหารงานในด้านที่ตนดูแลรับผิดชอบ รวมทั้งควรที่จะมีจิตสำนึกของนักบริหารที่ต้องพัฒนางานให้มีความก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลาเพื่อการพัฒนาหน่วยงาน เพื่อรองรับการบริหารเชิงธุรกิจในอนาคตที่อาจจะเป็นในรัฐวิสาหกิจที่ดีหรือการแปรรูป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัย เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจัดการความรู้ และพฤติกรรมการสร้างสรค์นวัตกรรม ในรูปแบบของการบูรณาการความรู้เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายในการดำเนินงานของหน่วยงานทุกหน่วยงานในองค์การเพื่อให้ผลลัพธ์ออกมาในทิศทางเดียวกันในการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์การ

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจเกี่ยวข้อง กับประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น ทักษะติดต่อภาวะผู้นำ การจัดการความรู้ ประสิทธิภาพของการจัดการความรู้ และความสามารถในการสรค์นวัตกรรม

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการสังเคราะห์งานวิจัย เรื่องแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ผ่านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงการจัดการความรู้ และพฤติกรรมสรค์นวัตกรรม ได้ทราบและเข้าใจจนเกิดองค์ความรู้ 3 ประเด็นดังนี้ 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลต่อประสิทธิภาพขององค์การ ผู้บริหารจะต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีต่าง ๆ ของสังคมโลก ซึ่งส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องปรับเปลี่ยนวิธีการในการทำงาน 2) การจัดการความรู้ จะต้องสามารถปรับเปลี่ยนความรู้ให้อยู่ในรูปแบบของทุนปัญญา (Intellectual Capital) โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างบุคคลและการเผยแพร่กระจายความรู้อย่างกว้างขวาง และ 3) พฤติกรรมสรค์นวัตกรรม เป็นนวัตกรรมในการทำงานที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพผลการปฏิบัติงาน ทั้ง 3 ประเด็นนี้ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญและนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน พฤติกรรมสรค์นวัตกรรมเป็นปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมให้บุคคลเห็นคุณค่าในตนเอง ได้แก่การพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่งมักจะมาจากประสบการณ์ในการทำงานและการมีต้นแบบ (Modeling) ด้านนวัตกรรมที่ดีและสามารถเข้าถึงได้ โดยมีการจัดกิจกรรมให้มีการแบ่งปันหรือถ่ายทอดความรู้แบบบูรณาการ สร้างเครือข่ายในภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์การที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้บริหารและพนักงานได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสรค์นวัตกรรมที่สามารถทำให้เกิดขึ้นจริงได้ โดยจัดให้มีการให้รางวัลสำหรับผู้ที่สามารถสรค์ผลงานด้านนวัตกรรมจนสามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือนำนวัตกรรมไปเชื่อมโยงให้เกิดการพัฒนาในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์การ

องค์กรในปัจจุบันต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี ที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา รวมถึงความท้าทายในการดำเนินธุรกิจที่เกิดจากการแข่งขันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา องค์กรต่างๆ ที่มุ่งมั่นสู่ความเป็นเลิศจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง องค์กรมีความจำเป็นต้องปรับตัว องค์กรต้องสร้างบุคลากรและผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ให้มีภาวะผู้นำที่เก่งและดี เพื่อนำองค์กรไปสู่เป้าหมาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจ องค์กรควรมีการดำเนินการวิจัยในเรื่องการจัดการความรู้เป็นระยะๆ เพื่อทำการประเมินและติดตามว่าแนวทางการดำเนินงานด้านการจัดการความรู้ (KM) ขององค์กรว่าบุคลากรมีการรับรู้เพิ่มมากขึ้นหรือไม่อย่างไร รวมถึงการเห็นความสำคัญและนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน พฤติกรรมการสร้างสรรค์นวัตกรรมเป็นปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมให้บุคคลเห็นคุณค่าในตนเอง ได้แก่การพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่งมักจะมาจากประสบการณ์ในการทำงานและการมีต้นแบบ (Modeling) ด้านนวัตกรรมที่ดีและสามารถเข้าถึงได้ โดยมีการจัดกิจกรรมให้มีการแบ่งปันหรือถ่ายทอดความรู้แบบบูรณาการสร้างเครือข่ายในภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้บริหารและพนักงานได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่สามารถทำให้เกิดขึ้นจริงได้ โดยจัดให้มีการให้รางวัลสำหรับผู้ที่สามารถสร้างผลงานด้านนวัตกรรมจนสามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมไปเชื่อมโยงให้เกิดการพัฒนาในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กร

บรรณานุกรม

- กาญจนา คลายใจ และวันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกผู้ให้บริการในการขนส่งโลจิสติกส์ ของผู้ประกอบการธุรกิจอาหารแปรรูปทางการเกษตร ในเขตอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสันติสุขปริทรรศน์, ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม, หน้า 13 - 22
- การไฟฟ้าผลิตแห่งประเทศไทย. (2564). รายงานประจำปี 2564. สืบค้นจาก : https://www.egat.co.th/home/wp-content/uploads/2022/04/EGAT-Annual-2021_2022-04-25.pdf, สืบค้นเมื่อ 11 ธันวาคม 2565.
- เกษสุตา บุรณศักดิ์สถิตย์ และชวนชื่น อัคระวงษ์ชา. (2560). พฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงานสายสนับสนุนวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มรัตนโกสินทร์. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปศาสตร์, ปีที่ 12 ฉบับที่ 6 ประจำเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม, หน้า 138 - 152.
- งานนโยบายและพัฒนาคุณภาพ มหาวิทยาลัยมหิดล. (2565). การจัดการความรู้ (KM). สืบค้นจาก https://quality.sc.mahidol.ac.th/plan_and_policy/km/, สืบค้นเมื่อ 11 ธันวาคม 2565.
- จุฑามาศ อินตรา. (2564). การจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการในหน่วยงานสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา, ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน-มิถุนายน, หน้า 275 - 286.

- เดือนนภา เสนแก้ว. (2564). **วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นนำระดับท้องถิ่นไทย. จากมุมมองทฤษฎีชนชั้นนำ.** วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์ร่วมสมัย, ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม, หน้า 50 – 67
- ปัทมา ศรีมณ. (2562). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างสรรค์นวัตกรรมระดับบุคคล : กรณีศึกษาพนักงานสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (วิทยาเขตหาดใหญ่).** สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, หน้า 45-48
- ปัญญา อีระวิทยเลิศ. (2559). **เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ที่มีประสิทธิภาพ.** วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม, หน้า 284 – 289.
- ปาณิสรา แสงสุวรรณ, นริศรา พงษ์ธนาพงษ์, เนธิรินทร์ ปัญญาดี, สิริรัตน์, อธิสโร, วิภาณ พันธ์เจริญ, ณัชชา จินาเพ็ญ, กรวิทย์ เกาะกลาง, ศิริพร เพ็งจันทร์. (2565). **บทบาทของผู้นำชุมชนต่อการรับมือวิกฤติโรคระบาด COVID-19 กรณีศึกษาตำบลทุ่งคาโงก อำเภอเมือง จังหวัดพังงา.** วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์ร่วมสมัย. ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม, หน้า 13-28
- ภาวิณี ดีสุขและคณะ. (2558). **การจัดการความรู้กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสระบุรี.** วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ, ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน, หน้า 17-23.
- วินิจ ผาเจริญ, สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล, สถาพร แสงสุโพธิ์ และนนท์ น้ำประทานสุข. (2565). **บทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่.** วารสารสันติสุขปริทรรศน์, ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม, หน้า 1-12
- สิทธิชัย สุขราชกิจ และ ปิยะนาถ บุญมีพิพิธ. (2563). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9.** วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม, หน้า 459 – 472.
- เอี่ยมพร หลินเจริญ. (2555). **เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ.** วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนกรกฎาคม, หน้า 17 – 29.

**ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น**
**The Academic Leadership Of School Administrators
Under The Secondary Educational Service Area Office Khon Kaen**

ปาริชาติ วงษ์ลา¹, พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.²

Miss Parichat Wongla¹, Phrakrusutheejarayawattana, Asst.Prof.Dr.²

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Author for Correspondence: Email: parichatwongla0709@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น และ 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จำนวน 179 คน เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.43$) โดยเรียงจากมากไปหาน้อยดังนี้ คือ 1) ด้านเสริมสร้างบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.46$) 2) ด้านส่งเสริมพัฒนาความรู้ของบุคลากร ($\bar{X}=4.45$) 3) ด้านมีวิสัยทัศน์และตระหนักในพันธกิจ ($\bar{X}=4.43$) 4) ด้านกระตือรือร้นในการพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X}=4.40$) 5) ด้านใส่ใจในเทคโนโลยีและการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.40$)

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จำแนกตามเพศ และประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารที่มีเพศ และประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน มีภาวะผู้นำทางวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ; ภาวะผู้นำทางวิชาการ; ผู้บริหารสถานศึกษา

Received: 27/11/2565, Revised: 14/03/2566, Accepted: 17/03/2566

Abstract

The purposes of this research were to: 1) study the academic leadership of school administrators under the secondary educational service area office KhonKaen and 2) compare the level of the academic leadership of school administrators under the secondary educational service area office KhonKaen. The researcher collected the data from 179 administrators in the secondary educational service area office KhonKaen. The research instrument was questionnaire. Statistics for the analysis were percent, mean, standard deviation, T-test, and One-way analysis of variance.

The research findings were as follows;

1) The academic leadership of school administrators under the secondary educational service area office KhonKaen overall aspect was the high-level ($\bar{X}=4.43$). While considering in each aspect, it was found that the highest mean level was the enhancing the atmosphere of learning management ($\bar{X}=4.46$), Develop and increase knowledge of personnel ($\bar{X}=4.45$), Have the vision and realize the mission ($\bar{X}=4.43$), Enthusiasm for course development ($\bar{X}=4.40$) and Pay attention to supervision and follow up on learning management ($\bar{X}=4.40$)

2) The comparison of the academic leadership of school administrators under the secondary educational service area office KhonKaen classified by gender and administration experience. The Administrators who were different gender and administration experience, the academic leadership of school administrators were different with the statistical level 0.05.

Keywords: Leadership; Academic Leadership; Administrators

1. ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาคน และคนเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนา ประเทศในทุกๆด้านทั้งในปัจจุบัน และอนาคต ดังนั้นการให้การศึกษาแก่ประชาชนในประเทศ จึง เป็นเรื่องที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก แม้การศึกษาจะเป็นกระบวนการพัฒนาที่สำคัญแต่ ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพเท่านั้น จึงจะเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพและความ สามารถตลอดจนคุณลักษณะต่างๆของคนที่ จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539) กระทรวงศึกษาธิการมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสร้างโอกาสทางการศึกษาให้ คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้คนไทยทุกกลุ่มทุกวัยมีคุณภาพมีความพร้อมทั้งทางร่างกายจิตใจ สติปัญญา มีจิตสำนึกของความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดี ตระหนักและรู้คุณค่าของ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมที่ดีงาม มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและตอบสนอง ต่อทิศทางการพัฒนาประเทศ หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลกในการพัฒนา ผู้เรียนให้บรรลุ ตามวัตถุประสงค์จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหาร สถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน ครูประจำชั้น ผู้ปกครอง และชุมชน ต้องร่วมมือกัน ปลุกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง จึงต้องพิจารณาถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ สถานศึกษากำหนดให้จัดขึ้นแล้วส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นแผนแม่บทการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม แนวการจัดการศึกษาให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำ สารของหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของชุมชนและสังคม ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่ พึงประสงค์เพื่อให้รู้ทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ในกระบวนการเรียนการสอนต้องยึดหลักผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางและจัดประสบการณ์สอดคล้อง เหมาะสมกับผู้เรียน โดยรัฐต้องจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ ผู้เรียนที่ผ่านการศึกษาแต่ละระดับ ได้พัฒนาเต็มศักยภาพมีความสามารถและคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญคือ เป็นผู้มีความสุขดี ทางร่างกายและจิตใจ เป็นผู้ใฝ่รู้แสวงหาความรู้ เป็นผู้มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ตัว เสียสละ และอดทน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ความเป็นประชาธิปไตย มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ดำรงชีวิตและเลือกประกอบอาชีพได้ดี เหมาะสม และมีความสุข โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานทาง วัฒนธรรมไทย (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

การบริหารวิชาการเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงาน วิชาการ เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนซึ่ง เป็น จุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จ และความสามารถของผู้บริหารการบริหาร วิชาการ ถ้ามองในด้านกระบวนการดำเนินงานแล้ว เป็นกระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับ การปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุงการเรียนการสอน และประเมินผลการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อให้เกิด

ประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2542) งานวิชาการที่ถือว่าเป็นงานหลักและสำคัญที่สุดของสถานศึกษา ที่จะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษาโดยภาพรวมของประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากงานวิชาการจะเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพทางการศึกษาและมาตรฐานโรงเรียน ซึ่งมีลักษณะคล้ายส่วนที่เป็นร่างกายของคน หรือเด็กเป็นส่วนงานที่ใหญ่ที่สุดของระบบ และเป็นงานที่เป็นหัวใจของโรงเรียน โดยมีหลักสูตรเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของงานวิชาการ ที่ใช้กำกับการจัดระบบการทำงานของโรงเรียนและใช้กำกับกระบวนการดำเนินงานในส่วนต่างๆ ของโรงเรียนให้ตอบสนองและสนับสนุนการทำงานวิชาการของโรงเรียน คือให้ผลผลิตที่มีคุณภาพให้ได้คนดีที่เป็นคนสมบูรณ์ งานวิชาการจึงกลายเป็นงานที่เป็นศูนย์กลางของโรงเรียน ครอบคลุมโรงเรียนทั้งระบบ ดังนั้น โรงเรียนใดที่งานวิชาการก้าวหน้าโรงเรียนนั้นมักจะมียี่ห้อเสียงเป็นที่นิยม และเป็นที่ยอมรับ ส่วนโรงเรียนใดงานวิชาการล้าหลังอ่อนด้อย โรงเรียนนั้นจะไม่เป็นที่นิยม ขาดศรัทธาและไม่เป็นที่ยอมรับ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2540)

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารยุคปฏิรูปการศึกษา โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ภารกิจด้านผู้เรียนเป็นภารกิจหลักที่สถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญที่สุด และเป็นภารกิจที่จะต้องจัดสรรเวลาบุคคล และทรัพยากรลงไปให้ได้มากที่สุด เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ได้ตามหมวด 4 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติส่วนงานอื่นๆ นอกนั้น ถือเป็นสนับสนุนไม่ใช่ภารกิจหลักของสถานศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษานั้นมุ่งไปที่การเรียนรู้ของผู้เรียน (รุ่ง แก้วแดง, 2545)

ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความเป็นผู้มีภาวะผู้นำทางวิชาการ เพราะการบริหารงาน วิชาการเป็นงาน สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาเนื่องจากการบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับ กิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาโดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้วัดที่สำคัญยิ่งถึงความสำเร็จ และความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา ถ้าผู้บริหารสถานศึกษามีความเป็นผู้มีภาวะผู้นำทางวิชาการแล้ว จะทำให้จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จต่อสถานศึกษา และที่สำคัญที่สุดคือ นักเรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักสำคัญในการจัดการศึกษาที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องส่งเสริมและดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อนักเรียน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามเพศ และประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม
1. เพศ 1.1 หญิง 1.2 ชาย 2. ประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา 2.1 ต่ำกว่า 5 ปี 2.2 ตั้งแต่ 5 - 10 ปี 2.3 มากกว่า 10 ปี	ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามี 5 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจของสถานศึกษา 2. ด้านพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ 3. ด้านนิเทศติดตามการจัดการศึกษา 4. ด้านพัฒนาเพิ่มพูนความรู้ของบุคลากร 5. ด้านเสริมสร้างบรรยากาศการจัดการเรียนรู้

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเกี่ยวกับการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จำแนกตาม เพศ และประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จำนวน 179 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามชนิดปลายปิดแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสำรวจสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามชนิดปลายปิด โดยมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความครอบคลุมของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มีค่า IOC ระหว่าง 0.80 - 1.00 มีเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.931 ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และได้รับแบบสอบถามกลับคืนคิดเป็นร้อยละ 100 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติทดสอบที (t-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และการทดสอบรายคู่ด้วยวิธีของ LSD (Least Significant Difference) แล้วนำไปแปลผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์เฉลี่ย 5 ระดับ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีภาวะผู้นำทางวิชาการ อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีภาวะผู้นำทางวิชาการ อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีภาวะผู้นำทางวิชาการ อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีภาวะผู้นำทางวิชาการ อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีภาวะผู้นำทางวิชาการ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. ผลการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น สรุปผลการวิจัยดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มประชากรในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 62.01 และเพศหญิง จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 37.99

กลุ่มประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ตั้งแต่ 5-10 ปี จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 78.21 รองลงมาได้แก่ มากกว่า 10 ปี จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 19.56 และต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.23 ตามลำดับ

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

4.2.1 สรุปค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวม ของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X=4.43$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามี 5 ด้านได้แก่ ด้านเสริมสร้างบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ ด้านส่งเสริมพัฒนาความรู้ของบุคลากร ด้านมีวิสัยทัศน์และตระหนักในพันธกิจ ด้านกระตือรือร้นในการพัฒนาหลักสูตร และด้านใส่ใจในทิศติดตามการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ 1) ด้านเสริมสร้างบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ ($X=4.46$) 2) ด้านส่งเสริมพัฒนาความรู้ของบุคลากร ($X=4.45$) 3) ด้านมีวิสัยทัศน์และตระหนักในพันธกิจ ($X=4.43$) 4) ด้านกระตือรือร้นในการพัฒนาหลักสูตร ($X=4.40$) และ 5) ด้านใส่ใจในทิศติดตามการจัดการเรียนรู้ ($X=4.40$)

4.2.2 สรุปค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ด้านเสริมสร้างบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X=4.46$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.71

4.2.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ด้านส่งเสริมพัฒนาความรู้ของบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X=4.45$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48

4.2.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ด้านมีวิสัยทัศน์และตระหนักในพันธกิจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X=4.43$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.43

4.2.5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ด้านกระตือรือร้นในการพัฒนาหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X=4.40$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.47

4.2.6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ด้านใส่ใจนึกเทศดิดตามการจั้ดการเรี้นรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X=4.40$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50

4.3 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

4.3.1 เปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ที่มีเพศต่างกัน พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จำแนกตามเพศ โดยใช้สถิติทดสอบค่าที (t -test) แบบกลุ่มเป้าหมายที่เป็นอิสระกัน (Independent Samples t -test) โดยรวม พบว่า ค่า t -test = 3.353 และค่า Sig. = .001 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ที่มีเพศต่างกัน มีภาวะผู้นำทางวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านมิ่วสัยัทัศน์และตระหนักในพันธกิจ ด้านส่งเสริมพัฒนาความรู้ของบุคลากร และด้านเสริมสร้างบรรยากาศการจัดการเรี้นรู้ ส่วนด้านกระตือรือร้นในการพัฒนาหลักสูตร และด้านใส่ใจนึกเทศดิดตามการจั้ดการเรี้นรู้ ไม่แตกต่างกัน โดยเพศชายมีภาวะผู้นำทางวิชาการ มากกว่าเพศหญิง

4.3.2 เปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาต่างกัน พบว่าประสบการณ์ต่างกัน มีภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จำนวน 5 ด้าน ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้วิจัยจึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ (Multiple comparison) โดยวิธี LSD (Fisher's Least Significant Difference Test) ทำการทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังต่อไปนี้

4.3.2.1 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ด้านมิ่วสัยัทัศน์และตระหนักในพันธกิจ จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา เป็นรายคู่ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำทางวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่ 1) ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ต่ำกว่า 5 ปี มีภาวะผู้นำทางวิชาการด้านมิ่วสัยัทัศน์และตระหนักในพันธกิจ มากกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ตั้งแต่ 5 – 10 ปี 2) ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา มากกว่า 10 ปี มีภาวะผู้นำทางวิชาการด้านมิ่วสัยัทัศน์และตระหนักในพันธกิจ มากกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ตั้งแต่ 5 – 10 ปี

4.3.2.2 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ด้านกระตือรือร้นในการพัฒนาหลักสูตร จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา เป็นรายคู่ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาต่างกัน มีภาวะ

ผู้นำทางวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่ 1) ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ต่ำกว่า 5 ปี มีภาวะผู้นำทางวิชาการด้านมีวิสัยทัศน์และตระหนักในพันธกิจ มากกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ตั้งแต่ 5 – 10 ปี 2) ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา มากกว่า 10 ปี มีภาวะผู้นำทางวิชาการด้านมีวิสัยทัศน์และตระหนักในพันธกิจ มากกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ตั้งแต่ 5 – 10 ปี

4.3.2.3 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ด้านใส่ใจในทิศทางการจัดการเรียนรู้ จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา เป็นรายคู่ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำทางวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่ 1) ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ต่ำกว่า 5 ปี มีภาวะผู้นำทางวิชาการด้านมีวิสัยทัศน์และตระหนักในพันธกิจ มากกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ตั้งแต่ 5 – 10 ปี 2) ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา มากกว่า 10 ปี มีภาวะผู้นำทางวิชาการด้านมีวิสัยทัศน์และตระหนักในพันธกิจ มากกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ตั้งแต่ 5 – 10 ปี

4.2.3.4 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ด้านส่งเสริมพัฒนาความรู้ของบุคลากร จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา เป็นรายคู่ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำทางวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่ 1) ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ต่ำกว่า 5 ปี มีภาวะผู้นำทางวิชาการด้านมีวิสัยทัศน์และตระหนักในพันธกิจ มากกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ตั้งแต่ 5 – 10 ปี 2) ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา มากกว่า 10 ปี มีภาวะผู้นำทางวิชาการด้านมีวิสัยทัศน์และตระหนักในพันธกิจ มากกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ตั้งแต่ 5 – 10 ปี

4.2.3.5 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ด้านเสริมสร้างบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา เป็นรายคู่ พบว่า กลุ่มระดับประสบการณ์ต่างๆ มีภาวะผู้นำทางวิชาการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 1 คู่ คือ ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา มากกว่า 10 ปี มีภาวะผู้นำทางวิชาการด้านมีวิสัยทัศน์และตระหนักในพันธกิจ มากกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ตั้งแต่ 5 – 10 ปี

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น สามารถนำมาอภิปรายผลโดยจำแนกเป็นระดับต่าง ๆ ดังนี้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน อันดับ 1 คือ ด้านเสริมสร้างบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านส่งเสริมพัฒนาความรู้ของบุคลากร ด้านมีวิสัยทัศน์และตระหนักในพันธกิจ ด้านกระตือรือร้นในการพัฒนาหลักสูตร และด้านใส่ใจในทิศทางการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ ซึ่งมีการอภิปรายผลดังนี้

5.1 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($X=4.43$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ให้ความสำคัญกับงานวิชาการ เป็นงานที่ สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการ ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนซึ่ง เป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จ และ ความสามารถของผู้บริหารการบริหารวิชาการ ถ้ามองในด้านกระบวนการดำเนินงานแล้ว เป็นกระบวนการ บริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การ วางแผน การปรับปรุงการเรียนการสอน และประเมินผลการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ อมรรัตน์ ใจหาญ (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 37 จังหวัดแพร่ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X=4.43$) และเมื่อได้พิจารณารายด้านภาวะ ผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีดังนี้

5.1.1 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาขอนแก่น ด้านเสริมสร้างบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ พบว่าอยู่ในระดับมาก ($X=4.46$) ทั้งนี้อาจ เป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีการพัฒนา สถานศึกษาให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการปรับปรุง พัฒนาอาคารเรียนให้มีความพร้อม มีการปรับปรุงพัฒนาบริเวณสถานที่ของโรงเรียนให้มีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม และจัดแหล่งการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับ น้ำฝน รักษา กลาง (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กับ ผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ 2 ด้านผู้เรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา มัธยม เขต 1 และ 2. ด้านเสริมสร้างบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X=4.46$)

5.1.2 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาขอนแก่น ด้านส่งเสริมพัฒนาความรู้ของบุคลากร พบว่าอยู่ในระดับมาก ($X=4.45$) ทั้งนี้อาจเป็น เพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีการพัฒนาครูให้ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมและพัฒนาครูให้สามารถจัดกิจกรรมการ เรียนการสอนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา พัฒนารูปแบบและส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ พัฒนา ครูให้มีความสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาครูทุกคนให้ สามารถใช้คอมพิวเตอร์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ สอดคล้องกับ กันยารัตน์ ศรีเนตร (2559) ได้ วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ด้านส่งเสริมพัฒนาความรู้ของบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X=4.45$)

5.1.3 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาขอนแก่น ด้านมีวิสัยทัศน์และตระหนักในพันธกิจ พบว่าอยู่ในระดับมาก ($X=4.43$) ทั้งนี้อาจเป็น

เพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีการกำหนดทิศทางจุดหมายของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน การมองอนาคตขององค์กรที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด การระบุขอบเขตการดำเนินงานขององค์กรในปัจจุบัน การกำหนดภารกิจหรือกรอบในการดำเนินงานขององค์กรที่ดี การมีจุดมุ่งหมายเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ขององค์กร มีความตั้งใจที่จะดำเนินงานขององค์กรให้บรรลุภายในขอบเขตที่ชัดเจน สอดคล้องกับ ไชยา ภาวะบุตร (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการในสถานศึกษา ด้านมีวิสัยทัศน์และตระหนักในพันธกิจ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X=4.43$)

5.1.4 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ด้านกระตือรือร้นในการพัฒนาหลักสูตร พบว่าอยู่ในระดับมาก ($X=4.40$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับการปฏิรูปการเรียนรู้และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สร้างความเข้าใจให้ครูผู้สอนให้นำหลักสูตรสถานศึกษาไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่มีอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม และนำหลักสูตรไปทดลองใช้เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น ทันสมัยกว่าเดิม สอดคล้องกับ จนิสตา ประทัง (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 ด้านกระตือรือร้นในการพัฒนาหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X=4.40$)

5.1.5 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ด้านใส่ใจในทิศติดตามการจัดการเรียนรู้ พบว่าอยู่ในระดับมาก ($X=4.40$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีกระบวนการที่จะทำให้เกิดการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนของครู กระบวนการทางวิชาการที่จะทำให้การศึกษาบรรลุตามปรัชญาและเป้าหมายอันพึงประสงค์ การช่วยเหลือแนะนำและให้คำปรึกษาหารือ เพื่อช่วยให้ครูสามารถพัฒนาความรู้ความสามารถและพฤติกรรมการสอนได้ด้วยตนเอง จัดทำกิจกรรมและให้บริการกับผู้บริหารและครูทั้งทางตรงและทางอ้อมที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนของครู เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ในการเรียนของนักเรียน ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามหลักสูตร สอดคล้องกับ สุขฤทัย จันทรทรวงกร (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 ด้านใส่ใจในทิศติดตามการจัดการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X=4.40$)

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยดังกล่าว มีข้อเสนอแนะ 2 ประการคือ 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และ 2) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

6.1.1 จากผลการศึกษาระดับการแสดงออกภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

6.1.1.1 ควรมีการส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญของการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูอาจารย์ที่เป็นผู้สอนในโรงเรียน ให้พัฒนาความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่แตกต่าง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีระดับภาวะผู้นำทางวิชาการด้านใฝ่ใจในทิศทางการจัดการเรียนรู้ ในระดับมากเป็นอันดับสุดท้าย เนื่องจากขาดกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการเรียนของนักเรียน

6.1.1.2 ควรมีระบบการตรวจสอบระดับภาวะผู้นำทางวิชาการ เป็นระยะๆ อย่างสม่ำเสมอ แม้ว่าผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีระดับการแสดงออกภาวะผู้นำทางวิชาการ ในระดับมาก แต่โดยหลักการพัฒนาวิชาชีพเป็นกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน เพราะหากการแสดงออกลดต่ำลงจะได้หาแนวทางป้องกันได้

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

6.2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อความเป็นภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแตกต่างและครอบคลุม

6.2.2 ควรศึกษาวิจัยโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นประโยชน์สำหรับนำมาใช้พัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพต่อไป

6.2.3 ควรศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดอื่นๆ

6.3 ข้อค้นพบจากการวิจัย

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน อันดับ 1 คือ ด้านเสริมสร้างบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านส่งเสริมพัฒนาความรู้ของบุคลากร ด้านมีวิสัยทัศน์และตระหนักในพันธกิจ ด้านกระตือรือร้นในการพัฒนาหลักสูตร และด้านใฝ่ใจในทิศทางการจัดการเรียนรู้ เรียงตามระดับภาวะผู้นำทางวิชาการได้ ตามแผนภูมิ ดังนี้

ภาพที่ 1 ภาพแผนภูมิสรุปข้อค้นพบจากการวิจัย ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

7. บรรณานุกรม

- กันยารัตน์ ศรีเนตร. (2559). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จนิστα ประทัง (2558) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- ไชยา ภาวะบุตร. (2555). ภาวะผู้นำทางวิชาการในสถานศึกษา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- น้ำฝน รักษากลาง. (2553). การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กับผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ 2 ด้านผู้เรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยม เขต 1 และ 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, สำนักบัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542). **ประสบการณ์ในการบริหารประชากร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. (2545) กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

รุ่ง แก้วแดง. (2545). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารยุคปฏิรูปการศึกษา** ผู้บริหารการศึกษามีอาชีพ. กรุงเทพฯ: วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

สุขฤทัย จันทรทรวงกรต (2558) **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539) **การนิเทศภายในโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). **นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2557**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

อุทัย บุญประเสริฐ (2540). **หลักสูตรและการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : เอส ดี เพรส.

อมรรัตน์ ใจหาญ. (2556). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Participatory Action Research

อัครเดช นีละโยธิน

Akkharadet Neelayothin

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Author for Correspondence: Email: Akara2511@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์นำเสนอการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ทราบความหมาย ความสำคัญ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เป็นระบบและชัดเจน มีการร่วมกันดำเนินกระบวนการวิจัยโดย ผู้ปฏิบัติงานทุกคนในพื้นที่ กับผู้วิจัยภายนอก มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขององค์กร ชุมชน สังคม เพื่อให้ ทุกคนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบในผลของการเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่ง ขั้นตอนกระบวนการกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) การร่วมเตรียมการ 2) การ ร่วมวางแผน 3) การร่วมลงมือปฏิบัติ 4) การร่วมสังเกต 5) การร่วมสะท้อนผล 6) การร่วมวางแผนใหม่ 7) การ ร่วมลงมือปฏิบัติใหม่ 8) การร่วมสังเกต 9) การร่วมวิเคราะห์ผล และ 10) การร่วมสรุปรายงานผลวิจัย

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการ; การมีส่วนร่วม; การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Received:18/11/2565, Revised:02/04/2566,Accepted:05/04/2566

Abstract

This article aims to; present participatory action research; understand the meaning, importance, and systematic and clear action research process. There is a joint research process by all workers in the area with external researchers emphasizing on the change of the organization, community, society so that everyone participates in ownership and responsibility for the results of change according to the set objectives. The steps of the participatory action research process are: 1) Participatory preparation, 2) Planning, 3) Participatory action, 4) Observation, 5) Participatory reflection, 6) Participatory planning, 7) Participating in the new practice, 8) Participating in observation, 9) Participating in the analysis, and 10) Participating in the research report.

Keywords: Action Research; Participation; Participatory Action Research

บทนำ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการนำหลักใหญ่มาบูรณาการระหว่างหลักการการวิจัยเชิงปฏิบัติกับหลักการมีส่วนร่วม และหลักการทางการวิจัยว่าด้วยระเบียบวิธีวิจัยเพื่อให้ได้หลักการและแนวทางหรือรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กร สถานศึกษา รวมถึงคนในชุมชน แสดงให้เห็นความเป็นสังคมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ แบ่งปัน การช่วยเหลือกัน ความสงบสุข และความเป็นประชาธิปไตย โดยหลักการนี้เป็นที่ยอมรับของสังคมโลก องค์กรหรือสังคมในประเทศไทยจึงให้ความสำคัญมาก นำมาเป็นประเด็นหลักในการเพื่อพัฒนาองค์กร สังคม ชุมชน สามารถแก้ปัญหา พัฒนา และการยกระดับผลประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยมีผลประโยชน์ร่วมกัน ภายใต้หลักการธรรมาภิบาล และหลักความเป็นประชาธิปไตย ผู้ที่จะต้องเปิดโอกาสให้บุคลากร หรือคนในชุมชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุก ๆ ฝ่าย รวมถึงการบริหารงานราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ได้กำหนดจุดเน้นเป็นนโยบายให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐในทุกระดับ การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะมีลักษณะเป็นการดำเนินกระบวนการในการค้นคว้าและแสวงหาความรู้จากความจริงของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยมีระบบที่ชัดเจน มีเหตุผล และมีความน่าเชื่อถือในเก็บข้อมูล และประเมิน การค้นหาเพื่อทำความเข้าใจว่าจะนำผลจากการวิจัยพื้นฐานไปช่วยในการแก้ไขปัญหาสังคม และเสนอแนวทางในการปฏิบัติที่ดีแก่ผู้กำหนดนโยบายต่อไป รวมถึงต่อยอดการวิจัยเชิงประเมิน ในที่นี้จะมุ่งเน้นนำเสนอในหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และหลักการมีส่วนร่วม และขั้นตอนกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม เพื่อเป็นแนวทางหรือเป็นการประยุกต์ใช้เพื่อมุ่งพัฒนาองค์กร สังคม ชุมชน และมุ่งตอบปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน รวมถึงการนำผลที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือการร่วมมือครั้งต่อไป โดยมีเจตนาให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง หรือให้เกิดมีการร่วมมือของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน ดังนั้นผู้วิจัยต้องมีความรู้ ประสบการณ์ และมีเครื่องมือที่เหมาะสม เพื่อนำพาสมาชิก หรือผู้ร่วมวิจัยศึกษารวบรวม การค้นคว้าโดยใช้กระบวนการทางการวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางหรือรูปแบบในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย โดยมีผู้วิจัยลงมือปฏิบัติร่วมกับผู้ร่วมวิจัย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนหรือองค์กร รวมถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวิจัย ตั้งแต่วางแผน การออกแบบการดำเนินงาน และการรวบรวมข้อมูลสู่การวิเคราะห์ รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยทำความเข้าใจและให้ความสำคัญกับผู้ร่วมการวิจัย เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและได้รับผลลัพธ์ความรู้จากการวิจัย โครงการ และกิจกรรม รวมถึงความสัมพันธ์ของบุคคลทุกคนที่ร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความเป็นมาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีรากฐานหรือพัฒนามาจาก การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่เกิดขึ้นในราว ค.ศ. 1970 โดยเน้นการผสมผสานหลักการการวิจัยกับการปฏิบัติจริง มุ่งเน้นในการแก้ปัญหา ทางการศึกษาเรียกว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งจะมีความหมายแตกต่างกันและเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์แตกต่างกัน รวมถึงผลที่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงในระหว่างการวิจัยและหลังการวิจัย ดังนั้นได้มีนักวิชาการได้นำหลักการการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาพัฒนาต่อยอดโดยผสมผสานหลักการมีส่วนร่วมเข้าไปกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยได้นำแนวคิด และทัศนคติความหมายพื้นฐานของการวิจัยปฏิบัติการจากนักวิชาการประกอบด้วย Kurt Lewin (1946) Denzin และ Lincoln (1994) และ Stringer (2004) ระบุว่า การวิจัยปฏิบัติการเป็นการจะเชื่อมโยง 2 ประเด็น และบูรณาการในแต่ละประเด็น เพื่อผสมผสานและนำไปใช้ คือ จากแนวคิดหรือทัศนคติ และหลักการ และนำความรู้ลงไปสู่การปฏิบัติ หรือลงมือทำได้จริง สอดคล้องกับ Kemmis และ McTaggart (1990) ได้กล่าวว่าเป็นการวิจัยที่กำหนดปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหา โดยไม่ได้ละทิ้งปัญหาหรือโทษว่าเป็นต้นเหตุ แต่จะทำการศึกษาหาเหตุ ทำความเข้าใจสภาพที่เกิดขึ้นและปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น และ Zuber Skerrit (1992) ได้กล่าวว่าเป็นการวิจัยเพื่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข เกิดการเปลี่ยนแปลงกับสังคมและตนเอง และผสมผสานหลักการมีส่วนร่วมกับแนวคิดของ White (1980) และ Cohen & Uphoff (1981) ที่มีความคิดไปในทางเดียวกันว่า สมาชิกของชุมชนทุกคนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาและร่วมลงมือปฏิบัติตามที่ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

จากแนวทางหรือรูปแบบ นำสู่โครงการ กิจกรรม การดำเนินงานโดยมีผู้วิจัยเป็นลงมือปฏิบัติงาน และฐานะหนึ่งคือผู้ร่วมวิจัย รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้บุคคลจากที่อยู่ในองค์กรหรือชุมชนนั้น หรือเป็นผู้บุคคลภายนอก และยังรวมถึงบุคคลเข้าร่วมวิจัย หรือโครงการ โดยอาจเรียกว่าผู้ร่วมวิจัย โดยเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือส่วนเกี่ยวข้อง อาจจะทำล้าประสพกับสภาพการณ์การปฏิบัติงานจริง อยู่สถานที่จริงที่เป็นปัญหา หรือมีข้อที่กังขา มีข้อสงสัยที่ไม่ชัดเจน เกิดความสับสน ไม่ทราบหรือไม่มีหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบที่แน่ชัด รวมถึงไม่สามารถการแก้ปัญหาที่ไม่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้มีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ เพื่อการแก้ปัญหาและการปรับปรุงการปฏิบัติงานแบบมืออาชีพ ประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นอยู่ในกระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การคิด การปฏิบัติ การทำงานเป็นทีม การรับผิดชอบร่วมกัน การช่วยเหลือกัน และการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี การร่วมกันตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้น การวางแผนร่วมกัน การตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติ การประเมินตนเอง การมีความรับผิดชอบต่อองค์กร ชุมชน สังคม ร่วมกันถึงการเป็นเจ้าของ ซึ่งทั้งหมดเป็นแนวทางในกระบวนการศึกษาค้นคว้าแบบ พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ โดยนำแนวทางนี้จึงเป็นกำเนิดให้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพิ่มเติมการมีส่วนร่วม หรือการร่วมมือจากบุคคลในองค์กร ชุมชน สถานที่วิจัย รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ปัญหาที่สร้างลำบากหรือไม่เกินความสามารถ

ของคนในองค์กร หรือพื้นที่การวิจัย โดยจุดเด่นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอีกข้อหนึ่ง คือ ผู้ปฏิบัติงานในฐานะผู้วิจัยเมื่อได้ทำวิจัยแล้ว ผลวิจัยจะตอบสนองความต้องการของตนเองทำให้อยากศึกษาค้นคว้าและปรับปรุงพัฒนางานต่อไป และรวมถึงเกิดความร่วมมือ เกิดความเป็นหนึ่งเดียวของชุมชน หรือองค์กร โดย Carr & Kemmis (1986) จำแนกการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ออกเป็น 3 ระดับ 1) ผู้วิจัยเป็นผู้ให้ความรู้และข้อแนะนำ 2) ผู้วิจัยมีฐานะเป็นผู้ร่วมวิจัย และ 3) ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ต่างร่วมคิด ทำงานเป็นทีม ร่วมวัดและประเมินผล และร่วมรับผิดชอบ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นการวิจัยที่มีรูปแบบคุณลักษณะ กระบวนการที่ชัดเจน รวมถึงมีวงจร หรือระยะการดำเนินที่เป็นขั้นตอน โดยมีกระบวนการที่ใช้สามารถปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ สถานที่ บริบทสภาพพื้นที่ และความต้องการของสังคม ชุมชน รวมถึงข้อตกลงระหว่างผู้วิจัยกับชุมชน โดยมีกรอบของการปฏิบัติงานกำหนดขึ้นโดยผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในงานวิจัย และเขตพื้นที่ของการวิจัย โดยจะถือหลักใหญ่ในการทำความเข้าใจกับบุคคลทั้งหมดให้เกิดประสามติ ความเป็นอันเดียวกัน เพื่อทุกคนร่วมเป็นเจ้าของในโครงการ หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในงานวิจัย เกิดความเป็นเจ้าของ ทุกคนเป็นตัวหลักในการทำงาน ทุกคนมีความสำคัญเท่ากัน รวมถึงเกิดความภูมิใจในการดำเนินงาน และการบรรลุเป้าหมายของการวิจัย ซึ่งในการนี้ยังสามารถปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความต้องการของปัญหาหรือความต้องการบุคคล หรือของชุมชนนั้น ภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสม และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในกรณีแต่ละคนจะแตกต่างกันในด้านพื้นฐาน ทักษะและโครงสร้างทางสังคม แต่ผู้วิจัยก็ต้องหาแนวทางหรือจุดร่วมกัน มีประโยชน์ส่วนร่วมกัน และให้โอกาสในแสดงความคิดเห็นและเชื่อในความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ของผู้ร่วมวิจัย โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดเป้าหมาย โดยผู้วิจัยก็จะอยู่ฐานะเท่าเทียมกับผู้ร่วมวิจัย จะไม่กำหนดหลักการ เป้าหมาย ขอบเขตตายตัว หรือสั่งการ แต่จะใช้ความคิดเห็นร่วมของผู้ร่วมวิจัยเป็นตัวกำหนด และสามารถใช่วิธีการดำเนินการที่เรียบง่าย ชัดเจนเข้าใจง่าย ไม่ทำให้เกิดความสับสน หรือแตกแยกทางความรู้หรือพฤติกรรม ทุกคนเท่าเทียมกันเพื่อแสวงหาจุดร่วม และสามารถเสนอทางเลือกที่หลากหลาย ผสมความเป็นผู้ให้ความรู้ แต่ไม่ใช่ผู้ตัดสินใจ จะใช้รูปแบบการประนีประนอม พร้อมสานสัมพันธ์ของปัจจัยประกอบต่าง ๆ ตามข้อมูลที่ศึกษาตามความต้องการ ตามคุณลักษณะ ค่านิยม ความรู้สึก ความพอใจของคนในชุมชน และคุณธรรมจริยธรรม ในด้านการปฏิบัติจะใช้แนวทางประชาธิปไตย โดยให้สมาชิกทุกคนในงานวิจัย หรือบุคคลที่อยู่ในงานวิจัย และคนในพื้นที่มีการตัดสินใจร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างกำลังใจมีความเป็นหนึ่งเดียวในการคิดและการปฏิบัติงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการและการวิจัย ผลที่ได้จะทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ตลอดจนดูแลและการพึ่งตนเอง จนเป็นวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนร่วม มีความถูกต้องไม่ผิดกฎหมาย และไม่ผิดคุณธรรมจริยธรรมอันดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยรูปแบบของการวิจัยที่เป็นการนำแนวคิดและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้ในการศึกษา โดยผู้ร่วมวิจัยในกระบวนการวิจัยร่วมกันหาวิธีรูปแบบของวิธีการแก้ปัญหา หรือการพัฒนา การรวบรวมข้อมูล ศึกษาสภาวะความเป็นอยู่และวิถีชีวิต ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสภาพโครงสร้างและความสัมพันธ์พื้นฐานในสังคมของตนเอง การวิเคราะห์ และการวัดและประเมินผลในระหว่างการวิจัย และหลักการวิจัย โดยทำเป็นรายงานและเผยแพร่ต่อชุมชน หรือสาธารณะ

สรุป การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึงผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการวิจัยในลักษณะที่เป็นความร่วมมือกันที่ทั้ง ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต่างมีสถานะที่เท่าเทียมกันในการร่วมคิด การร่วมกันดำเนินกระบวนการวิจัยโดย เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขององค์กร ชุมชน สังคม โดยทุกคนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบในผลของการเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นกระบวนการนำแนวคิดและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้ในการศึกษา กระบวนการวิจัยช่วยกันแสวงหารูปแบบของการพัฒนาหรือหาวิธีการแก้ปัญหา มีการพัฒนาความสำคัญในการวิเคราะห์วิจารณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุง สถานะความเป็นอยู่และวิถีชีวิต ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสภาพโครงสร้างและความสัมพันธ์พื้นฐานในสังคมของตนเอง

ความสำคัญกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใช้เป็นแนวทางหลักการในทางปฏิบัติ ที่เป็นระบบ โดยใช้รูปแบบงานวิจัยผสมผสานกับหลักการมีส่วนร่วม เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ และเกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นนโยบายในระบบการพัฒนา หรือการแก้ปัญหา ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับความหมาย กระบวนการวิธีการและเครื่องมือของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สอดคล้องกับบทความของ จิรัชยา เจียวก และสันติชัย แย้มใหม่ (2559) ที่ได้กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาแก้ไขปัญหาสังคมและชุมชน อันเป็นรูปธรรมที่เกิดจากการระดมสมองในลักษณะของการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของการวิจัยจากรูปแบบดั้งเดิมที่การตั้งประเด็นของปัญหาเริ่มต้นและจบกระบวนการโดยนักวิจัยซึ่งพบว่าการวิจัยหลายชั้นมิได้ถูกนำไปเผยแพร่หรือนำไปทดลองใช้ทำให้สูญเสียทั้งกำลังความคิด งบประมาณและทรัพยากรเวลา งานวิจัยประเภทนี้เป็นงานวิจัยที่เริ่มต้นจากชุมชนชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งในการร่วมกันเรียนรู้ร่วมกันแสวงหาปัญหาและคิดค้นแนวทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาที่เป็นเรื่องอันเป็นฉันทามติของชุมชนรวมทั้งร่วมรับผลของการพัฒนา โดยมีนักวิจัยภายนอกทำหน้าที่คอยช่วยในกระบวนการร่วมกับนักวิจัยชุมชนที่เป็นชาวบ้าน ผลสำเร็จของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นประโยชน์กับผู้กำหนดนโยบาย ผู้วิจัยสามารถเชื่อมโยงช่องว่างระหว่างความรู้และการปฏิบัติผ่านการสอดแทรกทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย และส่งผลในการเปลี่ยนแปลงปัจจัยทางสังคมที่สำคัญต่อไป สำหรับแนวคิดกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะมีหลักแนวคิดประกอบด้วยคำถามสภาพหรือลักษณะ รวมถึงปัญหาเดิมเป็นอย่างไร สภาพปัจจุบันเป็นอย่างไร ในอนาคตที่มีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ที่คาดหวังอย่างไร แนวทางปฏิบัติหรือวิธีการมีทางเลือกเพื่อบรรลุผลมีอะไรบ้าง และเมื่อได้ทางเลือกที่เลือกสรรคืออะไร โดยจะเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง มีความเชื่อว่าทุกคนมีศักยภาพที่จะร่วมกันเรียนรู้ เริ่มจากความรู้สึกรู้สึกของคนที่มาต่อปัญหา. กระบวนการวิจัยต้องทำอย่างต่อเนื่อง

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นการศึกษารวบรวม หรือการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุป อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ ทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน โดยผู้วิจัยสามารถดำเนินการได้หลาย ๆ ครั้งจนกระทั่งผลการปฏิบัติงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ หรือแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ได้สำเร็จ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ถูกนำมาใช้ในด้านพัฒนาชุมชน องค์กร เพื่อบรรเทาเงื่อนไขที่ไม่พึงประสงค์ใน

ชุมชน โดยการเข้าถึงปัจจัย การแทรกแซงชุมชนและที่สำคัญคือ นโยบายของชุมชน หรือองค์กร ดำเนินการ โดยผู้วิจัยลงมือปฏิบัติการแทรกแซงในระดับชุมชนหรือองค์กร ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงและผู้นมีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวิจัย ตั้งแต่วางแผน การออกแบบการดำเนินงาน และการรวบรวมข้อมูลสู่การวิเคราะห์ รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สร้างจิตสำนึกที่สำคัญของผู้เข้าร่วมการวิจัย เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและได้รับผลลัพธ์ความรู้และที่สำคัญคือ ความสำเร็จสู่การพัฒนา งานสาธารณสุขทั้งหมด สามารถเกิดขึ้นได้ระหว่างการวิจัย ดังเช่นงานวิจัยของ สุสารี ประคินกิจ, จรัสดาว เรลโนลต์, และอรทิพา ส่องศิริ (2562) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพจิตในชุมชน ด้วยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนหนึ่งในกรุงเทพมหานคร สำหรับการวิจัยในชั้นเรียนก็เป็นกระบวนการวิจัยของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอีกรูปแบบหนึ่งนิยมใช้ในการศึกษา โดยคุณครูสอนมุ่งเน้นแก้ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เช่นการวิจัยของพิศุทธิ์ภาณ จินะวงศ์ (2564) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่องการคูณโดยใช้แบบฝึกทักษะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสุเหร่าลาดพร้าว

สรุปการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีความสำคัญต่อการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีของชุมชน องค์กร สถานศึกษา โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยมีฐานะเป็นผู้ร่วมวิจัย เพื่อให้เกิดจะเกิดผลสัมฤทธิ์กับผู้เรียน เกิดการพัฒนาทักษะความสามารถคนและผู้นำในชุมชน และผู้นมีส่วนเกี่ยวข้อง ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง แก้ปัญหาร่วมกัน สถานศึกษามีประสิทธิภาพและผู้นเรียนมีคุณภาพ

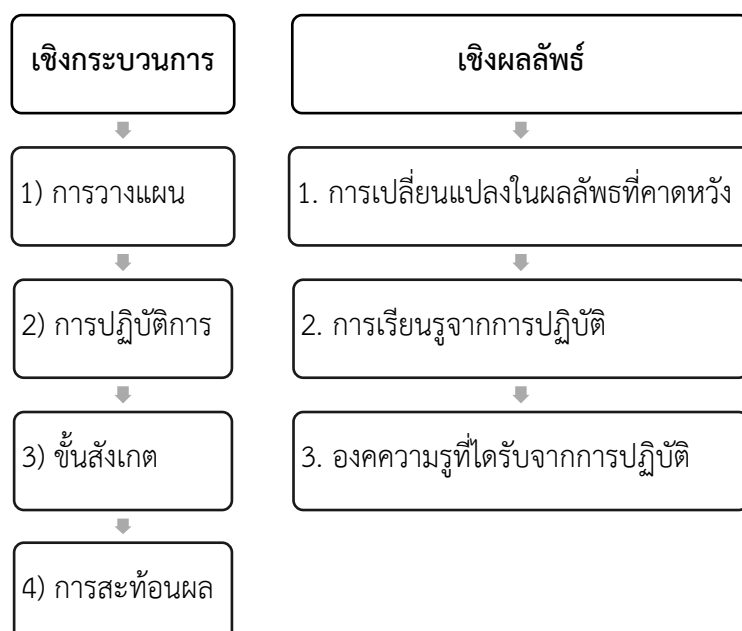
ลักษณะกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยที่มุ่งนำหลักของวิธีทางวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อแก้ปัญหาเป็นกรณี ตามสภาพการณ์เฉพาะ หรือเฉพาะสถานที่ องค์กร ชุมชนนั้น ไม่ได้มุ่งเน้นเพื่อนำผลไปใช้กับสภาพการณ์ อื่นๆ เป็นการวิจัยเฉพาะเจาะจง โดยพิจารณาตามสภาพการณ์ ตามสภาพาสถานที่วิจัยและศึกษา เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบุคคล ในองค์กร ชุมชน และผู้นที่อยู่ในฐานะผู้ร่วมวิจัยและนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในการทำงานจริง สถานที่จริง เหตุการณ์จริง ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะต้องการพัฒนา โดยจะอาศัยหลักการวิจัยนี้เข้าไปช่วยพัฒนาหรือการแก้ปัญหา โดยพิจารณาปัญหาชุมชนไปพร้อมกับผู้วิจัย แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ช่วยกันศึกษาตรวจสอบปัญหาอย่างต่อเนื่อง เกิดความรู้ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชนตลอดเวลา ในกระบวนการวิจัยแล้วจะนำคนในองค์กร หรือชุมชน ไปสู่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือทำเองร่วมแก้ปัญหา ร่วมประเมินผล และสรุปรายงาน โดยลักษณะสำหรับการวิจัย จะมุ่งเน้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบทั้งด้านดีและไม่ดี ร่วมกันกันตัดสินใจ ความคิดเห็น และยังเคารพในความรู้ความสามารถและพื้นฐานของแต่ละบุคคล เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความรู้ พัฒนาตนเองและชุมชน และมีความสุขสงบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และคนในชุมชน ผู้วิจัยจะมีการวัดและประเมินผล ทบทวน โครงการหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น และผลที่เกิดการเปลี่ยนแปลง รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ร่วมวิจัย คนในชุมชน และผู้นมีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้สนองความต้องการและความคิดเห็นของชุมชน และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนั้นลักษณะกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ควรประกอบไปด้วย 1) ชุมชนเข้ามา

เป็นผู้วิจัยร่วม โดยมีการวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน ปฏิบัติ และมีการติดตามและประเมินผล 2) การสร้างองค์ความรู้ มีการผสมผสานทฤษฎีและการปฏิบัติเข้าด้วยกัน และการให้ความรู้ความเข้าใจในหลักการร่วมกัน 3) การเป็นประชาธิปไตย ความรักความสามัคคี ช่วยเหลือตนเองไม่รอความช่วยเหลือจากภายนอก มีการตัดสินใจร่วมกัน และ 4) มีการรวบรวมข้อมูลและความรู้ที่ได้จากการลงมือปฏิบัติ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และรักษาระดับมาตรฐาน มีความทันสมัยโดยไม่ยึดติดหลักการ ทฤษฎี ข้อสรุป กรอบแนวคิดเดิม รวมถึงด้านเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

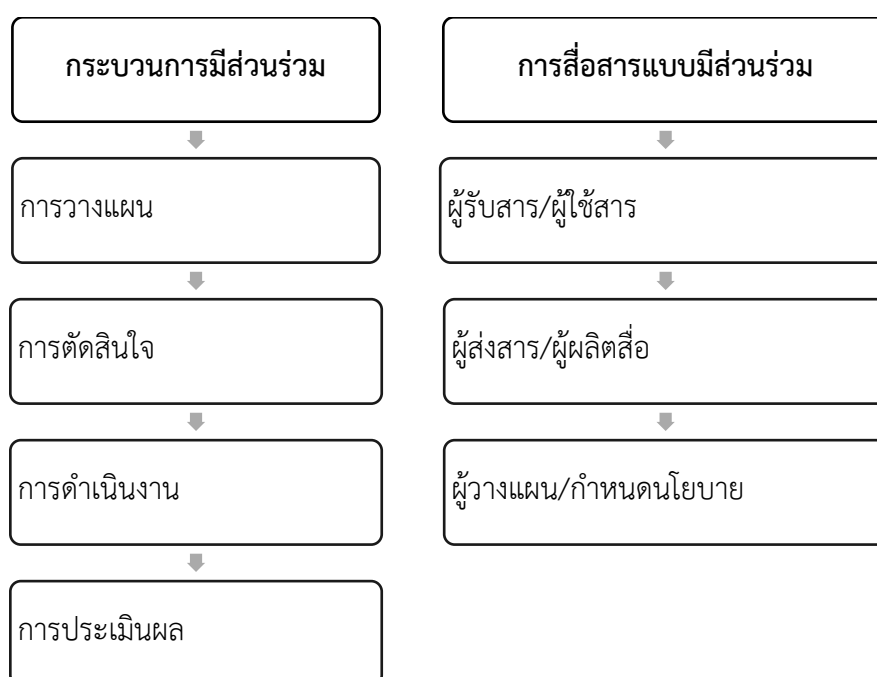
วัตถุประสงค์กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การเขียนวัตถุประสงค์กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การกำหนด การระบุแนวทาง หรือทิศทางในการค้นหาคำตอบ เป็นเรื่องที่ต้องการทำ โดยการกำหนดความต้องการศึกษาในประเด็นพิจารณาใดบางในเรื่องที่จะทำวิจัย โดยกำหนดที่จะทำ ขอบเขต และคาดการณ์คำตอบที่จะได้รับ นั่นคือกรอบแนวคิดการวิจัย แล้วนำเอาหลักการ ความรู้ ความคิดของประเด็นปัญหามาขยาย รายละเอียด รวมถึงตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วย ตัวแปรแฝง และตัวแปรสังเกต โดยมีการใช้ภาษาที่ชัดเจน เข้าใจง่าย เขียนเป็นข้อหรือเขียนรวมเป็นข้อเดียวกัน ไม่ควรนำประโยคที่คาดว่าจะได้รับมาเขียนเป็นวัตถุประสงค์ เพราะประโยคที่คาดว่าจะได้รับ หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากวิจัยเสร็จแล้ว ในแนวทางการเขียนเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ส่วนใหญ่มีรูปแบบหรือลักษณะ จะประกอบด้วย การเขียนในเชิงความคิดเชิงระบบแต่จะเน้นเชิงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในระหว่าง และหลังกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการเขียนในเชิงรายละเอียดกระบวนการ ดังแสดงในภาพข้างล่างนี้

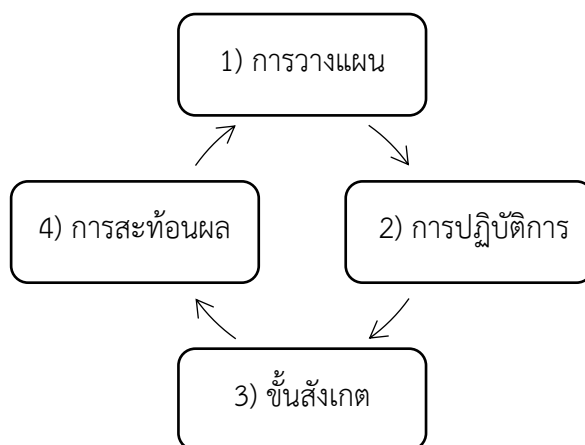
กระบวนการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป โดยเน้นการสื่อสารสองทาง ทั้งช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ใช่ครั้งเดียวจบและควรเกิดขึ้นตลอดโครงการ เป้าหมายของการมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นตามกฎหมายหรือการทำให้ไม่มีความขัดแย้ง หากแต่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและเป็นวิธีการเพื่อทำให้ตัดสินใจของรัฐดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน โดยประกอบด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ดังแสดงในภาพข้างล่างนี้

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นรูปแบบการวิจัยที่มีความนิยมใช้เพิ่มมากขึ้นในการพัฒนางานบริการเกษตรกรรม การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง วิธีการการวิจัยที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบที่อาศัยความร่วมมือระหว่างนักวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาช่วยกันจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในงาน โดยมีจุดหมายเพื่อให้ปัญหาของงานได้รับการแก้ไขและเกิดองค์ความรู้ใหม่ที่น่าไปสู่การเปลี่ยนแปลง มีวงล้อของการดำเนินการวิจัย 4 ขั้น ตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart (1990) ได้แก่ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observing) และการสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflecting) โดยในแต่ละขั้นของการวิจัยนั้นผู้วิจัยสามารถเลือกใช้รูปแบบการวิจัยใด ๆ ก็ได้มาบูรณาการร่วมด้วยตามความเหมาะสม คุณลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีสองประการ คือ วงล้อการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการมีส่วนร่วมของการทำวิจัยระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับนักวิจัย คุณสมบัติดังกล่าวทำให้เกิดการแก้ปัญหาที่ตรงจุด และผล การศึกษานั้นสามารถนำไปใช้ได้จริงในการปฏิบัติงาน โดยมีวงจรมีดังแสดงในภาพข้างล่างนี้

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

เป็นกระบวนการในการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลและคณะบุคคลซึ่งเป็นกลุ่มทางสังคม เน้นการแก้ปัญหาในบริบทที่มีลักษณะเฉพาะเพื่อกำหนดแนวทางการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เป็นกระบวนการที่เป็นวงจรที่เชื่อมโยงกันระหว่างการค้นหาความจริงปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาและประเมินผล เป้าหมายคือการปรับปรุง และข้อค้นพบจากการวิจัยจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง โดยวิธีการดำเนินการวิจัย ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม และกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยประกอบด้วยกระบวนการ 2 วงจร มีรายละเอียดแต่ละกระบวนการดังนี้

วงจรที่ 1 วิเคราะห์ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการ จากการสัมภาษณ์ของผู้ร่วมวิจัย และดำเนินการประชุม ปรัชญาหารือและอภิปรายร่วมกันอย่างเปิดเผย ทำความเข้าใจกับทีมงานผู้ร่วมวิจัย เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

1) การวางแผน (Planning) หมายถึงการวางแผนสร้างเครื่องมือการวิจัย การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดแผนงานในการพัฒนา โดยใช้รูปแบบการจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประชุมกลุ่มย่อย การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น การรับฟังข้อคิดเห็น เพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุม ทำให้แผนที่วางร่วมกันมีความชัดเจน สามารถเข้าใจการดำเนินงาน และบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้ รวมถึงการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบร่วมกัน และทราบรายละเอียดในแผนที่จะปฏิบัติ

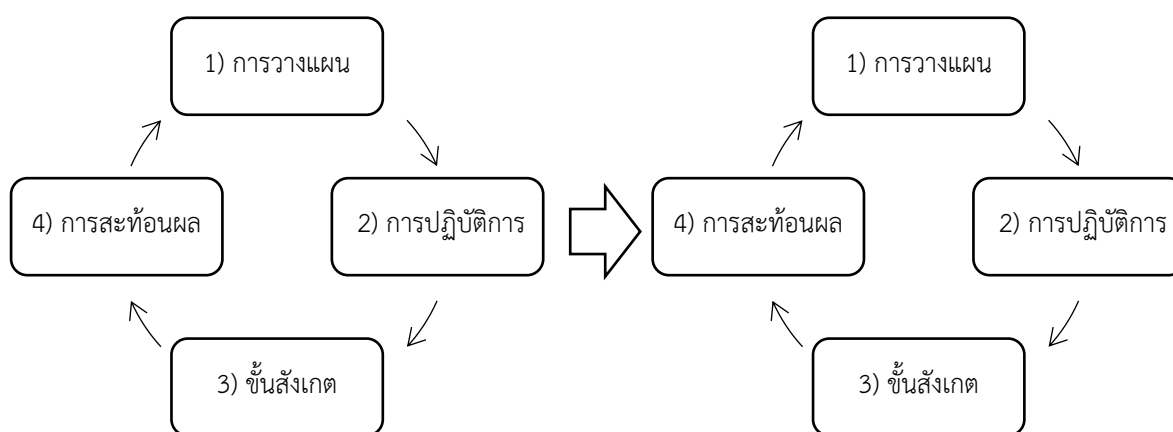
2) การปฏิบัติการ (Action) เป็นการนำเอาแผนงานโครงการ กิจกรรมที่วางไว้มาดำเนินการพร้อมทั้งการสังเกต จดบันทึก เก็บข้อมูลต่าง ๆ ด้วยเครื่องมือที่สร้างไว้ โดยการทำงานตามกิจกรรมหรือโครงการ การออกสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์ และภาพถ่าย

3) ขั้นสังเกต (Observation) เป็นการเก็บข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์โดยการบันทึกของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ระหว่างการปฏิบัติและหลังปฏิบัติการ เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำสรุปผลการดำเนินงานจากการปฏิบัติการตามแผนหรือกิจกรรมที่วางเอาไว้ นำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานต่อไป

4) การสะท้อนผล (Reflection) เป็นการจัดข้อมูลที่เกิดขึ้นรวบรวมได้มาจัดระบบหมวดหมู่และร่วมกับกลุ่มผู้ร่วมวิจัยร่วมกันพิจารณาจุดเด่น จุดด้อย พร้อมทั้งหาแนวทางในการพัฒนาในวงจรที่ 2 ต่อไป

วงจรที่ 2 วิเคราะห์สภาพปัญหาจากผลการศึกษาภาคปฏิบัติในวงจรที่ 1 เพื่อนำไปสู่การดำเนินงานในอนาคตต่อไป โดย

- 1) การวางแผน (Planning) เป็นการนำผลการศึกษาภาคปฏิบัติวงจรที่ 1 เพื่อจัดวางแผนในการพัฒนาหรือปรับปรุงใหม่ ได้แก่ การศึกษาดูงาน และการนิเทศภายใน
- 2) การปฏิบัติการ (Action) เป็นการนำเอาแผนงานโครงการ กิจกรรมใหม่ไปปฏิบัติ พร้อมทั้งการสังเกต จดบันทึก เก็บข้อมูลต่าง ๆ ด้วยเครื่องมือที่สร้างไว้
- 3) ขั้นสังเกต (Observation) เป็นการเก็บข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์โดยการบันทึกระหว่างการปฏิบัติการและหลังปฏิบัติการในวงจรที่ 2
- 4) การสะท้อนผล (Reflection) เป็นการจัดข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ในวงจรที่ 2 มาจัดระบบ หมวดย่อย และร่วมกับกลุ่มผู้ร่วมวิจัยร่วมกันพิจารณาจุดเด่น จุดด้อย พร้อมทั้งหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในโอกาสต่อไป การศึกษาภาคปฏิบัติสามารถแสดงรายละเอียดได้ใน

การนำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปใช้

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกสถานการณ์ที่ต้องการความร่วมมือ หรือการมีส่วนร่วมในองค์กร หน่วยงาน ชุมชนหรือสังคม เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน และแก้ปัญหาได้ตรงจุด ได้ตามความต้องการของผู้มีส่วนร่วม และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหา การพัฒนาหรือยกระดับ ในทางการวิจัยก็มีหลายศาสตร์ หลายสถาบันนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการไปใช้ในการวิจัยเพื่อแก้ปัญหา ดังเช่นงานวิจัยทางสาธารณสุขของสัญญา ยีอราน (2561) ได้ทำเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สู่ความสำเร็จการเปลี่ยนแปลงนโยบายในระบบสุขภาพ และงานวิจัยทางรัฐศาสตร์การปกครอง โดยสิทธิพร เขาอุ่น และคณะ (2564) ได้ทำวิจัยเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการบริหารจัดการขยะชุมชนฐานราก: องค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ร่วมถึงงานวิจัยทางการศึกษา โดยงานวิจัยของदनัยรัตน์ กาศเกษม และฉลอง ชาตรุประชีวิน (2563) ได้ทำเรื่องการพัฒนาครูสะเต็มในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

สรุป

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการวิจัยที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา พัฒนาการตั้งแต่เริ่มจนจบกระบวนการวิจัย โดยมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ 1) การวิจัย 2) การปฏิบัติ และ 3) การมีส่วนร่วม และกลุ่มผู้ปฏิบัติงานร่วมกันอย่างน้อย 3 ฝ่าย ฝ่ายแรกคือ กลุ่มผู้ที่อยู่กับปัญหา กลุ่มนักพัฒนาที่มีภารกิจในชุมชน ทั้งภาครัฐและเอกชน และกลุ่มนักวิชาการหรือผู้วิจัย รวมถึงการนำหลักการคิดวิเคราะห์ในการแก้ปัญหา มีความคิดหรือแนวทางเป็นองค์รวมร่วมกัน ผสมผสานความคิด บูรณาการ เป็นอันเดียวกัน ตลอดจนความเป็นทีม โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติประกอบด้วย 2 วงจร มีรายละเอียดดังนี้

วงจรที่ 1 วิเคราะห์ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการ จากการสัมภาษณ์ของผู้ร่วมวิจัย และดำเนินการประชุม ปรึกษาหารือและอภิปรายร่วมกันอย่างเปิดเผย ทำความเข้าใจกับทีมงานผู้ร่วมวิจัย เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ประกอบด้วย

1) การเตรียมการ (Pre-Research Phase) การร่วมกันเตรียมการในการรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน การประสานงานกับผู้ร่วมวิจัย ผู้ร่วมโครงการ และกิจกรรม เพื่อเชิญชวนเข้าร่วมในโครงการวิจัย และชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน ยินดีเข้าร่วมโครงการสร้างสัมพันธภาพกับทุกคน เพื่อสร้างการร่วมมือในการดำเนินงานวิจัยที่จะมีขึ้น จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ที่จำเป็นต้องใช้ในโครงการวิจัยให้เพียงพอ

2) การวางแผน (Planning) หมายถึงการร่วมกันการวางแผนสร้างเครื่องมือการวิจัย การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดแผนงานในการพัฒนา โดยใช้รูปแบบการจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประชุมกลุ่มย่อย การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น การรับฟังข้อคิดเห็น เพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุม ทำให้แผนที่วางร่วมกันมีความชัดเจน สามารถเข้าใจการดำเนินงาน และบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้ รวมถึงการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบร่วมกัน และทราบรายละเอียดในแผนที่จะปฏิบัติ

3) การปฏิบัติการ (Action) การร่วมกันนำเอาแผนงานโครงการ กิจกรรมที่วางไว้มาดำเนินการพร้อมทั้งการสังเกต จดบันทึก เก็บข้อมูลต่าง ๆ ด้วยเครื่องมือที่สร้างไว้ โดยการทำงานตามกิจกรรมหรือโครงการ การออกสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์ และภาพถ่าย

4) การสังเกต (Observation) การร่วมกันการเก็บข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์โดยการบันทึกของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ระหว่างการปฏิบัติและหลังปฏิบัติการ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสรุปผลการดำเนินงานจากการปฏิบัติการตามแผนหรือกิจกรรมที่วางเอาไว้ นำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานต่อไป

5) การสะท้อนผล (Reflection) การร่วมกันเป็นการจัดข้อมูลที่ได้รวบรวมได้มาจัดระบบหมวดหมู่และร่วมกับกลุ่มผู้ร่วมวิจัยร่วมกันพิจารณาจุดเด่น จุดด้อย พร้อมทั้งหาแนวทางในการพัฒนาในวงจรที่ 2 ต่อไป

วงจรที่ 2 วิเคราะห์สภาพปัญหาจากผลการศึกษาภาคปฏิบัติในวงจรที่ 1 เพื่อนำไปสู่การดำเนินงานในอนาคตต่อไป โดย

1) การวางแผน (Planning) ร่วมกันการนำผลการศึกษาภาคปฏิบัติวงจรที่ 1 เพื่อจัดวางแผนในการพัฒนาหรือปรับปรุงใหม่ ได้แก่ การศึกษาดูงาน และการนิเทศภายใน

2) การปฏิบัติการ (Action) ร่วมกันการนำเอาแผนงานโครงการ กิจกรรมใหม่ไปปฏิบัติ พร้อมทั้งการสังเกต จดบันทึก เก็บข้อมูลต่าง ๆ ด้วยเครื่องมือที่สร้างไว้

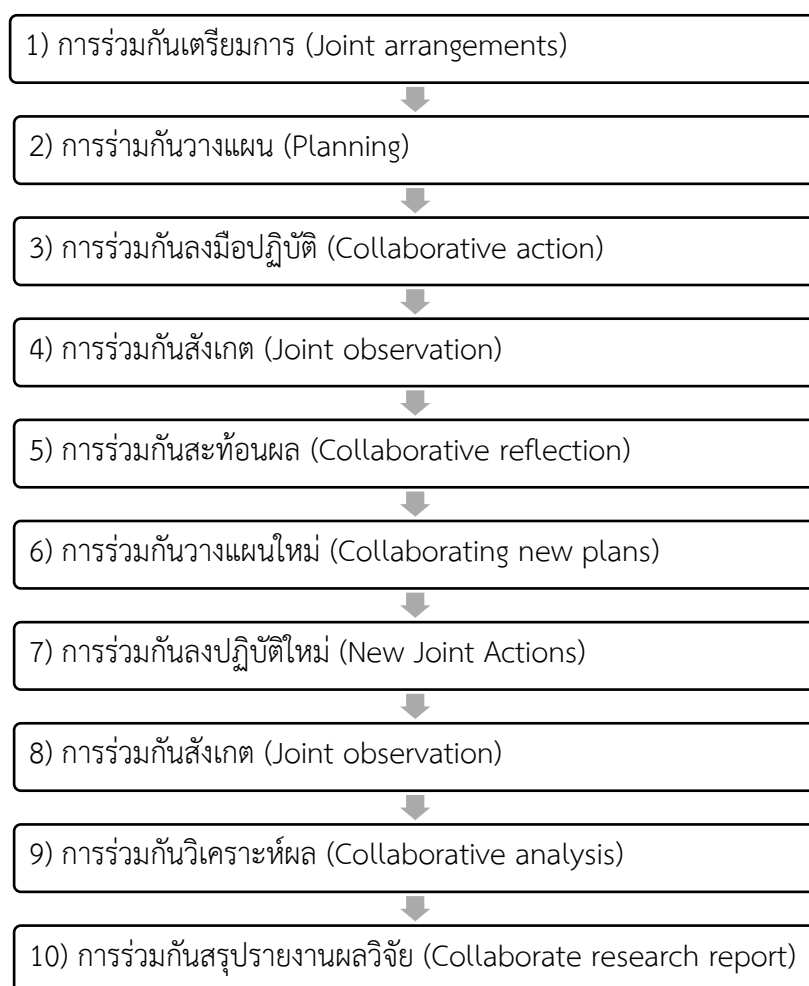
3) การสังเกต (Observation) ร่วมกันการเก็บข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์โดยการบันทึกระหว่างการปฏิบัติการและหลังปฏิบัติการในวงจรที่ 2

4) การวิเคราะห์ผล (Reflection) ร่วมกันการจัดข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ในวงจรที่ 2 มาจัดระบบ หมวดยุทธศาสตร์ และร่วมกับกลุ่มผู้ร่วมวิจัยร่วมกันพิจารณาจุดเด่น จุดด้อย พร้อมทั้งหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในโอกาสต่อไป การศึกษาภาคปฏิบัติสามารถแสดงรายละเอียดได้ใน

5) การสรุปรายงานผลวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากศึกษา

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) หรือเรียกย่อ ๆ ว่า PAR หมายถึง วิธีการการวิจัยที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบและชัดเจน โดยการบูรณาการนำหลักการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ Kemmis และ McTaggart (1990) ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาหรือการยกระดับผลการดำเนินการ และการส่งเสริม ในระดับปฏิบัติการสามารถนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปใช้กับหน่วยงาน องค์กร และชุมชนหรือสังคม โดยเริ่มจากขั้นตอนการร่วมกันเตรียมการ ทำความเข้าใจกำหนดความต้องการ การร่วมกันวางแผนดำเนินงาน การร่วมกันลงมือปฏิบัติตามแผน การร่วมกันสังเกตผลที่เกิดขึ้นรวบรวมข้อมูล การร่วมกันสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสรุปผล และรายงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการแก้ปัญหาของส่วนร่วมให้มีประสิทธิภาพ และตรงกับความต้องการของส่วนร่วม ในระดับนโยบาย โดยการนำขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือรายงานผลวิจัย ประกอบด้วยผลการปฏิบัติ ผลการเปลี่ยนแปลง และความต้องการของทุกคนที่เกี่ยวข้องไปเป็นข้อมูล สำหรับการวางแผน กำหนดนโยบายของหน่วยงานนั้น โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติประกอบด้วย 10 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังแสดงในภาพข้างล่างนี้

บรรณานุกรม

จิรัชยา เจียววก และสันติชัย แยมใหม่. (2559). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชน.

สืบค้นจาก https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_DOI=10.14456/hyaj.2016.7

สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2565

दनัยรัตน์ กาศเกษม และฉลอง ชาตรูปะชีวิน. (2563). การพัฒนาครูสะเต็มในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการ

วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. สืบค้นจาก [https://so05.tci-](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tgt/article/view/243959/165675)

[thaijo.org/index.php/tgt/article/view/243959/165675](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tgt/article/view/243959/165675), สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2565

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546. (9 ตุลาคม 2546).

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 55 ก หน้า 1

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2550. (15 กันยายน 2550). ราชกิจจา

นุเบกษา. เล่ม 120 ตอนที่ 100 ก หน้าที่ 1 – 16

พิศุทธิ์ปภาณ จินะวงศ์. (2564). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่องการคูณโดยใช้แบบฝึก

ทักษะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสุเหร่าลาดพร้าว. สืบค้นจาก

<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/lawasrijo/article/view/251375/171454>, สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2565.

สัญญา ยีอราน (2561). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สู่ความสำเร็จการเปลี่ยนแปลงนโยบายในระบบสุขภาพ. สืบค้นจาก <https://cuturl.sbs/B2YUYy8>, สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2565.

สิทธิพร เขาคู่น และคณะ. (2564). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการบริหารจัดการขยะชุมชนฐานราก:องค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/dgoMu>, สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2565.

สุสารี ประคินกิจ, จรัสดาว เรลโนลด์ และ อรทิพา ส่องศิริ . (2562). การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพจิตในชุมชน ด้วยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร. สืบค้นจาก <https://e-library.siam.edu/e-journal/wp-content/uploads/2020/02/Susaree-Prakhinkit-APHEIT-J.-science-8-1-2562.pdf>, สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2565.

Carr, and Kemmis. (1986). **Becoming Critical: Educational, Knowledge and Action Research**. London: Falmer

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1981). **Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation**. Ithaca, NY: Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.

Denzin, and Lincoln. (1994). **Handbook of Qualitative Research**. Thousand Oaks: Sage.

Kemmis, and McTaggart. (1990). **The action research planner**. Geelong: Deakin University Press.

Kurt Lewin. (1946). **Action Research and Minority Problems**. Journal of Social, Issues 2

Stringer, E. T. (2004). **Action research in education**. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.

White, (1982). **Why Community Participation a Discussion of the argument go, Community participation: Current issue and lesson learned**. New York: United Nations Children's Fund

Zuber Skeritt. 1992). **Improving learning and teaching through action learning and action research** (Draft paper for the HERDSA Conference 1992). University of Queensland

การยกระดับองค์กรภาครัฐสู่ความเป็นรัฐบาลดิจิทัล Upgrading Government Organizations to Become Digital Government

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ (สุเทพ) ดีเยี่ยม

Phrakrupalad suwattana phuttikoon (Suthep) Deeyiam

อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

Lecturer in The Department of Public Administration

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Buddha Chinnarat Buddhist College

Author for Correspondence: E-mail: sutep111_dee@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะเสนอการยกระดับองค์กรสู่ความเป็นรัฐบาลดิจิทัล ซึ่งเป็นรูปแบบการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานภาครัฐและการบริการสาธารณะ โดยปรับปรุงการบริหารจัดการและบูรณาการข้อมูลภาครัฐและการทำงานให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างมั่นคงปลอดภัยและมีธรรมาภิบาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกในการให้บริการประชาชนเปิดเผยข้อมูลภาครัฐต่อสาธารณชนและสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัลเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญของรัฐบาลในการเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ

เนื่องจากการบริหารจัดการภาครัฐซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญในการยกระดับ การบริหารราชการแผ่นดิน และการให้บริการประชาชนด้วย เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้การปฏิบัติงานโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งจะทำให้ภาครัฐของไทยก้าวหน้าทันโลก และสามารถแข่งขันได้ในโลกสมัยใหม่ ทำให้การติดต่อสื่อสาร ระหว่างประชาชนกับประชาชน และประชาชนกับภาครัฐเป็นไปได้ อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเพิ่มโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการกำหนดและสะท้อนความต้องการต่อการบริการของภาครัฐ รวมถึงตรวจสอบการทำงานของภาครัฐเพื่อให้เกิดความโปร่งใส

ดังนั้น เพื่อให้กำลังคนของภาครัฐตระหนักรู้ถึงความจำเป็นเร่งด่วนของการปรับเปลี่ยนบริบท รูปแบบ และวิธีการทำงานภาครัฐ ให้มีความพร้อมทั้งด้าน “กรอบความคิด” (Mindset) และ “ทักษะ” (Skill) ปรับเปลี่ยนไปสู่รัฐบาลดิจิทัล ลดความซ้ำซ้อน และเพิ่มประสิทธิภาพจากการใช้ทรัพยากรและบริการทางเทคโนโลยีดิจิทัลร่วมกันได้มากขึ้น เป็นการยกระดับองค์กรภาครัฐสู่ความเป็นรัฐบาลดิจิทัล

คำสำคัญ: องค์กร; ภาครัฐ; รัฐบาลดิจิทัล

Received:12/12/2022, Revised:04/04/2023, Accepted:05/04/2023

Abstract

The purpose of this article is to present an organizational transformation towards Digital government is a form of digital technology, be used as a tool for government administration and public service by improving the management and integration of government information and working to be consistent and linked together in a secured and good governance. To increase efficiency and facilitate public service disclose government information to the public and create participation of all sectors. Transforming the public sector into digital government is one of the government's key strategies to increase the country's economic competitiveness.

Due to public administration, which is an important engine to raise the level of national administration and providing public services with digital technology to make the operation transparent efficient and effective which will make the Thai government progress to catch up with the world and can compete in the modern world making communication between the people and the people and the public and the government possible more quickly.

It also increases the opportunity for the public to participate in defining and reflecting the demand for government services, including monitoring the work of the government to ensure transparency, so that the government's manpower is aware of the urgent need to change the context. Forms and methods of working in the public sector to be ready on both sides "Mindset" (Mindset) and "Skill" (Skill). Transforming to Digital Government reduce redundancy and increase the efficiency of sharing digital technology resources and services. It is upgrading government organizations to become digital governments.

Keywords: Organization; Government; Digital Government.

1. บทนำ

จากสภาพปัญหาที่พบว่าหน่วยงานภาครัฐขาดความเชื่อมโยงการทำงานอย่างเป็นระบบ ความล่าช้าของการดำเนินงานในด้านของเอกสาร รวมถึงค่านิยมของบุคลากรที่มีกระบวนการทำงานที่ซ้ำซ้อน รวมถึงการจัดเก็บข้อมูลที่มีปริมาณจำนวนมาก เกิดการกระจัดกระจายของข้อมูล ขาดการบูรณาการข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบและมีแบบแผน ซึ่งทำให้ไม่สามารถนำข้อมูลมาเชื่อมโยงกันได้ ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณเป็นอย่างมาก อีกทั้งผู้บริหารระดับสูงบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจ และความสามารถในการวางยุทธศาสตร์ที่จะนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปพัฒนาองค์กร นอกจากนั้น ในระดับที่ต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศยังมีจำนวนไม่เพียงพอ ในขณะเดียวกันบุคลากรภาครัฐโดยทั่วไปยังขาดความรู้และทักษะพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ตลอดจนทัศนคติในการปฏิบัติราชการของเจ้าหน้าที่รัฐในการให้บริการประชาชนยังมักยึดรูปแบบเดิม โดยไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาหรือการเตรียมความพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงานให้

ทันสมัยและเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี เมื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตของมนุษย์แทบทุกด้าน ในการติดต่อสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมดำเนินบนฐานของข้อมูลในอินเทอร์เน็ต หลายประเทศในโลก จึงจำเป็นต้องปรับตัวไปสู่ความเป็นดิจิทัล ประกอบกับหน่วยงานภาครัฐในหลายประเทศเปลี่ยนแปลงจากระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ไปสู่รัฐบาลดิจิทัล ทำให้หน่วยงานรัฐมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ด้วยการนำแนวคิดการปรับเปลี่ยนภาครัฐสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลเป็นแนวคิดที่มาจากในคราวการประชุมคณะกรรมการเตรียมการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจดิจิทัลและสังคม ครั้งที่ 1/2559 เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2559 ที่พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีเป็นประธานการประชุม โดยที่ประชุมมีมติเห็นชอบร่างแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเพื่อปฏิรูปประเทศไทยสู่ DIGITAL THAILAND คือ การที่ประเทศไทยสามารถสร้างสรรค์ และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเต็มศักยภาพในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน นวัตกรรม ข้อมูล ทุนมนุษย์ และทรัพยากรอื่นใด เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนตามนโยบายของรัฐบาล (กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนการประชาสัมพันธ์ สำนักโฆษก, 2559)

การนำดิจิทัลเทคโนโลยีมาใช้เป็นกลยุทธ์สำคัญในการยกระดับการทำงานภาครัฐให้มีความทันสมัย เพื่อสร้างการบริการที่มีคุณค่าสู่ประชาชน ด้วยการทำงานอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพลดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะการเข้าถึงบริการของภาครัฐ สามารถลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ภาระทางด้านเวลา ค่าใช้จ่าย และการจัดเตรียมเอกสารของประชาชนที่ต้องติดต่อกับหน่วยงานของรัฐให้น้อยลง นอกจากนี้จะช่วยลดค่าใช้จ่ายของภาคประชาชนและภาคธุรกิจแล้ว ยังช่วยลดงบประมาณของภาครัฐลงอีกด้วย นี่เป็นเหตุผลส่วนหนึ่งในการยกระดับองค์กรภาครัฐสู่ความเป็นรัฐบาลดิจิทัลอันเนื่องมาจากการพัฒนากระบวนการให้บริการของภาครัฐให้ทันสมัยต่อความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม ตามโลกาภิวัตน์หน่วยงานองค์กรต่างๆ ทั้งรัฐและเอกชนต้องมีการปรับตัวทั้งกระบวนการทำงาน รูปแบบการทำงาน ข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งการมีข้อมูลและบริการในรูปแบบดิจิทัล มีการแลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกัน จะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลในรูปแบบดิจิทัล จะส่งผลให้การดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐในเรื่องการบริหารราชการแผ่นดินและการให้บริการประชาชนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และมีความสะดวกรวดเร็ว แต่อาจส่งผลกระทบในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงองค์กรนี้ ซึ่งเจ้าหน้าที่บางส่วนอาจปรับตัวไม่ทัน เช่น เจ้าหน้าที่ผู้สูงอายุที่ยังปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงสู่รัฐบาลดิจิทัล ในเรื่องของความล่าช้าในการใช้อุปกรณ์ การให้บริการต่าง ๆ ยังยึดถือปฏิบัติในรูปแบบเดิม รวมถึงแนวทางการพัฒนาภาครัฐไทยสู่รัฐบาลดิจิทัลของหน่วยงานต่าง ๆ ขาดวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกัน การเปิดเผยข้อมูลโดยส่วนตัวคิดว่ามีทั้งข้อดีข้อเสียในการเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคล หรือการทำธุรกรรมต่าง ๆ ผ่านสื่อดิจิทัล ข้อมูลอาจเกิดการรั่วไหล มีฉ้อฉลแสวงหาผลประโยชน์จากการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ ดังนั้น การยกระดับงานบริการภาครัฐให้มีตรงกับความต้องการของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยภาครัฐจะต้องรักษาสมดุลระหว่างความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ข้อมูลของประชาชน และการอำนวยความสะดวกแก่ผู้รับบริการ รวมไปถึงการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่ใหญ่เมื่อมีปัญหาในระบบ ก็อาจส่งผลกระทบต่อคลังข้อมูล ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้าน IT ที่เหมาะสม รวมถึงค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงก็ค่อนข้าง

ที่จะสูง การจัดทำข้อมูลและบริการในรูปแบบดิจิทัล จึงจำเป็นต้องแลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงข้อมูลของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งหน่วยงานของรัฐแต่ละหน่วยงานอาจมีความพร้อมในการเป็นรัฐบาลดิจิทัลที่แตกต่างกัน รวมทั้งความรู้ความเข้าใจของบุคลากรที่มารองรับการขับเคลื่อนงาน อีกด้วย

ดังนั้น จากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีที่รวดเร็วมีผลกระทบต่อหลายภาคส่วนของสังคม ไม่ว่าจะเป็นภาคประชาสังคม ซึ่งแน่นอนว่าวิถีการดำรงชีวิตของประชาชน มีความเชื่อมโยงกับการใช้เทคโนโลยีในประจำวันมากขึ้น ภาคเอกชน ที่สามารถนำเทคโนโลยีมาอำนวยความสะดวกทั้งในด้านการผลิต และการให้บริการที่รวดเร็วต่อลูกค้าและภาครัฐบาล โดยการปรับใช้เทคโนโลยีกับการพลิกโฉมรัฐบาลให้มีความทันสมัยและพร้อมที่จะอำนวยความสะดวกด้านการให้บริการประชาชน จากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับการปฏิบัติงานในรูปแบบใหม่ ซึ่งนอกจากการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างแล้วแน่นอนว่าการพัฒนาถึงความรู้ความสามารถของบุคลากรทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล มีความสำคัญ เช่นเดียวกันด้วยบุคลากรนั้น ถือเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนให้การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปฏิบัติงานของภาครัฐประสบความสำเร็จได้ ทำให้ประชาชนมีความคาดหวังที่จะได้รับการบริการจากภาครัฐผ่านช่องทางที่มีความหลากหลายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น อาทิ บริการที่สำนักงานบริการ ณ จุดเดียวและบริการออนไลน์ต่าง ๆ

2. นิยามของรัฐบาลดิจิทัล

2.1 รัฐบาลดิจิทัล คือ

รัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) หมายถึง การออกแบบและการปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการของรัฐ ทั้งนี้โดยอาศัยข้อมูลทางดิจิทัลเพื่อสร้างการบริการของรัฐในรูปแบบใหม่ โดยผ่านเทคโนโลยี Mobile Social รวมไปถึงการใช้ Cloud Technology ในยุคอินเทอร์เน็ต โดยการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ภาครัฐมีกำลังคนที่มีทักษะความสามารถรวมทั้งความรู้ด้านดิจิทัลที่เหมาะสม และปรับเปลี่ยนให้เข้ากับรูปแบบการดำเนินการในปัจจุบัน ที่จะเป็นกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญในการผลักดันและสนับสนุนจากภาครัฐให้กลายเป็นรัฐบาลดิจิทัล รวมถึงเพื่อให้ข้าราชการและบุคลากรของภาครัฐสามารถปรับตัวและมีการตื่นตัวให้เท่าทันกับการปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2561)

รัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) จึงเป็นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานภาครัฐและการบริการสาธารณะ โดยปรับปรุงการบริหารจัดการและบูรณาการข้อมูลภาครัฐและการทำงานให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างมั่นคงปลอดภัยและมีธรรมาภิบาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกในการให้บริการประชาชน ในการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐต่อสาธารณชน และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) ตามที่ United Nations Public Administration Network (2022) ได้กล่าวถึง E-Government ว่าเป็นกระบวนการของการพัฒนามนุษย์และสังคม ครอบคลุมความสามารถและเจตจำนงของภาครัฐในการปรับใช้ ICT เพื่อปรับปรุงความรู้และข้อมูลข่าวสารในการให้บริการประชาชน รวมถึง Bedi, Singh, and Srivastava (2001) ได้นิยามว่า E-Governance โดยทั่วไปคือการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICTs) ในระดับต่าง ๆ ของรัฐบาลและภาครัฐและอื่นเพื่อวัตถุประสงค์ในการยกระดับการกำกับดูแลของรัฐบาล โดย E-Governance ไม่ได้จำกัดขอบเขตเฉพาะหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปใช้กับการกำกับดูแลของภาคเอกชนได้ด้วย

ทำให้คำว่า Digital Government ได้ถูกนำมาใช้อธิบายการใช้ ICT เพื่อปรับปรุงการบริการของภาครัฐสู่ประชาชนกันอย่างแพร่หลายมากขึ้น ๆ จนเกิดความสับสน ตามที่รัฐบาลหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย หลาย ๆ หน่วยงานได้มุ่งใช้ e-Service กันมากขึ้น เพื่อบรรลุเป้าหมายการให้บริการสาธารณะที่สะดวกและรวดเร็ว ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ปรับปรุงคุณภาพบริการให้ดีขึ้น ทำให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด เกิดความคล่องตัวในการบริหารงาน และสามารถนำข้อมูลต่าง ๆ ไปใช้ประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายได้

ในยุคดิจิทัลเช่นนี้ หลายประเทศได้ให้ความสำคัญกับการให้บริการภาครัฐผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Government e-Service) ซึ่งเป็นการจัดการบริการต่าง ๆ ของภาครัฐให้กับประชาชนผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางให้กับประชาชนในการติดต่อและขอรับบริการจากภาครัฐ ซึ่งช่องทางดังกล่าวสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวกรวดเร็วและประหยัด เนื่องจากผู้ใช้สามารถรับบริการต่าง ๆ ผ่านช่องทางออนไลน์ แทนการเดินทางมาติดต่อที่หน่วยงานหรือสำนักงาน รวมถึงช่วยลดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูลและบริการภาครัฐต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ภาครัฐก็สามารถชี้แจงและเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการเข้ารับบริการแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง ซึ่งเมื่อใดก็ตามที่ผู้ใช้งานทำรายการผ่าน e-Service ระบบจะบันทึกรายละเอียดทั้งหมดเก็บไว้ในรูปแบบออนไลน์ที่ช่วยลดการตรวจสอบและประหยัดเวลาในการจัดทำเอกสารของเจ้าหน้าที่รัฐได้

ปัจจุบัน ความต้องการและพฤติกรรมของผู้รับบริการมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเมื่อผู้รับบริการหันมาใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น ช่องทางออนไลน์จึงสามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้รับบริการและมีอัตราการเติบโตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการพัฒนาการจบบริการสาธารณะผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ จึงเป็นมิติที่ภาครัฐต้องปรับตัวและให้ความสำคัญ เพื่อที่จะตอบสนองต่อความต้องการและพฤติกรรมของประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้อย่างก้าวหน้าอย่างเต็มศักยภาพในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน นวัตกรรม ข้อมูล ทุนมนุษย์ และทรัพยากรอื่นใด เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

สำหรับการบริหารการเปลี่ยนแปลงขององค์กรภาครัฐ เป็นการรับมือกับสถานการณ์ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ เพื่อให้องค์กรอยู่รอดและเพิ่มขีดความสามารถขององค์กร และพัฒนาให้บรรลุผลลัพธ์ที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการบริหารการเปลี่ยนแปลงขององค์กรภาครัฐจึงมีความสำคัญทั้งต่อผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และประชาชน ผู้มาใช้บริการ ถึงแม้การบริหารจัดการภาครัฐในแบบระบบราชการ ซึ่งมีสายการบังคับบัญชาที่ตายตัว ไม่ยืดหยุ่น และไม่สามารถตอบสนองต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความต้องการของประชาชนได้อย่างเพียงพอ จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยน โดยต้องมีการเอาแบบความคิดเสรีนิยมใหม่ที่มุ่งลดบทบาทอำนาจหน้าที่ของรัฐให้น้อยลง โดยให้ภาคเอกชนและประชาชนได้มีบทบาทในการพัฒนาร่วมกับภาครัฐมากขึ้น เช่นเดียวกับ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร กล่าวว่า รัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) โดยการออกแบบและปรับเปลี่ยนรูปแบบ

บริการของรัฐ โดยอาศัยข้อมูลดิจิทัลเพื่อสร้างบริการของรัฐในรูปแบบใหม่ ผ่านเทคโนโลยี Mobile Social Cloud Technology ในยุคอินเทอร์เน็ต โดยมีลักษณะ 3 ประการ ได้แก่

1. Reintegration เป็นการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการกำกับควบคุมการบริหารภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ
2. Needs-based holism เป็นการปรับปรุงองค์กรภาครัฐเพื่อให้เกิดการให้บริการสาธารณะที่ให้ความสำคัญต่อการนำความต้องการของพลเมืองมาเป็นศูนย์กลาง
3. Digitalization เป็นการใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ในการนำระบบบริหารสารสนเทศมาใช้ รวมถึงการให้ความสำคัญต่อการสื่อสารผ่านทางอินเทอร์เน็ตซึ่งจะเข้ามาแทนที่วิธีการทำงานแบบเดิม

สรุปได้ว่า รัฐบาลดิจิทัลเป็นการนำดิจิทัลเทคโนโลยีมาใช้เป็นกลยุทธ์สำคัญในการยกระดับการทำงานภาครัฐให้มีความทันสมัย เพื่อสร้างบริการที่มีคุณค่าสู่ประชาชน ด้วยการทำงานอย่างเป็นระบบและพึ่งพาทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานอิสระ ภาคธุรกิจ ภาคประชาชน และปัจเจกบุคคลที่มีบทบาทในฐานะผู้ให้และผู้ใช้ข้อมูล รวมถึงร่วมสรรค์สร้างสาระที่จำเป็นและสำคัญต่อการให้บริการของภาครัฐ

ซึ่งถือได้ว่า ทักษะดิจิทัลเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล และมีมิติด้านทุนมนุษย์ พัฒนาทักษะพื้นฐานและการใช้งาน โดยมุ่งเน้นที่ระดับทักษะดิจิทัลของประชากร โดยทั่วไปขั้นพื้นฐานที่ว่าพลเมืองมีทักษะขั้นต่ำในขอบเขตความรู้สมรรถนะด้านดิจิทัล ได้แก่ ด้านข้อมูล, ด้านการสื่อสาร, ด้านการสร้างเนื้อหา หรือด้านการแก้ปัญหา และทักษะที่เกี่ยวข้องกับกำลังคนและศักยภาพของเทคโนโลยีดิจิทัลในการรักษาและการเติบโตของสภาพเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล เป็นการคำนึงถึงทักษะความเชี่ยวชาญด้านไอซีที (European Commission (E.C.), 2017) เช่นเดียวกับ Marcus Bowles (2015) มองว่า การรู้เท่าทันดิจิทัล เป็นทักษะพื้นฐาน โดยมุมมองเกี่ยวกับทักษะที่ว่าความรู้เท่าทันด้านดิจิทัล ไม่ใช่เป็นเพียงทักษะพื้นฐาน เช่น ทักษะพื้นฐานในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและอินเทอร์เน็ต มีความจำเป็นจะต้องมีการขยายเพื่อครอบคลุมความสามารถของผู้คน ความสามารถตามบทบาทงานที่มีอยู่ เพื่อขยายการผลิตหรือความสามารถผ่านการยอมรับและการใช้เทคโนโลยีระดับที่สูงขึ้นไป

จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อทำให้การสื่อสาร และการทำงานร่วมกันนั้นสะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นยุคที่ “ข้อมูล” นั้นมีความสำคัญอย่างมาก องค์กรต่าง ๆ จึงต้องการคนที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยี มาช่วยในการทำให้ข้อมูลที่มีอยู่มากมายนี้สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงจากสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่รวดเร็ว หรือ Digital Disruption กล่าวได้ว่าเทคโนโลยีนั้น สามารถส่งผลกระทบต่อกำหนดค่าทางสังคมและการเมือง โดยเทคโนโลยีเป็นโครงสร้างทางสังคมที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การยอมรับถึงผลกระทบของเทคโนโลยีบางอย่างที่มีผลต่อสังคม

2.2 ระดับความก้าวหน้าในการพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (Digital Government Maturity Model)

การยกระดับภาครัฐไทยสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลจำเป็นต้องดำเนินการในหลายส่วนที่ประกอบด้วย การปรับเปลี่ยนการวิธีการทำงานองค์กรภาครัฐด้วยและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล เน้นการเชื่อมโยงข้อมูลและการทำงานของหน่วยงานภาครัฐเข้าด้วยกัน โดยบูรณาการข้อมูลข้าม

หน่วยงานจนเสมือนเป็นองค์กรเดียวกันนั้น จะต้องดำเนินการทำให้เกิดผลลัพธ์การใช้ทรัพยากรดิจิทัลร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดการพัฒนา เพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารจัดการทุกอย่างของภาครัฐให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัลอย่างเป็นระบบแล้ว ยังรวมถึงการนำเอกสารอิเล็กทรอนิกส์มาใช้แทนกระดาษเพื่อลดขั้นตอน และเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการทำงานของหน่วยงานภาครัฐทั้งในส่วนการให้บริการประชาชน และการบริหารจัดการหน่วยงานภาครัฐ จากการพัฒนาภาครัฐไปสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล จะเป็นกลไกหลักที่สำคัญในการนำพาประเทศไทยก้าวข้ามความท้าทายต่าง ๆ ไปสู่โลกอนาคตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลนั้น ตามระดับความก้าวหน้าในการพัฒนารัฐบาลดิจิทัล 5 ระดับของ Gartner ที่เรียบเรียงไว้ใน 5 Levels of Digital Government Maturity สรุปสาระสำคัญของแต่ละระดับไว้ (Gartner, 2016) ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับเริ่มแรก (Initial (E-Government))

ในระดับนี้ องค์กรจะให้ความสำคัญกับบริการต่าง ๆ ได้รับการยกระดับไปสู่บริการออนไลน์ เพื่อสะดวกขึ้นและลดภาระค่าใช้จ่าย แต่ในทางปฏิบัติข้อมูลและฐานข้อมูลยังคงอยู่ในรูปแบบไซโล ควรดำเนินการให้มีการสร้างความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงการปรับเปลี่ยนทางดิจิทัล (Digital Transformation) พร้อมกรณีศึกษาชี้ให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่ก่อให้เกิดการจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ระดับที่ 2 ระดับการพัฒนา (Developing (Open))

ในระดับนี้เป็นการพัฒนาสู่การเป็น Open Government เพื่อส่งเสริมความโปร่งใสการให้ประชาชนมีส่วนร่วม และปรับสู่ระบบเศรษฐกิจที่มีข้อมูลเป็นฐาน

ระดับที่ 3 ระดับกำหนดความต้องการของผู้ใช้งาน/ประชาชน (Defined (Data-Centric))

ในระดับนี้เป็นการพัฒนาโดยมุ่งยึดความต้องการของผู้ใช้งาน/ประชาชนเป็นหลัก ความก้าวหน้าวัดได้จากการเปิดเผยข้อมูลที่มากขึ้นเป็นลำดับและผลลัพธ์จากจำนวนระบบงานประยุกต์ใช้ข้อมูลเปิดเหล่านั้นเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาองค์กร

ระดับที่ 4 ระดับการพัฒนาที่ลงตัว (Initial (Managed (Fully Digital))

ในระดับนี้เป็นการพัฒนาไปสู่ดิจิทัลเต็มรูปแบบ ซึ่งองค์กรได้มีการพัฒนาที่ยึดรูปแบบการใช้ข้อมูลเป็นศูนย์กลาง (Data Centric) เพื่อให้สามารถพัฒนาบริการประชาชนได้อย่างสะดวกด้วยข้อมูลสารสนเทศที่ไหลเวียนทั่วทั้งองค์กรและข้ามองค์กร ทำให้เป็นที่พึงของประชาชนได้ในการประกอบธุรกิจและการดำรงชีวิตอย่างทั้งถึงและเท่าเทียม

ระดับที่ 5 ระดับการสร้างคุณค่า (Optimizing (Smart))

ในระดับนี้เป็นการพัฒนาให้เกิดความคุ้มค่า โดยมีการพัฒนาจากการมีนวัตกรรมใหม่เกิดขึ้นจากข้อมูลเปิด หรือ Open Data อย่างทั่วถึงในภาครัฐ ภายใต้การนำในระดับสูงของรัฐบาล (Top-tier policymaker) และมีความพร้อมที่จะรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในลักษณะ Disruptive ที่ต้องมีการปรับตัวอย่างรวดเร็ว

ดังนั้น ระดับความก้าวหน้าที่ยังคงต้องเร่งต่อไป และในขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นปัญหาที่ต้องเผชิญในกระบวนการปรับเปลี่ยนทางดิจิทัล พัฒนาการทางดิจิทัลที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรอบตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้หน่วยงานของรัฐหลายแห่งกำลังแข่งขัน เพื่อให้สามารถฝ่าฟันไปสู่เป้าหมาย เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้วยเศรษฐกิจดิจิทัลเป็นระบบเศรษฐกิจที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การสื่อสารเครือข่ายคอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์ ให้เกิดผลลัพธ์ในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและส่งผลกระทบในทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของประชาชน หรืออาจจะเรียกว่า เศรษฐกิจบนอินเทอร์เน็ต ภายใต้อิทธิพลของกระแสดิจิทัล

2.3 แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

ตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ “ประเทศไทย 4.0” (Thailand 4.0) ส่งผลให้มีการจัดทำแผนดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม อันเป็นผลให้แนวทางการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของภาครัฐ จะต้องให้ความสำคัญกับการบูรณาการข้อมูลดิจิทัล พร้อม ๆ กับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการกิจการให้บริการประชาชนและการบริหารงานในองค์กร ที่จะก่อให้เกิดผลลัพธ์แบบก้าวหน้าต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัล เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และให้ทุกกระทรวง กรม รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำมาช่วยส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ให้ทัดเทียมประเทศในระดับภูมิภาคและระดับโลก

Thailand 4.0 แผน Thailand 4.0 มีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ “ประเทศในโลกที่หนึ่ง” ภายในปี 2575 ด้วยการสร้างความมั่งคั่งผ่านกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม ปัญญา เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ (Competitive Growth Engines) ด้วยการสร้างความมั่นคง ผ่านกลไกการกระจายรายได้มีโอกาส และความมั่งคั่งอย่างเท่าเทียม (Inclusive Growth Engine) และด้วยการสร้างความยั่งยืนผ่านกลไกการพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green Growth Engine) Thailand 4.0 ในแผน Thailand 4.0 ยังได้กล่าวถึงแนวทางการปรับเปลี่ยนกลไกภาครัฐเพื่อรองรับ Thailand 4.0 ไว้ด้วย โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาภาครัฐที่เปิดกว้างและเชื่อมโยงเข้ากับทุกฝ่าย นั่นคือ ต้องมีความเปิดเผยโปร่งใสในการทำงาน โดยบุคคลภายนอกสามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารของทางราชการหรือมีการแบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกัน และสามารถเข้ามาตรวจสอบการทำงานได้ รวมถึงการปรับเปลี่ยนการทำงานจากระบบ analog สู่การทำงานในระบบ digital เพื่อการขับเคลื่อนแผน Thailand 4.0 เพื่อให้เกิดผลจริงต้องมีการพัฒนาวิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัยและพัฒนา แล้วต่อยอดในกลุ่มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม THAILAND 4.0 ซึ่งนับว่าเป็นความท้าทายในการปรับตัวของภาครัฐในการพัฒนาระบบเทคโนโลยีเพื่อให้เข้ากับการปฏิบัติงานตามนโยบายให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยแนวทางที่ภาครัฐใช้เพื่อมุ่งสู่ THAILAND 4.0 โดยภาครัฐจะทำงานเชิงรุก มองไปข้างหน้า มุ่งเน้นแก้ไขปัญหาความต้องการ ตอบสนองความต้องการของประชาชน ภาครัฐต้องทำงานอย่างเตรียมการไว้ล่วงหน้ามีการวิเคราะห์ความเสี่ยง สร้างสรรค์นวัตกรรมหรือ

ความคิดริเริ่ม เพื่อสร้างคุณค่า ความยืดหยุ่น และความสามารถในการตอบสนองกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างทันต่อเหตุการณ์ ระบบราชการ 4.0 จึงจำเป็นต้องน่าเชื่อถือไว้วางใจได้และเป็นที่พึงของประชาชน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2561)

ภายใต้การขับเคลื่อนตามแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายคือ มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระยะยาวอย่างยั่งยืนให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยให้แผนฯ สามารถรองรับพลวัตของเทคโนโลยีดิจิทัล โดยกำหนดกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ 6 ด้าน ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลประสิทธิภาพสูงให้ครอบคลุมทั่ว

ประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

ยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างสังคมคุณภาพที่ทั่วถึงเท่าเทียมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ปรับเปลี่ยนภาครัฐสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล

ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนากำลังคนให้พร้อมเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล

ยุทธศาสตร์ที่ 6 สร้างความเชื่อมั่นในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

โดยเฉพาะ “ยุทธศาสตร์ที่ 4” ในการปรับเปลี่ยนภาครัฐสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล (Digital Government Transformation) จะมุ่งใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการของหน่วยงานรัฐ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้เกิดบริการภาครัฐในรูปแบบดิจิทัลที่ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้โดยไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพ พื้นที่ และภาษา นำไปสู่ “การหลอมรวมการทำงานของภาครัฐเสมือนเป็นองค์กรเดียว” นอกจากนี้ รัฐบาลดิจิทัลในอนาคต “จะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจการบริหารบ้านเมือง และเสนอความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของภาครัฐ”

เมื่อเทคโนโลยีและบริบททางเศรษฐกิจและสังคมกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไปสู่ยุคดิจิทัล และหลากหลายประเทศทั่วโลกเช่น สหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศในสหภาพยุโรป ออสเตรเลีย สิงคโปร์ มาเลเซีย อินเดีย ฯลฯ ต่างแข่งขันกันพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ตั้งแต่การเร่งวางรากฐานดิจิทัลของประเทศผ่านการลงทุนครั้งใหญ่ การสร้างระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลที่ทุกคนมีส่วนร่วมตามแนวทางประชารัฐ การขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจและสังคม และใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมดิจิทัลอย่างเต็มศักยภาพ จนถึงการผลักดันให้ประเทศไทยเป็นประเทศในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว ที่สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสร้างมูลค่า และขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในระยะยาวแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมฉบับนี้ ไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย หากแต่เป็นการต่อยอดการพัฒนาประเทศด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทำมาอย่างต่อเนื่อง โดยกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งจากภาครัฐ ภาคประชาชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

แต่ถึงอย่างไร การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจำเป็นต้องกำหนดเกณฑ์ เพื่อตรวจสอบถึงประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านดิจิทัล โดยยึดหลักประชาชนเป็นศูนย์กลางที่จะต้องได้รับประโยชน์สูงสุด จากการนำระบบ

ดิจิทัลที่เหมาะสมมาใช้ในการให้บริการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และมีการใช้ระบบดิจิทัลอย่างคุ้มค่าและเต็มศักยภาพตามที่ได้วางแผนไว้ ซึ่งได้ดำเนินการด้านดิจิทัลจะยึดถือหลักสำคัญ 3 ส่วน ทั้งความสอดคล้องกับทิศทางและเป้าหมายของแผนระดับชาติที่เกี่ยวข้อง, การยึดหลักแนวทางและวิธีการตามที่กฎหมายกำหนด และสามารถตอบโจทย์เพื่อแก้ไขปัญหาหรือลดอุปสรรคในการบริหารงานและการให้บริการประชาชนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

3. การยกระดับรัฐบาลดิจิทัล

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐ และการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนกลางและภูมิภาค ในการสร้างบริการภาครัฐให้ประชาชนสามารถบริการได้ โดยไม่มีข้อจำกัด สะดวก รวดเร็ว ในการได้รับบริการจากภาครัฐ เช่นการทำบัตรประชาชน โดยการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้กับการดำเนินงานในแต่ละหน่วยงาน และต้องคำนึงถึงประชาชนเป็นหลักในการร่วมมือเพื่อก้าวไปสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล โดยมีกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อน ตั้งแต่การเชื่อมโยงข้อมูล บริการ ตลอดจนการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและการให้บริการของรัฐ โดยเฉพาะการลดความซ้ำซ้อนในการเบิกจ่ายงบประมาณ ระยะเวลาการดำเนินการ รวมทั้งการดูแลรักษาระบบต่าง ๆ ดังนี้ (สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ออนไลน์) ให้บริการภาครัฐแบบครบวงจร ณ จุดเดียว (One Stop Services) ที่สามารถตอบโจทย์การให้บริการแก่ประชาชนในแง่ความรวดเร็วและตอบสนองความต้องการได้มากขึ้น บูรณาการข้อมูลประชาชนและนิติบุคคลจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้เป็นภาพเดียว (Single View of Citizen) เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของงานบริการและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนเพิ่มขึ้น รวมถึงการใช้บริการทางเทคโนโลยีร่วมกัน (Share Service) โดยให้ความสำคัญกับการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) ในการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานกลาง กำกับความมั่นคงปลอดภัยได้ดีขึ้น การที่ภาครัฐผลักดันให้เกิดรัฐบาลดิจิทัลอย่างเป็นระบบ จะก่อให้เกิดแนวโน้มที่สำคัญในประเทศไทย โดยเฉพาะ “ด้านข้อมูล” ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศให้บรรลุเป้าหมายโดยใช้ข้อมูลเป็นฐานสำคัญในการตัดสินใจ นำไปสู่การเป็น Data Driven Government โดยหน่วยงานภาครัฐต้องเร่งจัดระเบียบข้อมูลตามกรอบธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ เพื่อให้ข้อมูลแต่ละหน่วยงานเป็นข้อมูลที่ดี มีคุณภาพ มาตรฐาน และตรงความต้องการของผู้ใช้เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงผ่านแพลตฟอร์มการแลกเปลี่ยนข้อมูลในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ส่งผลให้ในอนาคตอันใกล้ประชาชนจะสามารถให้ข้อมูลกับภาครัฐเพียงครั้งเดียว (Once Only Principle) ก็เข้าถึงบริการดิจิทัลภาครัฐได้อย่างครบวงจร

“ด้านแพลตฟอร์มกลางภาครัฐ” หน่วยงานภาครัฐจะต้องบูรณาการการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยการเชื่อมโยงข้อมูลและกระบวนการที่กระจัดกระจายจากหลายหน่วยงานเพื่อสร้างบริการและตอบสนองประชาชนในภาพเดียวกัน

โดยการปรับเปลี่ยนภาครัฐไทยสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลดังกล่าว จึงเป็นแนวคิดที่มุ่งใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอย่างมีแบบ

แผนและเป็นระบบ แบบก้าวกระโดดที่มีทั้งข้อดีและข้อเสีย โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ บุคลากรต้องมีการปรับตัวตามกระแสที่เกิดขึ้น

ดังนั้น การพัฒนาองค์กร อย่างแรกคือ การปรับกระบวนการคิดการปลูกฝังบุคลากรภาครัฐให้มีความกรอบความคิด (Mindset) ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง การมุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมและทำงานบนหลักคุณธรรม ประยุกต์หลักสากลอย่างเหมาะสม และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ยึดมั่นในมาตรฐานจริยธรรม และมีทัศนคติแบบสากลที่สอดคล้องกับยุคดิจิทัล เพื่อร่วมกันสร้างภาครัฐที่ทันสมัย เป็นที่พึ่งของประชาชน และเชื่อถือไว้วางใจได้เนื่องจากบุคลากร ถือเป็นทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่สร้างความเจริญและความแข็งแกร่งให้แก่องค์กรต่าง ๆ ยิ่งองค์กรใดที่มีทุนมนุษย์หรือมีพนักงานที่มีขีดความสามารถสูง องค์กรนั้นก็จะมีประสิทธิภาพสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรได้มากขึ้นเท่านั้น รวมถึง พัฒนารอบทักษะ (Skillsets) การทำงานในยุคดิจิทัลและศตวรรษที่ 21 และการสร้างนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อการขับเคลื่อนภารกิจตามแผนการปฏิรูปประเทศ แผนยุทธศาสตร์ชาติ ตลอดจนการพัฒนาระบบราชการในอนาคต เพื่อให้บุคลากรภาครัฐมีทักษะที่จำเป็นในการขับเคลื่อนการปฏิรูปภาครัฐ สร้างผลลัพธ์เชิงนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อภาครัฐและประชาชน และการผสมผสานการทำงานและการใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2565)

การยกระดับของหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาระบบสารสนเทศ เพื่อการบริหารงาน และการให้ความสำคัญต่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร (Corporate Image) รวมไปถึงการสร้างแรงจูงใจ มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เน้นการมีวินัยลดต้นทุนค่าใช้จ่าย เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เพื่อให้ได้ผลงานที่มากขึ้นและเกิดประสิทธิผลสูงสุดของหน่วยงาน รวมถึงการพัฒนาฐานข้อมูล เพื่อใช้เป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ขยายขีดความสามารถของรัฐในการให้บริการประชาชน และให้ภาคธุรกิจได้รับบริการที่รวดเร็ว ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสารสนเทศและการให้บริการภาครัฐอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน เกิดความพึงพอใจและเกิดทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงานของรัฐ ลดขั้นตอนการทำงานและงบประมาณที่ซ้ำซ้อนและตอบสนองการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่น ๆ บัตรสมาร์ตการ์ด และระบบทะเบียนราษฎร์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งต่างก็เป็นตัวอย่างระบบที่นำเทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายมาใช้อำนวยความสะดวกในการให้บริการประชาชน ทำให้เกิดความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพในการดำเนินการและการเข้าถึงบริการของภาครัฐ อีกทั้งลดต้นทุนและประหยัดงบประมาณในการดำเนินการ ในการจัดเก็บและดูแลเอกสารจำนวนมาก เกิดการทำงานเชิงบูรณาการโดยการปรับใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการให้บริการและพัฒนาประเทศให้มีประสิทธิภาพและทันสมัย

4. บทสรุป

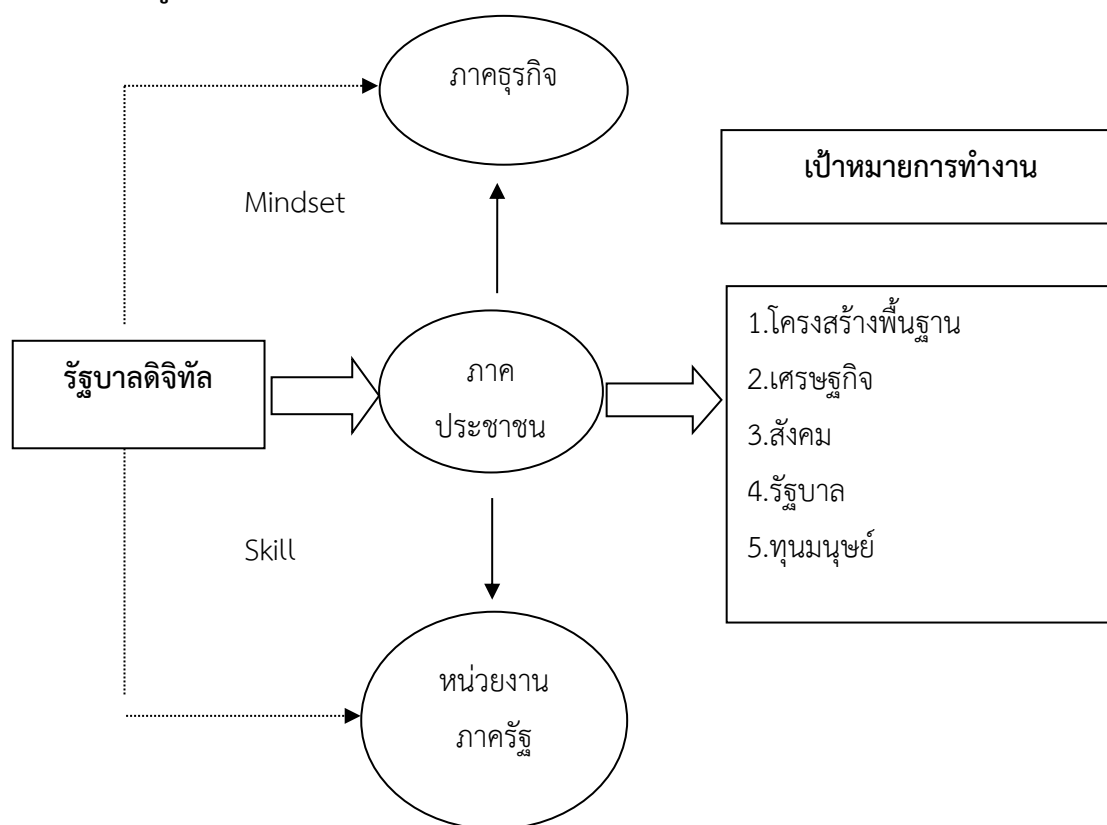
จะเห็นได้ว่า รัฐบาลดิจิทัล เป็นการนำดิจิทัลเทคโนโลยีมายกระดับการทำงานภาครัฐให้มีความทันสมัย เพื่อสร้างบริการที่มีคุณค่าสู่ประชาชน ด้วยการทำงานอย่างเป็นระบบและพึ่งพาทุกภาคส่วน ทั้งภาคธุรกิจ ภาคประชาชน ภาควิชาการ เป็นการสร้างสรรค์สาระที่จำเป็นและสำคัญต่อการบริหารภาครัฐ ถึงแม้ว่า

รัฐบาลดิจิทัลจะสามารถยกระดับการทำงานของภาครัฐเพื่อตอบสนองการให้บริการให้ดีขึ้น แต่ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงนั้นภาคประชาชน ภาคธุรกิจ ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐด้วยกัน จะต้องได้รับประโยชน์จากการพัฒนารัฐบาลดิจิทัล ผ่านโครงการด้านดิจิทัลต่าง ๆ ที่หน่วยงานภาครัฐรังสรรค์ขึ้น ตลอดจนสามารถนำผลลัพธ์จากการเป็นรัฐบาลดิจิทัลมาวิเคราะห์ สถานการณ์ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต พัฒนาสังคม และเศรษฐกิจของประเทศต่อไป ดังนั้น การเข้าสู่ยุคของรัฐบาลดิจิทัล จะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้เลยหากขาดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจ ประชาสังคม ในการร่วมขับเคลื่อนรัฐบาลดิจิทัลสู่เป้าหมาย THAILAND 4.0 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทาง ดังนี้

1. เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับภารกิจ โดยเน้นเทคโนโลยีที่จัดหาง่าย มีการสนับสนุนทางด้านเทคนิค และราคาที่เหมาะสม
2. เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพการใช้งาน โดยประยุกต์หรือพัฒนาระบบงานให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของหน่วยงาน
3. แนวโน้มการทำงานจะต้องเป็นไปในทิศทางที่ทุกคนสามารถทำงานได้ทุกที่ทุกเวลารวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้เข้าถึงระบบงานจะมีความหลากหลายมากขึ้น

ซึ่งเทคโนโลยีดิจิทัลนี้ จะไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น แต่จะเข้ามามีบทบาทสำคัญที่เชื่อมโยงการบริการดิจิทัลแก่ประชาชน ทำให้เกิดบริการสาธารณะแบบเบ็ดเสร็จ รวมไปถึงทำให้การปฏิบัติงานและการให้บริการแก่ประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ลดต้นทุนในการดำเนินงาน และเพิ่มความโปร่งใสมากขึ้น

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การพัฒนารัฐบาลดิจิทัล จึงเป็นการพัฒนาบริการภาครัฐที่ตรงตามความต้องการของประชาชนในรูปแบบบริการดิจิทัลที่ให้บริการประชาชนแบบครบวงจร ณ จุดเดียว ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการด้านข้อมูลข่าวสาร การติดต่อกับหน่วยงานภาครัฐ การทำธุรกรรมต่าง ๆ และการมีส่วนร่วมในการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้บริการประชาชนตามบริบทของสังคมดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไป พร้อมทั้งพัฒนาช่องทางการสื่อสารของหน่วยงานภาครัฐ และการเปิดเผยข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐ ให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัลผ่านช่องทางออนไลน์ ทั้งเว็บไซต์ต่าง ๆ และแอปพลิเคชันที่ประชาชนสามารถเข้าใช้งานได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ทุกที่ ทุกเวลา เพื่อขับเคลื่อนสู่เป้าหมายในการดำเนินงาน ในด้านต่าง ๆ อาทิ

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีอินเทอร์เน็ตความเร็วเข้าถึงทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ และเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคอื่น ๆ โดยสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว รวมถึงการพัฒนาในด้านการศึกษา แก่เด็กและเยาวชนให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเองมากขึ้น

ด้านเศรษฐกิจ ภาคการเกษตร การผลิต การบริการ SMEs วิสาหกิจชุมชน ทำธุรกิจด้วยดิจิทัลและข้อมูล ตลอดจน Digital technology Startup ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า และบริการได้ เพิ่มช่องทางการตลาดได้อย่างกว้างขวาง

ด้านสังคม สร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชนในการใช้ดิจิทัลและการเข้าถึงบริการผ่านระบบดิจิทัล สามารถเข้ามามีส่วนร่วมและตรวจสอบการดำเนินงานได้อย่างทั่วถึง

ด้านรัฐบาล ในการทำงานภาครัฐจะต้องเชื่อมโยงและบูรณาการเสมือนเป็นองค์กรเดียว และด้านทุนมนุษย์ โดยมุ่งเน้นกำลังคนที่มีทักษะในด้านดิจิทัล สามารถทำงานผ่านระบบดิจิทัลแบบไร้พรมแดน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ในการเข้าถึงบริการและสิทธิสวัสดิการของประชาชนด้วยข้อมูลและช่องทางดิจิทัลสำหรับประชาชนทุกกลุ่มเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดี สร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ ให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทย (SME) ด้วยการบูรณาการกลไกภาครัฐ สนับสนุนให้เกิดการอำนวยความสะดวกในการประกอบธุรกิจผ่านช่องทางดิจิทัล โดยให้การทำงานของภาครัฐมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ด้วยการปรับปรุงข้อมูลตามกรอบธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ และเปิดเผยแก่ประชาชนผ่านช่องทางดิจิทัล

รวมถึงด้านทุนมนุษย์ ในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาบริการของภาครัฐ และการกำหนดนโยบายสำคัญของประเทศ ด้วยการเสนอความคิดเห็นด้านนโยบาย หรือประเด็นการพัฒนาประเทศผ่านช่องทางดิจิทัล

ดังนั้น การเข้าสู่ยุคของรัฐบาลดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบนี้ จะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้เลยหากขาดความร่วมมือจากทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการร่วมขับเคลื่อนรัฐบาลดิจิทัลไปสู่เป้าหมายให้สำเร็จตามแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานและองค์กร ถึงการพัฒนาประสิทธิภาพส่วนบุคคล ตลอดจนการเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อยอดสำหรับผู้สนใจ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

- 1.1 สามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายของหน่วยงานเพื่อวางแผนไปสู่รัฐบาลดิจิทัล
- 1.2 เป็นแนวทางในการนำไปพัฒนาระบบการทำงานของหน่วยงาน
- 1.3 เอื้อประโยชน์ต่อการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว
2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป
 - สำหรับประเด็นในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับ
 - 2.1 แนวทางการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของบุคลากรทั้งภาครัฐและเอกชน
 - 2.2 ปัญหาอุปสรรคในการขับเคลื่อนสู่รัฐบาลดิจิทัล

บรรณานุกรม

- กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนการประชาสัมพันธ์ สำนักโฆษก. (2559). **นายกรัฐมนตรีเป็นประธานการประชุมคณะกรรมการเตรียมการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจดิจิทัลและสังคม ครั้งที่ 1/2559**. สืบค้นจาก <http://www.thaigov.go.th/index.php/governmentth1/item/99971-id99971>, สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2565
- ราชกิจจานุเบกษา. (2562). **พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. 2562**. สืบค้นจาก: <https://www.dga.or.th/wp-content/uploads/2021/02/5.pdf>, สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2565.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2561). **เอกสารโครงการสำนักงานปลัด สำนักนายกรัฐมนตรียุคดิจิทัล (Digital OPM)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2560-2564**. (2560). กรุงเทพฯ: ส่วนนโยบายรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ฝ่ายนโยบายและยุทธศาสตร์สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน).
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2565) **สาระสำคัญของแนวทางการพัฒนาบุคลากรภาครัฐ พ.ศ. 2563 – 2565**. สืบค้นจาก <https://www.ocsc.go.th/civilservice>, สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2565.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2561). **รัฐบาลดิจิทัล**. สืบค้นจาก <https://www.krisdika.go.th/web/psdgksdk/governmentdigital>, สืบค้นเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2565.
- Bedi, K., Singh, P. J., & Srivastava, S. (2001). **Government @ net: new governance opportunities for India**. New Delhi: Sage Publications.
- European Commission (E.C.). (2017). The Digital Economy & Society Index (DESI). Retrieved from <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/digital-economy-and-societyindex-desi-2017>. Accessed on 22nd November 2022
- Gartner, 2016, Mark Williams, Clementine Valayer, **Digital Government**

Benchmark, Study on Digital Government Transformation, Final Report, ISA2 action 2016.10: ELISE, European Location Interoperability Solutions for e-Government, European Commission

Marcus, B. (2015). Digital literacy and e-skills: participation in the digital economy. Melbourne: Innovation & Business Skills Australia.

United Nations Public Administration Network. (2022). **Electronic and mobile government**. Retrieved from <https://publicadministration.un.org/publications/content/unpan.html>, Accessed on 22nd November 2022